

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİMİN KÜLTÜREL TEMELLERİ ANABİLİM DALI
YAŞAMBOYU ÖĞRENME BİLİM DALI
HALK EĞİTİMİ PROGRAMI

HÜKÜMLÜLERİN AÇIK CEZAEVLERİNDEKİ İŞ
YURTLARINDA DÜZENLENEN İŞ VE MESLEK EĞİTİMİ
ETKİNLİKLERİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İbrahim Elibal

ANKARA
Haziran, 2009

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİMİN KÜLTÜREL TEMELLERİ ANABİLİM DALI
YAŞAMBOYU ÖĞRENME BİLİM DALI
HALK EĞİTİMİ PROGRAMI**

**HÜKÜMLÜLERİN AÇIK CEZAEVLERİNDEKİ İŞ
YURTLARINDA DÜZENLENEN İŞ VE MESLEK EĞİTİMİ
ETKİNLİKLERİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İbrahim Elibal

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mehmet Bilir

**ANKARA
Haziran, 2009**

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼ne,

Bu alışma j¼rimiz tarafından Eğitimin K¼lt¼rel Temelleri Anabilim Dalında
Y¼KSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

(Başkan) Doç Dr. Hasan H¼seyin Aksoy.....

(¼ye) Doç Dr. Hayat Boz.....

(¼ye) Yrd. Doç Dr. Mehmet Bilir.....

(Danışman)

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen ¼đretim ¼yelerine ait olduğunu onaylıyorum.

17.06.2009

Prof. Dr. Ayşe akır İlhan

Enstit¼ M¼d¼r¼

ÖNSÖZ

Suçluluk sorunu, ülkemizin önemli sosyal sorunlarından birisidir. “Suçlu” bireylerin, Mesleki yetiştirilmelerine ve yeniden eğitime yönelik çalışmalar ile koruyucu önleyici çalışmalar, yeniden topluma kazandırılmasında önemli bir yere sahiptir. Bireylerin suç işlemesine ortam hazırlayan bireysel ve çevresel faktörler pek çok araştırmaya konu oluşturmaktadır. Bu araştırmalar değişik yöntem ve yaklaşımlarla, farklı gruplar üzerinde yapılmaktadır. Genel olarak cezaevleri, suçluları yoksun bırakma ve cezalandırma amacıyla kullanılmaktadır. Ancak böyle bir uygulama, suçlu ve suç unsurunu ortadan kaldırmamaktadır. Cezaevine konulan suçlular, yeniden topluma kazandırılmalıdır. Bu amaçla hükümlülere verilecek mesleki yetiştirme etkinlikleri, günün koşullarına ve hükümlünün tahliye sonrası yaşayacağı çevrenin olanaklarına göre düzenlenmelidir. Hükümlülerin açık cezaevlerindeki iş yurtlarında düzenlenen iş ve meslek eğitime ilişkin görüşlerinin araştırıldığı bu çalışma, beş bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın birinci bölümü problem, amaç, araştırmanın önemi, sınırlılıkları ve tanımlardan; ikinci bölümü hükümlülerin yeniden topluma kazandırılmalarıyla ilgili kuramsal çerçeve ve ilgili araştırmalardan; üçüncü bölüm araştırmanın yönteminden; dördüncü bölüm araştırmanın bulgularından ve yorumlarından; beşinci bölüm ise sonuç ve önerilerden oluşmaktadır.

Bu araştırmanın her aşamasında katkısı ve desteğini gördüğüm, danışmanım Yrd. Doç. Dr. Mehmet BİLİR'e, Prof. Dr. Ahmet DUMAN'a, Prof. Dr. Meral UYSAL'a, Doç. Dr. Hayat BOZ'a, Doç. Dr. Nükhet DEMİRTAŞLI'ya, araştırmanın uygulama aşamasında gereken kolaylıkları ve destekleri sağlayan Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri çalışanlarına, sorularımı içtenlikle yanıtlayan, yardımlarını esirgemeyen cezaevi çalışanlarına ve sakinlerine, Son olarak, sevgileriyle beni destekleyen iki güzel insana annem Merdin ELİBAL'a ve babam İsmail ELİBAL'a içten teşekkür ederim.

ÖZET

Bu çalışmada Hükümlülerin açık cezaevlerindeki iş yurtlarında düzenlenen iş ve meslek eğitimi etkinliklerine ilişkin görüşleri değerlendirilmiştir.

Araştırmada veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından geliştirilen ve üç bölümden oluşan anket kullanılmıştır. On bir (11) açık cezaevinde bulunan 689 erkek ve 28 kadın olmak üzere toplam 717 hükümlü ile çalışılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre hükümlülerin % 32,9'u (236) 26-35 yaş arasındadır. % 43,2'si (310) ilkokul mezunu, % 74,9'u (537) şehirde yaşamakta ve % 62,8'i (450) evlidir. Ayrıca hükümlülerin % 22,6'sı (162) herhangi bir iş ve meslek eğitimi programına katılmadığı görülmektedir. 2002 yılında Tahliye Sonrası Koruma (Eski Hükümlü) Şubesine yapılan 452 başvurudan 241 tanesi için Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına yazı yazılmış, 70'i için aynı ve nakdi yardım alınması sağlanmış, iş isteyen 183 kişiden 123 tanesinin (Türkiye İş Kurumundan aldıkları işe gönderme Formu ile) işe yerleştirilmesi sağlanmıştır. Hükümlülerin hangi işlere yerleştirildiği bilgisine ulaşılamamıştır.

ABSTRACT

In this study, the opinions and views of prisoners on vocational and career training activities in open prisons have been evaluated.

In the study, as means for data collection, a three-part questionnaire was used, which was developed by the researcher. The study was conducted with a total of 717 prisoners, 689 being male and 28 being female, in 11 (eleven) open prisons. According to the findings of the study, 32,9% (236) of the prisoners was between 26-35 years old. 43,2% (310) had primary education, 74,9% (537) lived in urban area, and 62,8% (450) was married. Besides, it was observed that 22,6% (162) of the prisoners did not previously attend to a vocational training. In 2002, for 241 of the 452 applications to the Post-Release Protection (Former Prisoner) Bureau (i.e., Tahliye Sonrası Koruma (Eski Hükümlü) Şubesi), official letters were sent to Social Assistance and Solidarity Associations, for 70 of the former prisoners were provided with aid in kind and pecuniary aid, and it was announced that 123 of the 183 former prisoners who applied for employment (using the employment application form by the Turkish Employment Institution – Türkiye İş Kurumu) were employed. The detailed employment information for the prisoners could not be obtained.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI.....	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar VE ŞEKİLLER LİSTESİ	viii
BÖLÜM I	
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Amaç	18
1.3. Önem.....	19
1.4. Sınırlılıklar.....	19
1.5. Tanımlar	20
BÖLÜM II	
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	21
2.1. Suç ve Ceza	21
2.2. Suçun Öğeleri.....	24
2.3. Suç İşleme Nedenleri.....	25
2.4. Suçluluğa İlişkin Kuramlar	26
2.4.1. Klasik Okul	26
2.4.2. Pozitivist Okul.....	27
2.5. Cezaevlerinde Yetişkin Eğitimi	27
2.6. Suçlulukla İlgili Araştırmalar.....	30
2.6.1. Biyolojik Açıklamalar	30
2.6.2. Psikolojik Açıklamalar	33
2.6.3. Sosyolojik Açıklamalar	38

BÖLÜM III

YÖNTEM	48
3.1. Araştırmanın Modeli.....	48
3.2. Evren ve Örneklem.....	48
3.3. Verilerin Toplanması.....	48
3.4. Verilerin Analizi.....	50

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR.....	52
---------------------------	----

BÖLÜM V

SONUÇLAR ve ÖNERİLER.....	81
5.1. Sonuçlar	81
5.2. Öneriler.....	83
KAYNAKÇA	86
EKLER.....	90

TABLolar VE ŞEKİLLER LİSTESİ

Tablo 1. Hükümlerin Yaş Aralığı	56
Tablo 2. Hükümlülerin Öğrenim Durumu.....	57
Tablo 3. Hükümlülerin Cezaevine Girmeden Önce Yaşadığı Yer	58
Tablo 4. Hükümlülerin Kalan Yılı.....	58
Tablo 5. Hükümlülerin Medeni Hali	59
Tablo 6. Hükümlülerin Kütüphaneyi Kullanma Durumu	59
Tablo 7. Meslek / Meslek Eğitimi / Program.....	60
Tablo 8. Cezaevinde, Hükümlülerin Yeteneklerine Göre Meslek Becerisi Verilme Durumuna Katılmaları	61
Tablo 9. Cezaevinde Hükümlülere Kendilerini Geliştirme İmkanı Verilme Durumuna Katılmaları	62
Tablo 10. Cezaevinde Hükümlülere Bilgilerini Yenileme İmkanı Sunulma Durumuna Katılmaları	62
Tablo 11. Hükümlülerin Cezaevinde Verilen Mesleki Eğitimin, Cezaevinden Çıkınca Tekrar Suç İşleme Eğilimini Azaltacağı Durumuna Katılmaları	63
Tablo 12. Hükümlülerin İş ve Mesleki Eğitim Etkinliklerine Katıldığında Mutlu Olma Durumları	64
Tablo 13. Cezaevinde İş ve Mesleki Eğitimler Düzenleneceği Zaman Hükümlülerin Fikirlerinin Alınma Durumlarına Katılmaları	64
Tablo 14. İş ve Meslek Eğitimlerinde Devlet Tarafından Yeterince Maddi Destek Sağlanma Durumuna Katılmaları	65
Tablo 15 . Hükümlülerin Cezaevinde Yeteneklerine Uygun İşlerde Çalıştırılma Durumlarına Katılmaları	65
Tablo 16. Hükümlülere Yeteneklerini Geliştirme İmkanı Verilme Durumuna Katılmaları.....	66
Tablo 17. Hükümlülerin Güçlerinin Yettiği İşlerde Çalıştırılma Durumlarına Katılmaları.....	67

Tablo 18. Hükümlülerin Verilen Mesleki Eğitimlerin İyi Seçilmesine İlişkin Katılma Durumları	67
Tablo 19. Hükümlülerin İşledikleri Suça Bakılarak Farklı İşlerde Çalıştırılma Durumlarına Katılmaları	68
Tablo 20. Cezaevinde Düzenlenen İş ve Meslek Eğitim Programlarında Cezaevinden Çıktıktan Sonra Yeniden Topluma Uyumla İlgili Bilgi Verilme Durumlarına Katılmaları	68
Tablo 21. İş Yurtlarında Çalışan Hükümlülere Yaptıkları İş Karşılığında Yeterli Ücret Ödenme Durumlarına Katılmaları	69
Tablo 22. Cezaevinde Düzenlenen Mesleki Eğitimlerde Hükümlüleri Yeniden Topluma Kazandırma Çalışmaları Yapılma Durumlarına Katılmaları.....	69
Tablo 23. Hükümlülere Verilen İş ve Meslek Eğitimin Uzman Kişilerce Verilme Durumuna Katılmaları	70
Tablo 24. Hükümlülerin Cezaevinde Verilen İş ve Meslek Eğitimini Yeterli Bulma Durumlarına Katılmaları	70
Tablo 25. Hükümlülerin İş Yurtlarındaki Çalışma Ortamını Sağlıklı Bulma Durumlarına Katılmaları	71
Tablo26. Hükümlülerin Mesleki Eğitim Faaliyetlerinde Kullanılan Araç-Gereç Sayısını Yeterli Bulma Durumları	71
Tablo 27. Cezaevinde Verilen Mesleki Eğitimin Cezaevinden Çıktıktan Sonra İş Bulma İmkânı Sağlayacak Düzeyde Olma Durumuna Katılmaları.....	72
Tablo 28. Hükümlülerin Cezaevindeki İş ve Meslek Eğitimi Programlarının Tüm Zamanlarını Aldığından Kendilerine Ayıracak Vakit Bulamama Durumlarına Katılmaları	73
Şekil 1. İş ve yardım talebi başvuruları	75
Tablo 29. Açılan Kurslar ve Katılımlar	79

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Biyopsikososyal ve kültürel bir varlık olan insan dünyaya onu çevreleyen, sürekli etkileşim halinde olduğu bir sosyal çevre içerisinde gelir. Bu çevre, ona gelişmesi için gerekli her türlü olanağı sağlamaya çalışırken diğer yandan davranışlarını, kurallar koyarak sınırlamaya çalışır. Kuralların amacı sosyal çevre içindeki bireylerin birbirlerine ve topluma, toplumun da bireylere karşı tutum ve davranışlarını düzenlemek, çıkar çatışmaları arasında bir denge kurmak, böylece toplum düzenini sağlamaktır.

Toplum düzeninin sağlanmasında ilk ve en önemli kurallar hukuk kurallarıdır. İnsanoğlu tarihin ilk çağlarından bu yana yasa koyarak toplum düzenini korumaya çalışmıştır (Türkeri, 1995).

Bilinen ilk yasa M.Ö. 2270 yıllarında ticaret ve aile içi ilişkileri düzenlemek için Hammurabi tarafından konulmuştur(Quay, 1987).

İnsan, her dönemde, her kültürde toplum düzenini sarsan davranışlar gösterebilmektedir. Suç olarak kabul edilen bu davranışlar, küçük ve resmi olmayan gruplarda o grubun kendi kurallarıyla; daha büyük ya da resmi kuramlarda kural, yönetmelik ve yasalarla; toplumda ise kınama, toplum dışına itme gibi geleneksel yollarla kontrol edilmeye çalışılır. Toplum kurallarını çiğneyenlere karşı çeşitli yaptırımlar uygularken, diğer yandan suçluluğun nedenlerini ortaya çıkartmaya çalışmakta ve önleme çarelerini aramaktadır (Kaner, 1993).

Eğitimin yalnızca genç insanlar için olduğu düşünülürdü. Bu nedenle okullar gençlerin eğitimi için kurulurdu. Eğitimin temel işlevi gençleri toplumda ileride oynayacakları rollere ve bir mesleğe ya da belirli bir işe hazırlamaktı. Erken yaşlarda insan bir kez zihinsel ya da teknik bir bilgi kazanırsa bunun bir yaşam boyu süreceğine inanılırdı. Son yıllarda eğitimin yaşam boyu devam etmesi gereken bir süreç olduğu düşünülmektedir.

Dumana göre eğitim: Eğitim sözcüğünün İngilizce karşılığı olan education, Latince “beslemek” anlamına gelen educare ve “dışarı çekmek”, “bir şeye doğru götürmek” anlamına gelen educere sözcüklerinden türemiştir. Buradan hareketle eğitim, bireyin bilgiyle beslenmesi ve onda varolan yetilerin dışarı çekilmesi, ortaya çıkarılması ve geliştirilmesi olarak tanımlanabilir(1999:13). Ayrıca Duman(1999:14). en genel anlamıyla eğitimi; insanın içinde yaşadığı toplumda uygulama değeri olan yetenek, yöneliş, duygu, düşünce veya davranışların yine kendi yaşantısı yoluyla oluşturma, geliştirme ve değiştirme süreci olarak tanımlamaktadır.

Öte yandan Duman eğitimin genel amaçlarını şöyle sıralar:

- Varolan bilgi birikiminin yeni kuşaklara aktarılması.
  - İnsanların zihinsel gelişimlerinin sağlanması.
  - Kültürel mirasın genç kuşaklara aktarılması.
- Özerk, özgür ve eleştirel düşünebilen bireyler yetişmesine olanak sağlanması.
- Etkin, bilinçli ve katılımcı yurttaşlar yetiştirilmesi.
- Toplumun gereksinim duyduğu nitelikli ve yüksek nitelikli insan gücünün yetiştirilmesidir. (1999:19)

Bu bağlamda Duman eğitimin bireysel amacını, seçkin (elit) birey ve ekonomik kalkınma için gerekli iş gücünün yetiştirilmesi yoluyla varolan geleneksel sistemin sürdürülmesi olarak açıklar. (1999:19).

Yetişkin eğitimi etkinliklerinin ilk örneklerini 18. yy'ın başlarında görmek mümkündür. Ancak 20. yy'da profesyonel bir alan olarak ortaya çıkabilmiştir. Eskiden yetişkin eğitimi etkinliklerinin resmi eğitimin yerine geçtiği düşünülürdü. Kültürel ve teknolojik değişimler yüzünden insanlar, eğitimsel boşluğu doldurmaya ve becerilerini geliştirmeye çalışarak yeni

gelişmelere ayak uydurma ihtiyacı hissetmişlerdir. Yetişkinler bu ihtiyaçlarını gidermek için bir çok etkinliklere katılmışlardır. Bu etkinliklerin amacı ise yetişkinleri mesleklerinde daha iyi olmalarını sağlamaktır, yetiştirmektir. Yetiştirme, eğitimin mesleki olan boyutudur. Ve bir meslekte ya da işteki üretkenliği ve verimliliği arttırmak için, o işe ya da mesleğe yönelik bilgi, beceri ve tutumları hedefleyen eğitime yetiştirim denir (Duman, 1999:23). Yetiştirim, öğrenenlerin alışkanlıklarını ve davranışlarını şekillendirme ya da becerilenin kazanılması olarak da görülebilir.

Yetişkinler değişen teknoloji ve kültürel yapı karşısında sürekli bir meslek bilgi ve becerilerini yenilemeye ihtiyaç duyarlar. Bu da yaşam boyu süren bir eğitim demektir. Gerçek anlamda yaşam boyu eğitim kavramının yaygınlaşması yetişkin eğitimi alanının gelişmeye başlamasıyla aynı zamana rastlar. İlk kez 1960 yılında Kanada'nın Montreal kentinde Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü UNESCO tarafından düzenlenen Dünya Yetişkin Eğitimi Konferansında, yetişkin eğitimi yaşam boyunca devam eden bir etkinlik olarak kabul edilmiştir. Bu tarihten sonra, yaşam boyu eğitim kavramı daha yaygın olarak kullanılmaya başlamış ve UNESCO, bu yaygın kullanımda öncü bir rol oynayarak etkili olmuştur (Duman, 1999:69).

UNESCO tarafından hazırlanan Yetişkin Eğitimi Terimleri (1985:68) adlı eserde yetişkin eğitimi şöyle tanımlanmıştır:

İçeriği, düzeyi ve yöntemi ne olursa olsun ve ister okullarda, kolejlerde, üniversitelerde veya çıraklıkta uygulanan, ilköğretiminin uzantısı bir eğitim olarak düşünülün veya o eğitimin yerini tuttuğu varsayılan yetişkin olarak düşünülen kimselerin yeteneklerini geliştirmelerine, bilgilerini arttırmalarına, teknik veya yeterliliklerini iyileştirmelerine veya bu yetenek, bilgi ve yeni bir yön vermelerine, tutum ve davranışlarına hem kişisel gelişme bakımından hem de dengeli ve bağımsız bir toplumsal ekonomik ve kültürel gelişmeye katılma bakımından değişmelerine imkan sağlayan düzenli eğitim süreçlerinin tümüdür.

Cezaevleri ve hükümlüler, hemen her toplumda ilgi odağı olmuşlardır. Cezaevlerinin toplum için kapalı mekan oluşları, hükümlülerin çoğu zaman toplumu sarsan eylemler sebebiyle oraya konulmuş olmaları, hem hükümlüye hem cezaevine ilgi duyulmasını sağlamıştır.

Cezaevi tarihi üzerine yazılan yazılar, Sokrates'e kadar uzanmaktadır. Daha önceleri yaşayan Platos'un "Delegibus" adlı eserinde de cezaevleri üzerine yazılara rastlanmaktadır. Platos eserinde 3 farklı cezaevi türü önermektedir: **(a)** duruşmasını bekleyen kişiler için (Güvenlikli korunan bir yer), **(b)** itaatsiz ve serseri kişilerin iyileştirilmeleri için, **(c)** oturulan bölgelerin dışında, ağır suç işleyen suçluların cezalandırılması için (Koşan, 2000:13) .

Gerçek anlamda cezaevleri 19. yüzyılın başlarında ortaya çıkmıştır. Kişiyi normalleştirme, eğitime, topluma kazandırma amacıyla cezaevlerinin kullanımı 19. yy'a denk düşmektedir. Ancak ilk hapisane 1655 tarihinde atölyesiyle birlikte Londra ve Amsterdam'da inşa edilmiştir. Prusya'da ise ilk hapisane 17. yüzyılda görülmüştür. Buralardaki tutuklular, genellikle yün eğirme işinde çalışmaya zorlanmışlardır (Koşan, 2000:14) .

Kişiler kimi zaman işledikleri suçlardan dolayı, kimi zaman da keyfiyetten dolayı kapalı mekanlara konularak, kötü koşullar altında tutulmuşlardır. Çağdaş anlamda cezaevlerinin olmadığı günlerde, suçlular cezalarını bedenlerine uygulanan şiddetle çekerlerdi (Foucault, 2000).

Bedene uygulanan şiddet sonunda çoğunlukla kişi yaşamını yitiriyordu. M. Foucault'un "Hapishanenin Doğuşu" (2000) adlı kitabında belirttiği gibi, kamuya açık olarak yapılan beden cezalandırılması eylemi, halktan ve din adamlarından tepkiler almıştır. 18. yüzyılın sonuna gelindiğinde cezalandırma artık, izleyenleri dehşete düşürecek bir hükümlülük töreni, bir şiddet gösterisi değildir. Tersine, giderek gizlilik gerektiren ve işlevleri, kuralları, teknikleri açısından özerk yeni bir cezalandırma biçimi benimsenmeye başlanmıştır (Keskin, 1996:117-123).

Çünkü; iktidarın güç gösterisi haline gelen açık infazlar, halkın acı çektirilenin yanında olma, cellatları linç etme, suçluyu kurtarma dürtülerini artırmış ve bu yönde hareketlere sebep olmuştur (Foucault, 2000).

Günümüzde ise, kimi ülkelerde halka açık yapılan infazlar, hem halktan hem de dünya ülkelerinden tepkiler almaktadır. Bu tepkiler sonucunda cezalandırılmaların gizli yapılması yönünde görüşler ileri sürülmektedir. İran bakanlarından Harazi; meydanlarda, halkın gözleri önünde uygulanan kırbaç cezasının, İslamın şiddet içeren yönünü ortaya koyması açısından, sakınca yarattığı düşüncesini savunmuştur (Hürriyet Gazetesi,2001). Yine aynı ülkenin Cumhurbaşkanı Muhammed Hatemi, Meclis'e yeni kabinesini sunarken yaptığı konuşmada; gençlerin sokak ortasında kırbaçlanmasını sert biçimde eleştirerek, "ayrımcılık, yoksulluk ve yolsuzluğun yaygın olduğu bir toplumda, gençlerin mükemmel olmasını, sert önlemlerle toplumsal çürümenin ortadan kalkmasını bekleyemezsiniz" demiştir. (Hürriyet Gazetesi,2001)

Görüldüğü gibi; iktidarlar, öyle ya da böyle, bir şekilde suçluların cezalandırılmalarını gizli, gözden irak, en az tepki alacak şekilde yapmaya yönelmektedirler.

Philadelphia'dan Valmut sokağı hapishanesi (Jail-1970)'nin açılışından, yani; hapishane (Penitentiari: özellikle Amerika'daki hapishane) kelimesinin ilk kez kullanılmaya başlanmasından bu yana, eğitim ve cezaevi eğitimi arasında sürekli bir bağ kurulmaktadır (Wolford, 1989).

Cezaevlerindeki eğitimin kökeni Quakers'ın Pennsylvania'da açtıkları edebi ve ahlaki Pazar okullarına (sabbath schools) dayanır (Wolford,1989:356).

Amerika'da cezaevi eğitimi kurumlarında, çoğunluğu erkek olan hükümlüler arasında; işsiz, eğitim seviyesi düşük ve öğrenme yetersizliği olan bireyler bulunmaktadır.

Cezaevi eğitim derneği, cezaevi eğitimini şu şekilde tanımlamaktadır:

Cezaevi eğitimi, öğrencilerin -toplumun sorumluluk sahibi üyeleri olarak- cezai adalet sisteminden haberdar olmalarını sağlayan ve toplumsal tutum geliştirmelerine yardımcı olan mesleki ve akademik öğrenme etkinlikleri yoluyla, sosyal olmayan ve anti-sosyal davranışlarını ortadan kaldırmayı amaçlayan bir sistemli ve bireye özgü kendi kendine yardım stratejisidir (Gehring, 2001).

Cezaevi eğitiminin bu şekildeki tanımı, hem yetişkin hem de çocuk suçlu hükümlüler için eğitim programlarını kapsamaktadır.

İlk eğitim programları kaynak olarak İncil'i almaktaydı. Papazlar ve dindar gönüllüler tarafından yönetilmekteydi. New York, 1847'de tüm cezaevlerinde cezaevi eğitim hizmeti verilmesi kanununu çıkaran ilk eyalettir. Yaklaşık 1870 yılında New York Elmira'da başlayan bu yenilikçi hareket, tüm ülkeye yayılmıştır. Bu yenilik hareketi, hapis olma süresi boyunca en önemli gereklilik olan eğitim ve mesleki programlamanın üzerinde durur.

Geniş çaplı cezaevi endüstri programlarının sonucu olarak ve İkinci Dünya Savaşı sonrasında, cezaevlerinin sayısında artış meydana gelmiştir. Bu da, cezaevi eğitim programlarının çoğalmasına neden olmuştur. Eğitimin hemen hemen tüm cezaevlerinde temel yapı taşı olmasını sağlayan unsur ise; 1960'lı ve 70'li yıllarda bu cezaevi eğitimi kurumlarına verilen federal mali destektir. 1963 yılında çıkan İnsan Gücünü Geliştirme Yetiştirim Yasası (Manpower Development Training Act.), 1966'daki Yetişkin Eğitimi Yasası ve 1972 yılında başlatılan Temel Eğitim Hizmeti Verme Programı ile, cezaevi eğitimi istenildiği kadar düzenlenememiştir (Wolford, 1989:356). Buna rağmen, hapishanelerdeki eğitim programlarının gelişim hızını artırıcı etkileri olmuştur. Özellikle cezaevi eğitimi kurumlarını yetkisi altına alan diğer önemli federal yasalar şunlardır: Eğitimi Birleştirme ve Geliştirme Yasası (Bölüm 1), İhmal Edilen ve Suç İşleyenler Program ve Kamu Yasası (94-142), Tüm Engelli Çocukların Eğitimi Yasası.

Amerika'daki federal, yerel ve eyalet yönetimlerinin gitgide sertleşen cevapları cezaevine konulan suçlu sayısında daha önce hiç görülmemiş bir oranda artışa neden olmuştur. Hapsedilen suçlu sayısı artarken, çoğunlukla yetişkin eğitim kurumlarındaki rehabilite edici programların sayısı ve düzeyinde de bir düşüş gözlenmiştir. Suçlular, kimi hapishane yöneticileri ve halk, eğitimden bu boşluğu doldurmasını beklemektedir. Eğitimciler, okuryazarlık becerisi kazanmalarının ötesinde daha başka sorunlarla karşı karşıya kaldıkları vurgulanmıştır. Eğitim programları çoğunlukla daha büyük cezaevi eğitimi kurumları içinde bir kurum olarak hizmet vermektedir. Bir alt kurum olmasından dolayı, cezaevi eğitiminin amaçları konusunda büyük ölçüde bir belirsizlik mevcuttur. Wolford'a (1989:368) göre; genel olarak benimsenen cezaevi eğitim programı amaçları şunlardır:

- Hükümlülere temel akademik ve mesleki becerilerin kazandırılması
- Hükümlülere kendi değer ve davranışlarını değiştirme olanağı verilmesi, yeniden suç işleme eğiliminin azaltılması
- Hükümlü davranışlarında edilgen kontrolün sağlanması
- Cezaevi eğitim kurumlarının mali olarak finansmanının sağlanması
- Kurumlar arası görev dağılımı yapılması

Kanada'da ise çok farklı bir hapishane eğitimi tablosuyla karşılaşmaktayız. Kanada'da hükümlü sayısı, son otuz yıldır aşağı yukarı aynıdır. Amerika'da hapse girme oranı 100.000'de 200 iken Kanada'da bu sayı 100.000'de 95'tir. Buna göre Amerika'daki yönetim politikalarının sertleşmesi, yetişkin eğitimi programlarının etkiliğini kaybetmesi suç işleme oranını artırdığı sonucuna varılabilir. Bundan dolayı Amerika'daki suçlu yetişkin oranı Kanada'dakinden daha fazladır.

Kanada'da iki tür hapishane yönetimi vardır; federal ve yerel hapishaneler. Hükümlüler mahkumiyet sürelerine göre bunlardan birine gönderilirler. 2 yıla kadar olanlar yerel, 2 yıldan fazla olanlar ise federal hapishanelere gönderilirler.

Hem yerel hem de federal hapishanelerde, eğitim programı verilmektedir. Yerel kurumlarda; tipik olarak yetişkin temel eğitimi, biraz mesleki eğitim ve genel denklik diploması GED, (General Equivalency Diploma) lise programları verilmektedir (Williams, 1989). Kanada hapishanelerinde kütüphane hizmetleri genellikle eğitim hizmetleri başlığı altında ele alınmaktadır (Wolford, 1989:357).

Hapiste kalma süresinin kısalığı ve yerel olanaklarının kısıtlı olması, verilen eğitim hizmetlerinin düzeyini etkilemektedir. Fakat federal kurumlar; orta öğretim sonrası programlarını da içeren her tür eğitim öğretim hizmetlerini verdiklerini belirtmektedirler. Bunlar; yetişkin temel eğitimi, okuma yazma, yaşam becerileri, yerel çalışmalar, GED ve ortaokul programları şeklindedir (Williams,1989).

Avrupa Konseyi Bakanlar Kurulu yetişkin eğitimiyle ilgili bir politika öngörmüştür. Buna göre:

1. Yetişkin eğitimini ekonomik ve toplumsal gelişimim faktörlerinden biri olarak görmek.
2. Yetişkin eğitiminde toplumsal, ekonomik, kültürel çevresi içinde bireyin bir bütün teşkil ettiğini ve bu nedenle normal eğitimle mesleki yetiştirim arasındaki tezatların kaldırılmasını unutmamak.
3. Farklı yaşantıların ortaya çıkardığı farklı eğitimsel ihtiyaçları karşılamak için yetişkinlerin kullanabileceği her seviyedeki eğitim yaklaşımını ve yöntemini geliştirerek çok yönlü sürekli bir eğitimle yetişkin eğitimini birleştirmek.
4. Yetişkin eğitimi yoluyla ana-babalar, üretici, tüketici, kitle iletişimi kullanıcıları, vatandaşlar ve toplumların birer üyeleri olarak kadın ve erkeklerin aktif rol ve önemli tutumlarının geliştirilmesine yardımcı olmak.
5. Ulusal koşulların izin verdiği ölçüde yetişkin eğitiminin gelişimi ile yetişkinlerin yaşam şekilleri, sorumlulukları ve sorunları arasında bir ilişki kurmak.

6. Endüstriyel demokrasi ve toplumsal, kültürel gelişimle ilgili teknik ihtiyaçları ve eğitim ihtiyaçlarına ek olarak yetişkin eğitiminin geliştirilmesi için yöneticiler, kamu hizmetleri kadar endüstriyel, ticari firmaların da harekete geçirilmesi.
7. Sağlık, yaşam, çevrenin kalitesi, barınma, çalışma, iş, aile, boş zaman, kültür, halk arasında iş birliği, gönüllü ve özel yetişkin eğitim kurumları ve diğer eğitim ve sosyal yardım kurumları gibi alanlarda teşvik.
8. Özgür girişim ya da kamu sektörünün ihtiyaçlarını değil özellikle sosyal ihtiyaçları karşılayan etkinlikler ve iş olanakları kriterlere ulaşmayı amaçlayan yetişkin eğitim uygulamalarının desteklenmesi. (EPEA, 2002)

Türkiye'de cezaevi eğitimi çalışmaları çok yenidir. İlk başlarda hükümlüleri kontrol altında tutmak için eğitim çalışmaları yapılmıştır (Ünlühisarcıklı, 1993).

Sinop hapisanesinde elişleri ve mobilya işleri yapılmaktaydı. 1934-1935 yıllarında "mahpushane malumatı tabaka ve nalın"ın satış tutarları Sinop ilinden altıncı kalem ihracat olarak görülmektedir (Ersoy, 1997:24).

Adalet Bakanlığı'nda 1960'lı yıllarda tam gün çalışan 13 öğretmen vardı. Yarım gün çalışacak öğretmenler de Milli Eğitim Bakanlığı'ndan alınmaktaydı. Cezaevlerinde verilen eğitimler: okuma-yazma, temel matematik, tarih, vatandaşlık dersleri şeklindeydi. Ayakkabı yapımı, halı dokuma, doğrama işleri 1950 ve 1960 yıllarında Sinop ve Kayseri vb. cezaevlerinde göze çarpan etkinlikler arasında sayılabilir. Bu atölyelerde çalışanlara sembolik ücretler verilmekteydi. İşi bilmeyenler ise cezalarının bitiminde kolayca iş bulabilmeleri için yıllarca bu atölyelerde çalışmak durumundaydılar.

İlk mesleki eğitim dersi olan el sanatları, Ankara kadınlar kapalı cezaevinde 1967 yılında açıldı (Ünlühisarcıklı,1993). Başarılı olan bu kursu, diğer hapishanelerde açılan kurslar izledi.

Türkiye'deki hapishanelerde dini eğitimin hız kazandığı yıllar 1940 ile 1960'lı yıllardır. Dünyadaki cezaevi eğitim çalışmalarının kökeni din ve ahlak derslerine dayanmaktadır. Hükümlülerin sadece din ve ahlak kitaplarını okumalarına izin verilmekteydi (Foucault,2000). Türk hapishanelerinde de imamlar, hükümlülere din, ahlak ve toplumsal kurallar üzerine bilgi verirlerdi. (Ünlühisarcıklı,1993).

Türkiye'deki hapishanelerde Milli Eğitim Bakanlığı'ndan gelen öğretmenlerce 1973-1981 yılları arasında okuma-yazma bilmeyen hükümlülere dersler verildiği belirtilmektedir. Adalet Bakanlığı'na bağlı olarak 22 Nisan 1981 yılında hapisane ve tutukevleri eğitim bölümü kuruldu. Bu birimin hedefleri şöyle sıralanmaktadır:

- 1- Hükümlüleri eğitmek ve onları rehabilite ederek, benlik kavramlarını geliştirmek için planlar hazırlamak.
- 2- Eğitim programları hazırlamak.
- 3- Eğitim programlarını düzenleyip yönetmek.
- 4- İlgili kamu kurumları ve özel kuruluşlarla ilişki kurmak ve işbirliği yapmak.

Tüm cezaevlerinde uygulanabilecek bir eğitimin hayata geçirilebilmesi için çeşitli kademelerdeki kurum ve yöneticiler sorumluluk üstlenmektedir:

- Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü
- eğitimden sorumlu genel müdür
- eğitim daire başkanı
- şube müdürü
- cumhuriyet baş savcısı

- cezaevi müdürü
- hapisane öğretmeni
- branş öğretmenleri
- usta öğreticiler/atölye sorumluları

Bugün çağdaş toplumlarda, çağdaş olmanın bir gereği olarak çeşitli nedenlerle suç işlemiş bireylerin yeniden eğitilerek, toplumla yeniden bütünleşmesini sağlamak için bir çok eğitim programı uygulanmaktadır. Suç işlemiş bireyin, cezai yaptırım olarak hüküm giymesinden sonraki hükümlülük sürecinde eğitilmesi; onun toplumla ilişki kurmasını zorlaştıran etkenlerin tespiti ve olanaklar ölçüsünde var olan engelleri en aza indirmeyi sağlayacak bir etmendir.

Adalet Bakanlığı'na bağlı olan ceza infaz kurumlarında mevcut hükümlü ve tutukluların eğitim-öğretimi, manevi kalkınmalarının sağlanması ve ıslah edilmeleri amacıyla Eğitim Birimi tarafından varolan çalışmalar düzenlenmiştir. Bu birimin görevleri şöyledir; **(a)** ilgili icra planlarını yapmak, **(b)** müfredat programlarını hazırlamak, **(c)** eğitim ve öğretim çalışmalarını sevk ve idare etmek, **(ç)** denetleyip sonuçlandırmak, **(d)** takip edip yönlendirmek, **(e)** tüm kamu kuruluşları ile işbirliği yapmak, **(f)** gerekli yönetmelikleri hazırlamak ve bu sahada her türlü çalışmaları yürütmek.

Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Milli Eğitim Bakanlığı'ndan sonra en fazla öğrenciye sahip kurumdur. Ülkemiz cezaevlerinde okuma-yazma eğitiminden üniversite eğitimine kadar değişik düzeylerde eğitim gereksinimi olan altmış bine yakın insan bulunmaktadır (Adalet istatistikleri, 2000:5).

Adalet Bakanlığı'na bağlı olan Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, Şube Müdürlüğü tarafından, hükümlü ve tutukluların topluma “yapıcı”, “yararlı” bireyler olarak iadelerinin sağlanmasına yönelik çeşitli çalışmaların yapıldığı ileri sürülmektedir. Bu çalışmalara kısaca değinmek yararlı olacaktır.

Okuma-Yazma, İlköğretimi; Tamamlama Kursları : Koşullar devamlı bir şekilde taranarak, doktor raporlarıyla derse giremeyecek kadar hasta veya yaşlı olduğu tespit edilenler haricindeki, okuma-yazma bilmeyen ve ilkokul diploması olmayan hükümlü ve tutuklular, zorunlu olarak, okuma yazma ve ilköğretim kurslarına alınmaktadır.

Bu kurslarda Milli Eğitim Bakanlığı'nca yayınlanan programlar uygulanmaktadır. Kursların, kurumda okuma yazma bilmeyen ve ilköğretim diploması olmayan hükümlü tutuklu kalmayıncaya kadar aralıksız sürdürülmesi planlanmıştır. Kurum öğretmenin bulunmadığı cezaevlerinde, bu kurslar için Milli Eğitim Müdürlükleri ve Halk Eğitimi Merkez Müdürlükleri'nden öğretmen sağlanmaktadır.

1983 ile 2000 yılları arasında okuma-yazma kurslarına katılan 61285 kişiden 36521 kişi belge almıştır. Aynı şekilde, 1983 ile 2000 yılları arasında İlkokul Bitirme Kursları'na katılan 34382 kişiden 21177 kişi diploma almış, 1983-2000 yılları arasında, Ortaokul veya Dengi Okul Dışardan Bitirme Sınavlarına katılan 14832 kişiden 6551 kişi diploma almıştır.

Açıköğretim Lisesi : Çeşitli nedenlerle liseye devam edememiş veya lise eğitimini tamamlayamamış hükümlü-tutuklular için, Ceza ve Tevkifevleri'nde AÖL uygulaması yürütülmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı ile yapılan işbirliği çerçevesinde bu durumda olan hükümlü ve tutuklular açık öğretim liselerine kayıt yaptırabilmektedir.

Lise veya Dengi Okul Dışardan Bitirme Sınavlarına 1983 ile 2000 yılları arasında katılan 7267 kişiden 2035 kişi diploma almıştır.

Yükseköğretim İle İlgili Çalışmalar : Adalet Bakanlığı ve Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı arasında yapılan çalışmalar sonucunda, kurumlarda bulunan eğitime istekli hükümlü ve tutuklular, ÖSS ve ÖYS sınavları için başvurabilmektedir. Kurum idareleri tarafından ilgili Şube Müdürlüğü'ne bilgi verildiği takdirde, bu adayların kurumda sınava

katılabilmeleri için gerekli düzenlemeler yapılarak, sınav komisyonlarının kurumlara gönderildiği belirtilmiştir.

Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı ile Adalet Bakanlığı arasında yapılan işbirliği sonunda, üniversite sınavlarını kazanarak, devam isteyen herhangi bir fakülte veya yüksekokula girmeyi başaran hükümlü tutuklu öğrencilerin, kayıtlarının yaptırılması ve tahliyelerine kadar öğrenim haklarının saklı tutulması, başka bir deyişle kayıtlarının dondurulması mümkün hale getirilmiştir.

Yüksek Öğretim ile ilgili çalışmalar sonucunda 1986 ile 2000 yılları arasında (ÖSS+ÖYS) YDS ÖSYM sınavına giren 7728 kişiden ÖSYM sınavını 2974 kişi kazanmıştır. Kazandığı yüksek öğretim kurumuna kayıt yaptıranların sayısı 1716 kişi olup, devam ettiği okulun ara yıl sonu bütünleme sınavlarına giren kişi sayısı, 4768'dir.

Kültür Dersleri : Hükümlü ve tutukluların eğitimleri için cezaevlerinde çeşitli kültür dersleri verilmektedir. Şu anda cezaevlerinde yalnızca Din ve Ahlak Bilgisi dersinin uygulanması zorunludur. Bu ders müftü veya vaiz tarafından koğuş başına haftada iki saat olarak yürütüldüğü belirtilmiştir.

İş ve Meslek Eğitimi Kursları : Hükümlü ve tutukluların tahliyelerinden sonra "hayatlarını kazanabilecekleri" derecede bir meslek öğrenebilmeleri ve tahliye sonrası yaşantılarında "başarı gösterebilmeleri" amacıyla cezaevlerinde çeşitli meslek eğitim kursları açılmıştır. Bu eğitim, hükümlü ve tutukluların ülke ekonomisine katkıda bulunmaları, tahliye sonrası bir işe girmeleri, alın teriyle yaşamayı öğrenmeleri, özel bir iş yeri açabilmeleri, Ziraat Bankasından Tarım ve Hayvancılık, Halk Bankasından Meslek Kredisi vb. alabilmeleri gibi hususlar göz önünde tutularak verilmektedir.

Meslek eğitimi kursları Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanarak teşkilata gönderilen, 05.11.1984 tarihli yedi yüz sayfalık 119 mesleği içeren

Meslek Eğitimi Müfredat Programına göre uygulanmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı, Halk Eğitim Merkez Müdürlüğü, Ziraat Müdürlüğü, Ziraat Teknisyenliği, Kız ve Erkek Sanat Meslek okulları, Mülki Amirlikler, Özel ve Resmi Kamu Kuruluşları, Esnaf ve Sanatkarlar Dernekleri, Serbest Meslek Erbabı gibi özel ve tüzel kişilerle işbirliği yapılarak temin edilen usta öğretici veya meslek öğretmenleri tarafından yürütülen bu kurslar, Halk Eğitim Müdürlüklerince açtırılmaktadır. Kurslar sonunda başarılı olanlara Mesleki Eğitim Sertifikaları, Milli Eğitim Bakanlığınca verilmektedir. İş ve Meslek Eğitimi Kurslarına 1983 ile 2000 yılları arasında katılan kişi sayısı 222653 olmuştur. Sertifika alan kişi sayısı 65133 kişidir. Bonservis alan kişi sayısı 20642'dir.

Sosyal ve Kültürel Faaliyetler : Cezaevlerinde hükümlü ve tutukluların “sosyalleşmelerinin” sağlanması ve “eğlenirken eğitilmeleri” amacıyla tiyatro, müzik, resim, folklor, el becerileri, lisan kursları, konferans, konser, münazara, bilgi yarışmaları, edebi çalışmalar gibi sosyal-kültürel faaliyetlere yer verilmiştir. Bu faaliyetler için dışarıdan öğretmen getirilebileceği gibi, bu konularda yetenekli ve istekli, “emniyetli” hükümlülerden de öğretmen yardımcısı olarak yararlanılmıştır.

Sosyal ve Kültürel faaliyetlere 1983 ile 2000 yılları arasında katılan kişi sayısı 476569' dur.

Sportif Faaliyetler : Ceza İnfaz Kurumlarında bulunan hükümlü ve tutukluların ruh ve beden sağlıklarının “korunması” ve toplum içinde ıslah edilmelerinin mümkün olduğunca sağlanabilmesi amacıyla, süreklilik gösterecek şekilde voleybol, futbol, masa tenisi vb gibi çeşitli spor etkinlikleri düzenlenmiştir.

Kitaplık ve Kütüphane Faaliyetleri : Hükümlü ve tutukluların eğitimine katkıda bulunmak, boş zamanlarını değerlendirmek amacıyla, ağır ceza merkezlerindeki kurumlarda birer kütüphane, ilçe cezaevlerinde ise birer kitaplık kurulmuş olup, işleyişi Tüzük ve Yönetmelik hükümleri ile

düzenlenmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı, Kültür Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, TÜBİTAK gibi kurumlardan başış yoluyla sağlanan kitap ve dergiler, Eğitim Birimi tarafından kurumlara dağıtılmıştır.

Psiko-Sosyal Hizmetler : Hükümlü ve tutukluların kişilik özelliklerini, ruhsal, duygusal, sosyal problemlerini belirleyerek, uygun mesleki teknikler kullanılarak, bunların yeniden topluma kazandırılmalarına yönelik bu program, kurumlarda görevli psikolog ve sosyal hizmet uzmanları tarafından uygulanmaktadır. Cezaevlerinde bakanlığa bağlı olarak toplam 140 öğretmen, 43 psikolog, 42 sosyal hizmet uzmanı görev almaktadır.

Hükümlü ve tutukluların kurumu tanımalarına, kurum yaşamına ve kurallara uyum sağlamalarına, tahliye sonrası “normal bir hayat” sürdürebilmeleri için gerekli özellikleri kazanmalarına yardımcı ve destek olmak şeklinde özetlenebilecek bu hizmetler, kişinin kuruma gelişinden tahliye sonrasına kadar uzanan bir dizi iyileştirici çalışmayı kapsamaktadır.

Türk cezaevlerinde sistemli meslek eğitimi çalışmalarının tarihi oldukça yenidir. Daha önce yürütülen çalışmalardan farklı olarak, bir programla yürütülen meslek eğitimlerinin 119 farklı dalda yapılabileceği öngörülmüştür.

Türk cezaevlerinde meslek eğitim çalışmaları, 16 Eylül 1981 yılında meslek eğitiminin nasıl verileceğine yönelik bir program yayınlanarak, varolan meslek eğitim çalışmaları yeniden düzenlenmiştir. Tüm cezaevlerinde uygulanan bu program, 119 mesleği içermektedir. Hem açık cezaevlerinde hem de kapalı cezaevlerinde, meslek eğitimine yönelik kurslar ve iş yurtlarının yönetimi tek bir yönetmelikle yapılmaktadır.

Açık cezaevlerinin yönetimi farklılık göstermemektedir. Bahçe olanağı olan açık cezaevlerinde tarımsal faaliyetler yürütülmektedir. Bahçe olanağına sahip olmayan cezaevlerinde bulunan iş yurtlarında hükümlüler

cezalarının bitiminde iş bulabilmeleri için hem çalıştırılmakta hem de eğitilmektedirler. Yeterli sayıya ulaşıldığında da (en az 10 kişi) meslek kursları açılmaktadır. Açılan meslek eğitimi kursları Halk Eğitim Merkezi'nden veya meslek odalarından sağlanan usta öğreticiler tarafından verilmektedir. Ayrıca "güvenilir" bulunan hükümlüler arasından seçilen kişiler de usta öğreticilerin yardımcılığına getirilmektedirler. Kursu başarıyla bitiren hükümlüler sertifika ve bonservis alabilmektedirler.

Türk cezaevlerinde iş yurtları genellikle açık cezaevlerinde bulunmaktadır. Açık cezaevlerine hükümlüler seçilirken, mevcut olan atölyelerde çalışabilecek, daha önceden meslek edinmiş, kapalı cezaevindeyken herhangi bir sorun çıkartmamış hükümlülerin tercih edilmektedir.

Hükümlüler için düzenlenen iş ve meslek eğitimi programlarının, hükümlülük süreleri bittikten sonra iş bulabilmeleri için yeterli olmadığına inanılmaktadır. Bakanlık bünyesinde yeterli olmayan öğretmen ve usta öğreticiler Milli Eğitim Bakanlığı'ndan ve Halk Eğitim Merkezlerinden sağlanmaktadır.

Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevlerinde meslek eğitimi programlarının uygulanmasındaki ana hedef; hükümlü ve tutukluların tahliyeden sonra bir iş ve meslek sahibi olmalarını sağlamanın yanısıra, ortaya bir ürün çıkarmanın kişi üzerinde yaratabileceği olumlu etkiler ile, eğitim ve ıslâh çalışmalarına katkıda bulunmaktır (Adalet bakanlığı Meslek eğitimi, Müfredat programı,1984:9).

Hükümlülerle çalışan eğitimcilerin en önemli görevi, cezaevindeki eğitimin dışarıda yürütülen yetişkin eğitimiyle aynı olmasına çalışmaktır. Başka bir deyişle cezaevi sisteminin amaçları ne olursa olsun cezaevindeki eğitimin ve yetiştirimin kendine özgü değerleri vardır. Öte yandan, yetişkin eğitiminin uygulandığı cezaevi ortamlarının şartları da dikkate alınmalıdır.

Günümüzde hapisanelerde hükümlülere verilen eğitim, psikolojik olarak gelişimlerini sağlamayı hedeflemektedir. Bu eğitimle hükümlülerin; meslek edinmeleri, üretici birey olmalarına çalışılmaktadır. Tüm hükümlüler insan kişiliğinin tam bir gelişimini amaçlayan eğitimde ve kültürel etkinliklerde yer almalıdır.

Cezaevi eğitimcileri tutumların, düşüncelerin ve davranışların düzeltilebileceği ilkesi üzerinde çalışmaktadırlar. Çünkü insanlar mevcut kapasitelerini geliştirme yeteneğindedir. Eğitimin amacı da budur (Gehring 2001). Bu yolla suçluları kazanabilirsiniz. Suçluları kazanabilmek için başka bir yaklaşımda ise şöyle denilmektedir:

Hükümlülerin kaldığı yerler temiz,güvenli ve rahat olmalı. Yiyecekleri sağlıklı olmalı ve fiziksel faaliyetleri sürdürebilmeleri için boş zaman verilmeli. Çok aşırı örnekler hariç, topluma dönebilme şansları olabilmelidir. Hapishanede kalma süresinde kendilerini değerlendirme şansı ve normal yaşama uyum sağlayabilmeleri için umut ve cesaret verilmeli (Frolander-Ulf; Yates 2001:114).

Cezaevi, yoksun bırakmaya ve cezalandırmaya çalışırken aynı anda tedavi etmeye ve yetiştirmeye çalışan bir sektördür (Adams,1993:126-129) Sözü edilen işlevin yerine getirilememesi sonucunda, tahliye olan hükümlülerin bir uyum sorunu olduğunu, suç işleme potansiyellerini koruduklarını, ceza evlerine geri dönen hükümlülerden görmekteyiz (Adalet istatistikleri , 1996-2000:5).

Hapishanelere geri dönmenin nedenlerini Forster (1997:254) şöyle açıklamaktadır:

...hapishanelerin ne işe yaradığı konusunda tam bir fikir birliğine varmış değiliz. Hapishanenin amacı suçu azaltmak olmalıdır. Fakat hapishaneleri, suçluları sokaklardan uzun bir süre uzak tutma yeri olarak kullanıyoruz.

Gonnerman 'a (1998:24) göre ise:

New York eyaleti suçluları hapisanede tutmak için insanları üniversitelerde eğitmekten daha çok para harcamaktadır. bu durum önceliklerin ne olduğunu göstermektedir. Araştırmaya göre son on yılda New York hapisane bütçesine ayrılan oran 761 milyon dolarken yüksek öğrenime ayrılan miktar 615 milyon dolardır. Bu gün New York ,hapishanelere üniversitelerden 275 milyon dolar daha fazla ödüyor.”

Araştırmanın problemi, hükümlülerin açık cezaevlerindeki iş yurtlarında düzenlenen iş ve meslek eğitimi etkinliklerine yönelik görüşlerinin ne olduğudur..

1.2. Amaç

Yaşam boyu eğitimin temel bir stratejisi olan yetişkin eğitimi kapsamına hükümlüler de girmektedir. Hükümlülerin, cezaları bitiminde topluma uyum sağlamaları için cezaevlerinde buldukları sürece mümkün olan en iyi eğitim almaları ve yetiştirimleri sağlanmalıdır. Araştırmanın temel amacı; hükümlülerin açık cezaevlerindeki iş yurtlarında düzenlenen iş ve meslek eğitimi etkinliklerine ilişkin görüşlerini saptamaktır.

Bu araştırmanın alt amaçları ise şunlardır.

- (1) İş ve meslek eğitimi programlarının genel durumu,
- (2) İş ve meslek eğitimi programlarında kullanılan öğretim yöntemlerinin tekrar suç işleme oranını azaltma düzeyi,
- (3) Hükümlülerin programlara, işyurtlarında yapılan mesleki yetiştirmeye, yöntemlere ve işyurtlarındaki öğretmen/eğitimcilere ilişkin algıları,
- (4) Hükümlülerin, cezaevinden çıktıktan sonra, cezaevinde aldıkları eğitim yoluyla iş bulma şansları hakkındaki düşünceleri,
- (5) İş yurtlarının fiziksel koşulları,
- (6) İş yurtlarında hükümlülerin yetiştiriminin yeterliliği,

- (7) İş yurtlarına seçilen hükümlülerin özellikleri,
- (8) Cezaevindeyken iş ve meslek eğitime katılmış ya da iş yurtlarında yetiştirilmiş, hükümlülerin tahliye olduktan sonraki durumları.
- (9) Cezaevlerinde düzenlenen iş ve meslek eğitimi programlarına devlet tarafından yeterli maddi desteğin sağlanmasına ilişkin hükümlü görüşleri nedir?

1.3. Önem

Bu araştırma sonucunda; Türkiye’de üstünde fazla çalışılmamış olan açık cezaevlerinde yürütülen iş ve mesleki eğitim programlarının ve iş yurtlarının hükümlülere neler kazandırdığı ya da kazandırmadığı ortaya konulacaktır. Açık cezaevlerinde uygulanan mesleki eğitim veya diğer eğitim çalışmalarının hükümlülerce nasıl algılandığı ortaya konulacaktır. İleride yapılacak olan araştırmalara bir zemin olacak bu çalışmanın, açık ceza evlerine yürütülen iş ve mesleki eğitim programlarının geliştirilmesine katkıda bulunması umulmaktadır.

1.4. Sınırlılıklar

Araştırma Türkiye’de bulunan 36 açık cezaevi arasından seçilmiş 12 açık cezaevleriyle sınırlandırılmıştır. Diğer cezaevleri araştırmanın kapsamı dışında tutulmuştur. Cezaevlerinin seçiminde araştırmaya mali destek bulunamadığından araştırmacının bulunduğu ile (Ankara) yakın illerdeki açık cezaevleri tercih edilmiştir. Bu seçimde 2 adet yarı açık cezaevi, 1 adet tarım açık cezaevi, 9 adet herhangi bir sıfatla anılmayan açık cezaevi seçilmiştir. Seçilen açık cezaevlerinden Ankara Kalecik açık cezaevi pilot çalışma için seçildiği için değerlendirme dışı bırakılmıştır.

1.5. Tanımlar

Açık Cezaevi: Dıştan koruma ile görevli personeli bulunmayan ve firara karşı koruması olmayan cezaevidir.

Kapalı Cezaevi: İçten ve dıştan olmak üzere koruma ile görevli personeli bulunan ve dışarıyla irtibat ve ihtilâtı mümkün olmayan cezaevidir.

Yarı Açık Cezaevi: Dıştan koruma ile görevli personeli bulunmayan ve firara karşı maniaları olan cezaevidir.

Hapishane: Hapis cezasına çarptırılanların kapatıldıkları yer, dam, ceza evi, kodes.

Cezaevi Eğitimi: Yaşama karşı daha iyi tutumlarla, daha iyi bir yurttaş olma isteği ile ve ekonomik yönden bağımsızlıklarını sağlayacak beceri ve bilgilerle topluma dönebilmelerine olanak sağlayacak yolda hükümlüleri yetiştirecek ve eğitecek çalışma programları uygulamak.

İnfaz: (Bir yargıyı) Yerine getirme, uygulama.

Mahkûm: Hüküm giymiş, hükümlü.

Tutuklu: Kanun yoluyla hürriyetlerinden alıkonularak bir yere kapatılan (kimse), mevkuf.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde suç, unsurları, ceza, suçluluğun kuramsal çerçevesini oluşturan bazı önemli kuramlarla, bu kuramlara dayalı olarak yapılan araştırmalar incelenmektedir.

2.1. Suç ve Ceza

Suç kavramının herkes tarafından kabul edilebilecek bir tanımı bugüne kadar yapılmış değildir. Hukukçuların yanısıra toplum bilimciler, felsefeciler eğitimciler ve kriminologlar suç kavramını kendi alanları yönünden ayrı ayrı incelemişlerdir.

Evrensel bir olgu olma özelliğine sahip olan suça, tarihsel gelişim süreci içinde bütün toplumlarda, her türlü sosyal yapıda ve her zaman rastlanmaktadır. Bu nedenle, suç önemli toplumsal sorunlardan biri olarak görülmektedir. Daha önceleri yalnızca ceza hukukunun ilgilendiği suç olgusuna, günümüzde değişik bilim dalları tarafından açıklamalar ve çözümler getirilmeye çalışılmaktadır (Demir ve Demir, 1998:36).

Sorunu ceza hukuku yönünden inceleyenler, toplumsal değişimle birlikte hukukun da zaman ve yere göre değişiklik göstermesi sonucu suç kavramının da değiştiğini açıklamıştır. Toplum bilimciler açısından suçluluk, toplumda varolan değer ve kurallara karşı çıkmak, sosyal olmayan davranışlara yönelmektir. Psikologlar ise suçlunun eylemi ile değil kişiliği ile ilgilenirler. Suça yönelen kişinin çocukluk evresindeki yaşam koşullarının suça yönelmeye neden olduğundan hareketle, suçun nedenini bulmaya çalışırlar. Toplum halinde yaşamın sürdürülebilmesi bireylerin toplumca benimsenmiş değerler ve kurallara uymasıyla olasıdır. Aksi halde toplumsal

düzen bozular. Ne var ki, toplum da sürekli değişim içindedir. Öyleyse bireyin hangi eylemi suç oluşturur ve suç nedir?

Suç, belli bir yer ve belli bir zaman içinde varolan toplum koşullarının yarattığı sosyal bir olgudur. Toplum koşulları değiştikçe suç sayılan eylemleri sayı ve özelliklerinde de değişiklikler ortaya çıkmaktadır (Alacakaptan,1973:2). Bu değişiklikleri saptayan organ çağımızda devlettir. Devlet bu yetkisini ceza yasaları çıkararak kullanmaktadır. Nelerin suç sayılacağını devletin izlediği ideolojik anlayış belirler. Belli bir takım hak ve çıkarlar daha etkin bir biçimde korunmak isteniyorsa, o hak ve çıkarlara yönelecek eylem suç haline getirilir. "Modern ceza hukuku yönünden suç, her şeyden önce bir fiilden ibarettir. Ancak bu, herhangi bir doğal veya hayvansal fiil değil, kaynağını insandan alan bir fiildir" (Toroslu, 1990:55). Suçu belirleyen, bireyin o toplumun içinde yürürlükte olan kurallarına ters düşmesidir."Yasalara aykırı fiilin, yani suçun varlığı için her şeyden önce yapma veya yapmama biçiminde bir davranışa gerek vardır. Bu durum olmadan suç düşünülemez. Çünkü suç, yasanın bir emrinin ihlal edilmesi olarak bir insan davranışdır" (Toroslu, 1990:56).

Ünlü hukukçulardan bazılarının suç tanımları şöyledir: (Akt.Attar, 1992)

Maggiore, suçu, ahlak düzenini ağır bir şekilde bozan ve bu nedenle devletin hoş göremeyeceği bireyler.

Ferri, suçu anti sosyal bireysel güdüler tarafından meydana getirilen yaşam koşullarını bozan belli bir çağda halkın ortalama ahlak duygularına aykırılık oluşturan hareketler.

English, suçu hukuki ya da ahlaki kuralların bozulması.

Antolise, suçu yasa koyucunun inancına göre, devletin amaçlarına aykırı olan ve yaptırım olarak cezayı gerektiren insan davranışı.

Seligman ve Jonhson'a göre suç, küçük ya da büyük bir sosyal grubun üyeleri tarafından iyi ve yararlı diye kabul edilmiş bulunan inançların, geleneklerin, adetlerin ve törelerin kurumların dayandıkları kurumlara aykırı olarak işlenmiş bulunan sosyal olmayan davranışlar.

Beccaria'ya göre suç, bir kısmı doğrudan doğruya ve kesin bir şekilde toplumun veya bu toplumu temsil edenin yok edilmesi amacını taşır, diğer bir kısmı ise ya vatandaşın hayatına, yahut mallarına, yahut şeref ve hasiyetine bir tecavüz teşkil eder. Bir kısım suçlar da vardır ki bunlar kamu huzur ve güvenliğine saldırı oluşturan fiillerdir diye tanımlamışlardır (Alacakaptan , 1973:4).

Suç sayılan eylemine karşılık, bireye uygulanan yaptırıma ceza denir. Hukuka aykırı bazı eylemlerin karşılığı olarak ceza yaptırımı yanında, haksız eylemle yaratılan zararda ödettirilir. Yasa koyucu bir eylemi suç haline getirmek istediğinde, eylemi ayrıntılı olarak tanımladıktan sonra, karşılığı olan cezayı da gösterir (Alacakaptan, 1973:14).

Çağımız toplumunda en büyük siyasi örgüt olarak ortaya çıkmış olan devletin, ülkesinde yaşayan bireylere bir takım kurallar koyduğunu görürüz. Bireyler de bu kurallara uymak, aksi halde karşılığı olan yaptırıma katlanmak zorundadır.

Klasik anlamda ceza, suçluya öç alma, korkutma amacıyla onu yeni bir suç işlemesine ve örnek olarak toplumun diğer bireylerinin aynı yola girmesine engel olabilmek için, suçun toplumda meydana getirdiği zarar ile orantılı maddi ve manevi bir ızdıraba düçar edilmesidir (Bıyıklı, 1977:7).

Gramatica cezayı, otoritesinin sonucu olan, suçluya ızdırıp vermek suretiyle onu toplumdan daha uzaklaştıran, fayda yerine zarar getiren bir

kurum olarak tanımladıktan sonra, devletin vatandaşlarına karşı olan görevlerini basit bir yasaklama biçiminde değil, pozitif sonuca ulaşabilecek biçimde, insani yollardan yerine getirmesini belirtmiştir (Akt.Bıyıklı, 1977: 509).

Kolluk kuvvetleri, toplumsal düzeni bozması olasılığı bulunan eylemleri önlemeye çalışır. Kolluk güçlerinin ilk amacı, düzeni bozan eylemlerin soruşturmasını yapmak olmayıp, eylemin ortaya çıkmasının önlemlerini almaktır. Oysa ceza hukukunun amacı, hukuk düzenine aykırı olarak ortaya çıkan eylemin karşılığı olan yaptırımın uygulanarak toplum düzeninin korunmasıdır. Ceza hukukunun önleyici etkisi yaptırımın uygulanmasından sonra ortaya çıkar. Kolluk kuvvetlerinin öncelikle gelen görevi ise, suç eyleminin ortaya çıkmadan önlenmesidir.

2.2. Suçun Öğeleri

Açıklanan tanımlardan hareketle, suç kavramını oluşturan öğeler şöyle açıklanabilir.

a) Yasallık (kanunilik) Öğesi: Eylemin yasa tarafından suç sayılmasıdır. Oluşan eylem yasalarda suç olarak sayılmış olmalıdır. (Yasanın açık olarak suç saymadığı bir eylem için kimseye ceza verilemez.)

b) Hukuka Aykırılık Öğesi: Eylemin o toplumda varolan hukuk kurallarına aykırılık göstermesidir.

c) Nedensellik Öğesi: Birey tarafından hukuka aykırı yasada suç sayılan eylemin bir sonuç yaratmış olmasıdır. (Oluşan eylem ile eylemden dolayı doğan sonuç arasındaki bağıdır.)

d) Tinsel (Manevi) Öğesi: Eylemin kusurlu bir iradenin ürünü olmasıdır. Eylemin bilinçli olarak yapılmasıdır.

Yasada suç sayılan ve hukuka aykırı olan eylemin suç sayılabilmesi için, gerekli olan bir koşul da, eylemin bireyin kusurlu iradesiyle oluşmasıdır. Bireyin eyleminin doğuracağı sonucu, bilerek ve isteyerek eylemde

bulunmasıdır. Buna yasada isnat yeteneği denmektedir. Eyleminin ne olduğunu anlayamayan ve doğuracağı sonucu bilmeyen kişiye ceza verilemez. (Akıl hastalığı, yaş küçüklüğü, sağır ve dilsizlik gibi.)

Somut olarak suç sayılan eylemin varlığı, suçun oluşması için yetmez. Suç sayılan eylemin bilinerek ve sonuçlarının neler doğuracağı kestirilerek ve istenerek bilinçli hareket edilmiş olması koşulu da aranır.

Anlama yeteneği, failin, eylemin toplumsal değerini anlaması, toplumsal hayatın gerekleriyle çatıştığının farkına varabilmesidir. İsteme yeteneği ise, kişinin özgürce karar verebilme kudreti, başka bir anlatımla “insanın, yapmak zorunda olduğuna inandığı bir şeyi isteyebilme yeteneğidir” . Anlama ve isteme yeteneğinin varlığı yanında, eylemin bilinçli olarak ve özgür iradeyle yapılması gerekir. Sonuç olarak, isnat yeteneğine sahip bir kişinin kusurlu iradesinin yarattığı eylemin yapma veya yapmama biçiminde oluşturduğu, yasada yazılı tipe uygun, hukuka aykırı ve yaptırım olarak bir cezanın uygulanmasını gerektiren eyleme suç denir (Alacakaptan, 1973:10).

2.3. Suç İşleme Nedenleri

İnsanların neden suç işledikleri sorunu yüzyıllar öncesinden gündeme gelmiştir. Eflatun, suçu “ruhun bir tür hastalığı” olarak görmüştür; Aristo, suçun nedenlerini yoksulluk ve benzeri toplumsal koşullara bağlamış, yine de suçluların acımasızca cezalandırılmalarını istemiştir. Hippocrate ise, toplumsal koşulların önemini kabul etmekle birlikte, vücut biçimleriyle karakter ve suç arasında bağlantı kuran ilk düşünür olmuştur (Evrin, 1970:14-15).

Günümüzde, bu konuda epeyce bilgi birikimi bulunmaktadır; ancak bireylerin bir bölümünün neden suçlu oldukları, hala yeterince açıklanmış değildir. Bireylerin çoğu bazı suçları işlemekte, ancak yalnızca bir bölümü suçlu statüsüne oturtulmaktadır. Onlara bu statünün neden ve nasıl verildiği,

çok sayıda bilim adamının araştırdığı bir sorundur. Çocukların ya da yetişkinlerin suç işleme nedenlerine ve suçlu statüsü kazanma süreçlerine ilişkin araştırmalar aşağıdaki çerçeveye oturtulmaktadır.

2.4. Suçluluğa İlişkin Kuramlar

2.4.1. Klasik Okul

Beccaria ile Bentham, 1700'lerde klasik okulun ilkelerini oluşturan en tanınmış düşünürlerdir. Klasik okula göre insan davranışı, "özgür bilinç" ürünüdür; insanlar, az bedelle çok kazanç elde etmek isterler, yaşam gizil güçleri bakımından da eşittirler. Özgür bilinç kavramı, 19. yüzyılda neredeyse tüm ceza yasalarını etkilemiş; suçlu işlediği suçun ağırlığı oranında cezalandırılmıştır. İnsanların, belirli davranışların nasıl cezalandırılacağını bilmeleri durumunda, o eylemden vazgeçecekleri düşünülmüştür. Ceza, işlenen suçun verdiği doyumdan da çok olmuş, ancak suç artışını sürdürmüştür. Böylece klasik okul etkisini yitirmeye başlamıştır.

Ayrıca bu zaman zarfında, Darwin ile Durkheim'in çalışmaları doğrultusunda, toplum bilim ve bilimsel yöntem doğmuştur. Darwin'nin evrim kuramı ile Durkheim'in özkıyım (intihar) araştırmaları, gözleme dayalı bilimsel bilginin gelişmesinde öncü olmuştur. Böylece pozitivist okul gelişmeye başlamıştır (Albanese, 1985:19-20). Ancak bu klasik okulun sona erdiği anlamına gelmemektedir. Cezanın vazgeçirici olduğu, insanların özgür bilinçleriyle suç işlemeyi seçtikleri görüşü, hala bir çok ülkede mahkemeleri yönlendirmektedir. Çağdaş toplumda, özgür bilincin tümüyle reddedilmesi gerektiğini savunanlar da bulunmaktadır. Determinizm, klasik okula tepki olarak doğmuştur: özgür bilincin hemen hemen hiç olmadığı savunulmaktadır. Deterministlere göre birey, toplumdaki güç odaklarıyla kontrolü dışındaki koşullar tarafından yönlendirilmektedir; özgür bilinci ya da bireysel seçimi yoktur (Haskell ve Yablonsky, 1983:465).

2.4.2. Pozitivist Okul

Bu okulun öncüsü sayılan Lombroso, insanların niçin suç işlediklerini, ilk kez gözleme ve deneye dayılı olarak açıklamaya çalışmıştır. Lombroso ve onu izleyenlerin, pozitivist kriminologlar olarak adlandırılmalarının nedeni yorumlarını daha çok nesnel deneysel bilgiye dayandırmış olmalarındandır. Lombroso, 1864'ten 1878'e kadar süren çalışmaları sonunda, Beccaria'ya ve klasik okula meydan okumuştur (Haskell ve Yablonsky, 1873:466).

Bu okula göre insan davranışını belirleyen, iç ve dış etkilere dir. Biyolojik, psikolojik ya da çevresel ve toplumsal etmenler, bireyin davranışını yönlendirmektedir. Özgür bilinç ve tüm insanların eşit oldukları görüşü yadsınmakta; suç işleyenler ile işlemeyenler arasında önemli farklılıklar bulunduğu ileri sürülmektedir (Albanese, 1985:20; Yavuzer, 1988: 254). Pozitivist okul ile birlikte biyolojik, psikolojik ve sosyolojik açıklamalar yapılmıştır.

2.5. Cezaevlerinde Yetişkin Eğitimi

Kişinin özgürlüğünün elinden alınması pek çok sorunlara ve kişilik üzerinde baskılara neden olmaktadır. Bu nedenle eğitim ve mesleki yetiştirme bu zararı en aza indirmede önemli bir rol oynar. Bu yüzden cezaevinde olmanın zararlı etkilerinin –“kişisizleştirme, kurumsallaştırma, toplumdaki uzaklaştırma”- mümkün olduğu kadar azaltılması için dışarıda verilen eğitime oranla daha fazla kaynak ve çaba harcanması gerekir.

Cezaevinde eğitim kimi zaman toplumsallaşma ya da yeniden toplumsallaşma yöntemi olarak görülebilir. Bunun herkes tarafından kabul edilen bir amaç olabilmesi için insanlara belirli davranışları empoze etme yöntemi olarak görülmemesi gerekir. Gerçek anlamda eğitim, yetişkinin seçme özgürlüğüne ve bütünlüğüne saygı göstermektir. Bununla birlikte eğitim yetişkindeki olumlu potansiyeli harekete geçirebilir. Onların suçtan

uzak durmaları için gerekli seçimleri yapmalarını sağlayacak yeni olanakların farkına varmalarına yardım eder.

Cezaevine konmak özgürlükten mahrum kalmak nedeniyle tek başına bir cezadır. Bu nedenle cezaevi yönetimi ve cezaevi şartları disiplinin sağlanması dışındaki zorunlu durumlar ya da gerekli tecrit durumu dışında hükümlülerin mevcut durumunu daha da zorlaştırmamalıdır. Buna göre, yaşam standartlarının insan sağlığına yakışır şekilde ve toplumdaki standartları sağlamak, cezaevinde bulunmanın zararlı etkileriyle özgür yaşam ve cezaevi yaşantısı arasında görülen ve hükümlülerin öz saygılarına zarar veren farklılıkları en aza indirmek, akrabalar ve toplum arasındaki bağları korumak ve güçlendirmek, hükümlülere tahliye sonrasında hayatlarını yeniden başarılı bir şekilde kurmalarını sağlayabilecek beceri ve yetenekleri kazandırmak gerekmektedir.

Hükümlülere verilen eğitimin nitelikli olduğu yerlerde hükümlülere saygı duyulduğunu gösterir. Onlara seçme özgürlüğü ve çeşitli fırsatlar tanır ve onları yönlendirmeye çalışmaz. Böylece eğitime ve mesleki yetiştirme etkinliklerine katılım samimi olur ve hükümlü de diğer insanlar gibi kendini geliştirebilir. Ancak öte yandan Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürü Ali Suat Ertosun, mahkûmların çalışmalarının zorunlu olduğunu belirterek, çalışmak istemeyen mahkûmlara disiplin cezası verileceğini açıkladı. Sivil toplum örgütleri ise sistemin "emek sömürüsü" ve "teccrite" neden olacağını savundu (Milliyet Gazetesi, 2003).

Yetişkin eğitimi ancak katılım isteğe bağlı ise anlam kazanır. Hükümlülerin eğitim ya da çalışma faaliyetlerine katılmaları arasında seçim yapabiliyorlarsa elde edilecek fayda daha fazla olacaktır.

Cezaevlerindeki eğitim faaliyetleri, hükümlülerin rahatlamalarına, gerilimin azalmasına, kendilerini ifade etmelerine, zihinsel ve bedensel yeteneklerini geliştirme yönünde olmalıdır. Aksi uygulamalar sadece zaman kaybı, masraf, topluma kazandırılmamış hükümlü anlamına gelir. İyi bir

eğitim hükümlünün olumlu yönlerini ve olumlu potansiyelini ortaya çıkartır. Kendilerini daha insanca hissetmelerini sağlar. Cezaevi dışındaki dünyayla kolay ilişki kurmalarına yardım eder.

Cezaevlerinde eğitim veren tüm öğretmenlerin derslerine katılan tüm hükümlüleri yetişkinler gibi görmelerine teşvik edilmeleri oldukça önemlidir. Hükümlülere seçme hakkı olan, sorumluluk sahibi bireyler olarak yaklaşılmalıdır. Başka bir deyişle cezaevi şartları en aza indirilerek, işlediği suç geçmişte bırakılarak tıpkı dışarıda olduğu gibi yetişkin eğitimi koşulları oluşturulmalıdır.

Eğitim ortamının srdrldğu fiziksel ve sosyal ortam hükümlünün etkinliğe karşı ilgisini azaltabilir. Bu tür faaliyetlerin mümkün olduğunca çekici ve ayrı bir yerde sürdürülmesi gerekmektedir. Bu da hükümlünün ilgisini ve etkinliğe katılımını daha da arttıracaktır.

Hükümlüleri başarıya ve katılıma götüren yollar ise şunlardır:

1. Yetişkin oryantasyonludur.
2. Hükümlünün/yetişkinin günlük yaşamıyla ilgilidir.
3. Hükümlünün/yetişkinin gönüllü ve aktif katılımı sağlanır.
4. Bireyselleştirilmiş programlara olanak sağlayan küçük gruplar oluşturulur.
5. Eğitim ve iş eğitiminin birlikte yürütülmesi sağlanır.

Sonuç olarak, cezaevi ortamı daha tahammül edilebilir bir yer haline getirilmelidir. Kişilik zerindeki olumsuz etkileri azaltılmalıdır. Hükümlülerin varolan sağlık koşulları iyileştirilmelidir. Hükümlülere ve ailelerine sosyal güvenlik sağlanmalıdır.

Günümüzde cezaevlerinin işlevi, suçluları sokaklardan toplayarak bir yerde tutmak olmamalıdır. Belki belli bir süre için bu kişiler sokaklardan uzaklaştırılabilir. Fakat suçlu ve suç unsuru ortadan kalkmaz. Bu insanlara suç işleten nedenlerin ortadan kaldırılması için gerekli düzenlemeler

yapılmalıdır. Cezaevine konan suçlular yeniden topluma kazandırılmalıdır. Cezaevi bir toplumsallaştırma yani yeniden kazanma yeridir (Ergüden,1996:109-117). Bunun için suçluların eğitimlerinde ve yetiştirmelerinde kullanılan personel iyi seçilmeli ve bu iş için eğitilmelidir. Cezaevinde eğitime ayrılan bütçe daha artırılmalıdır.

Cezaevleri suçluları yoksun bırakma ve cezalandırma amacıyla kullanılır (Adams,1993). Ancak bu süreçte suçluların kişilikleri güçlendirilmeli, topluma yeniden kazandırılmaları için eğitimleri sağlanmalıdır.

Hükümlülere verilecek mesleki yetiştirme etkinlikleri günün koşullarına göre düzenlenmelidir. Psikolojik danışma hizmetleri kesintisiz verilmelidir. Tüm bunlar cezaevi yönetimine yardımcı olacak, hükümlülerin toplumsallaşmasında önemli bir adım olacaktır.

2.6. Suçlulukla İlgili Araştırmalar

2.6.1. Biyolojik Açıklamalar

Biyolojik açıklamaları başlatan Lombroso ile Quetelet'in çalışmalarıyla kriminoloji kuramı doğmuştur. Her iki araştırmacı, yaş, cinsiyet, ırk, eğitim, meslek, ekonomi ve meteorolojik koşulların suç üzerindeki etkilerini incelemişler; inceledikleri toplumdaki suçların benzerliğine ve düzenliliğine dikkat çekmişlerdir (Shelley, 1981:4).

Lombroso'nun ilk bulguları, suçluluğun kalıtımla ilgili olduğuna ve suçlu doğduğuna ilişkindir. Buna göre, suçlular daha doğarken farklıdır; çeşitli fiziksel özellikleri ve işaretleriyle tanınırlar. Suçlu doğanları, sıkı bir toplumsal denetim, suç işlemekten alıkoyabilir. Ancak Lombroso, İtalya'daki bir askeri cezaevi görevlileriyle hükümlülerini karşılaştırdığı araştırmasında, önemli bir yanlışlık yapmış; üstelik bunu not etmeyi de ihmal etmiştir. İtalyan ordusundaki suçluların çoğu Sicilyalıdır. Bu nedenle bölgesel bir fizik

yapıyı yansıtmışlardır. Sicilyalılar, suç işlemeyi kınamayan bir kültürden gelmektedirler. Bu gerçeğin görülmesinden sonra, Lombroso ve arkadaşlarının suçluluk incelemelerinde toplumsal etmenlere daha çok yer vermeye başladıkları izlenmiştir. Lombroso, doğuştan suçlu tezinde açıkça yanılmış olsa bile, kriminoloji alanına önemli katkılarda bulunmuştur. Birey suçluluğu bakımından en önemli katkıları, felsefi düzeydeki incelemelerden deneysel düzeydeki araştırmalara geçmesi ve suç nedenleriyle ilgili tartışmayı yaygınlaştırmasıdır (Akt.Haskell ve Yablonsky, 1983:466).

Lombroso, doğuştan suçlu görüşünde yanıldığını kabul etmiş olsa bile, bu görüş, bir çok bilim adamını neredeyse günümüze kadar etkilemiştir. İngiliz araştırmacıların kromozom çalışmaları, suçluların fazla kromozoma sahip oldukları savları ve bu savların deneysel yöntemle çürütüldüğü bilinmekle birlikte, 1970'de İsrail'deki Hebrew Üniversitesi'nde, bu konuda bir sempozyum düzenlenmiştir (Dönmezer, 1981:123). Oysa doğuştan suçlu görüşünü sınavan araştırmalar suç işleyenler ile işlemeyenler arasında anlamlı hiçbir farka rastlamamışlar: bir fark bulduklarını ileri sürenlerin ise araştırma yöntemleri kuşkulu bulunmuştur (Haskell ve Yablonsky, 1983: 467).

Boston ıslah evindeki 200 erkek çocuğun öyküleri ile fizik ölçümlerini 1949 yılında toplayan Sheldon, doğuştan suçlu görüşünü benimsememiş, beden yapısının çocuk suçluluğuna bağlı olarak değiştiğini ileri sürmüştür. Sheldon'a göre, insanların fiziksel özellikleriyle kişisel özellikleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Atletik (kemikli, kaslı, saldırgan, hareketli), şişman (yağlı, yavaş, uyusuk), zayıf (ince, uzun, akıllı ve dengeli) olarak sınıflama yapan Sheldon, suçlu çocukların %60'ının atletik tipte olduklarını ileri sürmüştür. Subayların, sporcuların, polis ve bir çok önderin atletik yapıda oldukları düşünülürse çocuk suçluluğu ile fiziksel yapı arasında uygun ilişki kurmak olası görülmemektedir. Nitekim Sheldon'un açıklamalarına da çeşitli eleştiriler gelmiştir. Sheldon, beden yapısının bireyleri suç işlemeye nasıl yönelttiğini açıklayamamıştır (Haskell ve Yablonsky, 1983:468; Albanese, 1985:21).

Başka araştırmalar, beden yapısının, bireyi suç işlemeye yöneltten pek çok etmeden biri olduğunu ileri sürmüştür (Glueck ve Glueck, 1950:221; Dönmezer, 1981:123-130). Sheldon'ın görüşünü 1972'de sınavan McCandless, Persons ve Roberts, beden yapısıyla suçluluk arasında hiçbir ilişki bulamamışlardır. Sonuç olarak, Sheldon'ın suçluluk açıklamasını destekleyen pek az kanıt görülmüştür (Albanese, 1985:21). Sheldon'ın yalnızca gözlemlerinden yola çıktığı, çalışmalarında bilimsel süreç yanlışları yaptığı, önyargılarla davrandığı ileri sürülmüştür (Yanbastı, 1990:232-233). Sheldon'ın değerlendirmelerinin tümü yanlış olmasa bile, beden yapısına bakarak davranış kestirmek yanıltıcı olabilir (Haskell ve Yablinsky, 1983:469).

Lombroso ile Sheldon'ın kalıtsal ve bedensel özellikler ile suçluluk arasında kurdukları ilişki desteklenmemişse de, sonraları yeni biyolojik açıklamalar ileri sürülmüştür. Kromozom ve salgıbezi bozuklukları, kimyasal dengesizlikler, beslenme yetersizlikleri ve kafatası bozuklukları araştırılmış; ancak bunların hiçbiri, suçu yeterince açıklayan bir kanıt getirememiştir. Biyolojik açıklamalarla ilgili kuşklar henüz sürmektedir (Albanese, 1985:22). Schlapp, Podolsky ve Smith, suçu içsalgı bezlerinin işlevsel bozukluklarına bağlamıştır (Dönmezer, 1981:130-137); çirkinliğin bile suç ile ilgisini araştıranlar, bedensel özürler ve etnik özelliklerle, yaş ve cinsiyetle suç arasında ilişki kuranlar olmuştur (Dönmezer, 1981:146-179). Çocuk ve yetişkin suçluları akıl hastası olarak görenler bile olmuş; bunlar, Lombroso'nun açtığı yoldan gitmişlerdir. Oysa suçluluğun akıl hastalığı olduğunu, akıl hastalığının da kalıtsal olduğunu gösteren geçerli bir bulgu yoktur.

Kişilik özelliklerinin beyindeki bazı özel bölümlerle ilişkili olduğuna inanan frenolojistler, suçu açıklamak için insan kafatası üzerinde ayrıntılı çalışmışlar; bir tür operasyon gerçekleştiren Portekizli nöropsikiyatrist Antonio De Egas Moniz, yalnızca bu nedenle 1949 Nobel ödülünü kazanmıştır. Beyine ilişkin o zamanki bulgular frenolojistlerin çizdikleri beyin

haritasıyla uyuşmamışsa da, bu kuram epey ilgi görmüştür. Ancak Moniz, operasyondan geçirip iyileştirdiğini sandığı hastası tarafından silahla yaralanınca, kendisi bile başarısından kuşku duymuştur. Bazı operasyonlar başarılı görünmüşse de, bitkisel yaşama ve ölüme yol açanlar olmuştur.

Bir başka biyolojik yaklaşım, erkeklik hormonu salgısı androjen ile saldırganlık arasında ilişki bulmuş; bazı hayvan türlerinde, erkeğin daha saldırgan olduğu gözlenmiştir. İlk kez İndiana Cezaevinde, saldırgan erkek hükümlüleri iğdiş etme olayları başlatılmış; yararı görülünce de, bu tür uygulamaları destekleyen yasalar getirilmiştir. Ancak 1960 ile 1970 yılları arasında, tutuklanan kadınların oranında %74'lük bir artış olurken, bu oran erkeklerde %25'e düşmüştür. Bu durum biyolojinin değişmesi biçiminde yorumlanamayacağına göre, suçu erkeklik hormonunda ya da Y kromozomu fazlalığında aramak da akılcı görülmemektedir. Nitekim kadınların giderek daha çok suç işlemelerini toplum bilimciler, "toplumsallaşma süreci" ile açıklamaktadırlar (Raven ve Rubin, 1988:246-254). Yine de, aynı toplumsallaşma sürecinden geçen ve aynı koşullarda yaşayan her kadın (her çocuk, her yetişkin) suç işlememekte ya da aynı suçları işlememektedir.

Birtakım biyolojik açıklama çabaları gösterilmişse de, çocuk ve yetişkin suçluluğunu biyolojik bakımdan açıklayan yeterli kanıt bulunamamıştır.

2.6.2. Psikolojik Açıklamalar

Suçluluğun ortaya çıkışını ruhsal bozukluklar ile açıklayan psikolojik kökenli yaklaşımlar, genel olarak suçun kişilikteki problemlerden kaynaklandığını ve bir tepki olarak ortaya çıktığını savunurlar (Akt.Kaner, 1993).

Yirminci yüzyılın başlarında, zeka testleri sıkça uygulanmış, zeka geriliği ile suç arasında anlamlı bir ilişki aranmıştır. Özellikle psikoloji

alanında çalışan araştırmacıların çoğu, suçu zeka geriliği ile açıklamaya çalışmışlardır. Gerçekten de suçlu çocukların zeka bakımından daha gerilerde kaldıklarını gösteren bulgulara rastlanmıştır. Ancak zihinsel engelliliğin mutlaka kalıtıma bağlı olmadığı; gebelik, doğum, beslenme gibi çevre koşullarındaki olumsuzluklardan kaynaklanabileceği; duygusal yaşamın, bilişsel davranışları etkileyebileceği bilinmektedir. Ayrıca zeka testlerinin kusursuz olmadığı, zekanın tek tanımının bulunmadığı da bilinmektedir (Dönmezer, 1981:180-184). Zeka, çevresel, toplumsal, kalıtsal, kültürel, duygusal ve ekonomik koşullardan bağımsız bir değişken olmadığına göre, kapalı kurumlarda yaşayan, yıpratıcı deneyimlerden geçmiş suçlu çocuklarla, elverişli bir ortamda yaşayan akranlarını, zeka bölümleri bakımından karşılaştırmanın hiçbir anlamı yoktur. Zaten böyle bir kuram da geliştirilebilmiş değildir.

Suçluluğa ilişkin en etkili psikolojik açıklama, Freud'un (1856-1939) çalışmalarına dayanan psikanalitik kuram olmuştur. Freud, kuramını insanın kişiliğindeki parçaların etkileşimine dayandırmıştır. Kişilik, bu kurama göre, alt benlik (id), benlik (ego) ve üst benlikten (süperego) oluşmaktadır.

Altbenlik, saldırganlık ve cinsellik gibi ilkel içgüdülerdir. Üstbenlik, ana-baba ve başka önemli kişilerle etkileşerek geliştirilmiş değerlere dayalı olan vicdandır. Benlik, altbenliğin istekleriyle üstbenliğin değerleri arasında bir arabulucu olarak çalışmaktadır. Altbenliği yeterince denetlemeyen benlik ile üstbenlikte yapısal bozukluklar bulunmasında durumunda, dengesiz bir kişilik oluşmakta; bu da davranışı etkileyerek suçluluğa neden olmaktadır.

Doğarken yalnızca altbenlik vardır; yaşam ve ölüm içgüdülerinin deposudur. Altbenlikte, zaman ve gerçek kavramları değil, yalnızca zevk kavramı yer almaktadır. Birey, yaşama iki temel içgüdü ya da dürtüyle başlamaktadır: Eros (yaşam ya da cinsellik içgüdüşü) ve thanatos (ölüm ya da nefret içgüdüşü). Yaşamın ilk birkaç yılında insan, bir benlik ve bir de üst benlik geliştirmektedir. Benlik, kişinin toplum gerçekleriyle kurduğu en yakın

ilişkinin bir bölümünü oluşturmaktadır. Gerçeklik ilkesine uygun bir benliği olan kişi, doyumunu erteleyebilmekte ama tümüyle vazgeçmemektedir.

Üstbenlik; ahlak, pişmanlık ve suçluluk duygularını geliştirmektedir. Bu nedenle üstbenlik, bireyin toplumsallaşmasında temel güçtür. Üstbenlik, bilincin ve ideal benliğin gelişmesini sağlamaktadır. İdeal benlik, “ne yapmamız gerektiğini”; bilinçse, “yanlış davrandığımız zaman suçluluk duymamız gerektiğini” göstermektedir (Haskell ve Yablonsky, 1983:474-475; Albanese, 1985:22-23).

Psikanalitik kurama göre, yetişkin ve çocuk suçluluğu, benlik ile üstbenlik gelişimindeki yetersizlikler nedeniyle, suç dürtülerinin bir başka deyişle altbenliğin, denetim altına alınamamasından kaynaklanmaktadır. Çok gelişmiş bir altbenliği olan birey, sonunda suçlu olmaktadır. Benlik gelişimindeki bozukluk, yaşamın ilk üç yılında, toplum düşmanı bir kişiliğin oluşmasına yol açmaktadır. Aşırı gelişmiş bir üstbenlik ise, altbenliğin istemlerinin doyurulmasına izin vermemekte; nevrotik bir kişilik oluşmaktadır. Kriminologlara göre psikanalitik kuramın en önemli savı, bilinç dışı güdülenmenin ortaya çıkarılması, herkesin kendi altbenliği içinde bir suçlu olabileceğidir (Haskell ve Yablonsky, 1983:475-477).

Jenkins, 1947’de üstbenlikteki bozuklukların suça neden olduğunu ileri sürerek Freudcu bir açıklama getirmiştir. Ona göre toplum dışı saldırganlar, üstbenlikteki yeterince gelişmemiş kişilerdir; içgüdülerini yeterince denetleyemez ve vicdansızca davranırlar. Toplumsallaşmış suçlular ise, grup içinde normal ama grup dışında denetimsiz üstbenlik gösteren kişilerdir (Albanese, 1985:23-24).

Freud’un kavramları, pek çok araştırmacıyı etkilemiştir . Alexander, Healy, Zilboorg, Lindner, Freidlander ve başkaları, suçluluğu psikanalitik yönden açıklamışlardır. Psikanalitik kuramın, psikiyatriye mi yoksa psikolojiye mi ilişkin olduğu tartışmalıysa da psikanalizin, kriminolojiye katkıları olduğu kesindir. Güdüler, dürtüler, psikozlar, nevrozlar gibi çeşitli bozukluklar incelenmiş, suçlulukla olan bağlantıları gösterilmiştir.

Psikanalizi, suçluların sağaltımında etkili bulanlar bile olmuştur. Ancak ruh ve akıl bozukluklarının mı suça neden olduğu, yoksa akıl ve ruh sağlıkları bozuk olanların toplum dışına itildikleri için mi suç işledikleri tartışmalıdır. Bu durumda, toplumsal koşulları dikkate almak gerekir (Dönmezer, 1981:180-205).

Freudcu açıklamaların çeşitli sınırlılıkları bulunmaktadır. Çünkü kişilik dengesizlikleri yalnızca suçlulara özgü değildir. Suçlu çocukların çoğu, yetişkin suçlu olmamaktadır. Benlik ve üstbenlik gelişimi, altıncı ya da yedinci yaşın sonunda tamamlandığına göre, suçlu çocukların, yaşamlarını suçlu yetişkinler olarak sürdürmeleri gerekirdi. Psikanalitik kuram, bu soruların yanıtlarını vermede yetersiz kalmaktadır. Kusurlu üstbenlik ve bilinçdışı gibi kavramlar, çocuk suçluluğunu açıklayamamaktadır. Çocukların kendi kişilik çatışmaları için suçu çözüm olarak seçmelerinin nedeni de pek açık değildir. Ne “kusurlu bir üstbenlik” ve ne de “bir savunma mekanizması” suç işlemek zorundadır. Suçun neden bazı durumlarda işlendiğine ama bazı durumlarda işlenmediğine kuram kesin bir açıklama getirememiştir (Albanese, 1985, s. 23-25).

Schuessler ile Cressey, suçluların kişilik özellikleriyle ilgili olarak 1950'ye kadar yapılmış çalışmaları; Waldo ile Dinitz, 1950 ile 1967 yılları arasında yapılmış olanları, Tannenbaum ise, 1966 ile 1975 yılları arasında yapılanları incelemiş ve pek az anlamlı ilişki bulmuşlardır. Ayrıca daha önce biyolojik araştırmalarda yapılmış benzer yanlışlıkların, psikolojik araştırmaların örneklem seçimleri ile araştırma yöntemlerinde de yapıldığı görülmektedir (Albanese, 1985:23-25). Bununla birlikte psikolojik açıklamalar, çevresel etkileri de dikkate alınca, açıklanması zor bir davranışa yorum getirebilmektedir. Çünkü kişiliğin temel kaynakları, kalıtsal ve çevreseldir. Kalıtımın çevreyle etkileşimi sonucu oluşan benlik yapısı, gelişiminin sonraki dönemlerine yön veren üçüncü bir etmen olarak belirmektedir.

Bireysel psikolojiye yaptığı katkılarıyla Adler, 1935'te "Suç İşlemede Yapı ve Önleme" adıyla yayınladığı yazısında suçu, toplumsal ilginin gelişmesindeki yetersizliğe bağlamıştır. Ona göre, suçlular şımartılmış bir yaşam biçiminin izlerini taşımaktadırlar. Sanki insanlar bu dünyaya, suçlular onları sömürsün diye gelmektedirler: Başkalarının canını ya da malını zorla alabilmekte, kendi çıkarlarını başkalarınınkinden önde görmektedirler. Suçluların toplumsal ilgileri çocukluklarında kazaya uğramakta ve olgunlaşmamaktadır. Suç ciddi bir psikolojik bozukluk olarak görülünce, suçluluğun sağaltımında uzmanlık gündeme gelmektedir (Adler, 1983:317-335). Bireyin yaşam biçimi toplumun beklentileriyle uyumuş durumdaysa; kişiliği de yeterince gelişmişse, yaşamın zor anlarında bile düşmanlık, saldırganlık ve sadistlik ortaya çıkmamaktadır. Adler'e göre bu duygular, insanın birincil eğilimleri değildir (Geçtan, 1981:116-117).

Transler, suç işleme nedenlerini açıklamak üzere öğrenme kuramını kullanmıştır. Öğrenme kuramına göre, ödül ya da cezanın desteği olmadıkça öğrenme gerçekleşmemektedir. Büyümekte olan birey, suçlu olarak tanınmasına neden olacak davranışları yapmamayı öğrenmektedir. Çocukluklarında yaptıkları yanlışlardan ötürü cezalandırılan insanlar, yetişkinliklerinde suç işlemekten kaçınmaktadırlar. Çocukluklarında yeterince cezalandırılmayanlar, kaygı (anksiyete) duymamaktadırlar: Çünkü cezalandırılma korkuları ya hiç yoktur ya da azdır. Bireyin suçlu olup olamayacağını, ailenin suça yönelik tutum ve duyarlılıklarındaki farklılıklar, koşullandırma yöntemlerindeki farklılıklar ve suça ilişkin sınıfsal tutumlardaki farklılıklar belirlemektedir (Haskell ve Yablonsky, 1983:478-479).

Fransız bilimadamı Tarde, suç işleme sürecini öykünme (taklit) sürecine benzetmektedir. Suç işlemek de, tıpkı bir meslek gibi öğrenilmekte; bunun için suçlulara yakın olmak ve onlara öykünmek gerekmektedir. Tarde'a göre bu, başkasının davranışını yinelemekten çok, özdeşlik kurmaya benzer bir süreçtir. Çağdaş psikolojiye göre özdeşim, bireyin kendisine bir rol modeli seçmesi, davranışlarını bu modele göre değiştirmesi demektir. Tarde'a göre suç, bireye miras kalan bir özellik ya da rahatsızlık

değil, başkalarından öğrendiği bir iştir. Yasal bir iş ile suç arasındaki tek fark, öğrenilmiş davranışın niteliğindedir (Haskell ve Yablonsky, 1983:479).

Sutherland ve Cressey (1960) tarafından ortaya konulan Etkileme (Differential Association) Kuramına göre suç, birincil ilişkilerin egemen olduğu gruplarda başkalarından etkilenilerek öğrenilmektedir. Bu öğrenmenin içinde, suç işleme teknikleri, güdüler, dürtüler, suç işleme tutumları ile mantık yürütmeler de bulunmaktadır. Suç, iletişim süreci içinde öğrenilmektedir. Bu iletişim, genellikle sözel olmaktadır. Film ve gazete gibi kişisel olmayan iletişim araçları, kişisel olanlara göre daha az önemli olmaktadır. İnsanlar suçlu olunca, suç işlemeyenlerden çok, suçlularla ilişki kurmaktadır. Ancak bu kuram, bazı insanların niçin suç işlemeyenlerle değil de suçlularla yakınlık kurduklarını açıklayamamaktadır. Bu kuramın önemi, suç ve suçlulukla ilgili sosyolojik açıklamalar üzerinde etkili olmasındadır (Haskell ve Yablonsky, 1983:479-484).

Psikolojik düşünceye oldukça hakim görünen insancıl görüş temsilcilerinden biri Carl Rogers'tir. Rogers, uygun koşullarda insanın dostça ve yapıcı davrandığı görüşündedir. Freud'un insanı doğuştan bencil, yıkıcı ve mantık dışı olarak ele almasına karşın, Rogers'a göre insan, "iyi, rasyonel, güvenilir ve değerli bir varlıktır (Kepçeoğlu, 1990, s.87)". Davranış psikolojisine göre insan, koşullanmalarına göre iyi ya da kötü, mantıklı ya da mantıksızdır: Davranışları, kendisi dışındaki etmenler tarafından belirlenir (Geçtan, 1981, s.40).

2.6.3. Sosyolojik Açıklamalar

Biyolojik ve psikolojik açıklamalar tek başlarına yetersiz kalınca, sosyolojik açıklamalara gerek duyulmuştur. Sosyolojik açıklamalar, coğrafi (kartografik) okul ile başlamış, sosyalist okul ile sürmüştür. Ekolojik görüş, insanların ve kurumların toplumsal bir düzen içinde dağılırarak suç işlemeye neden olduklarını ileri sürmüştür. İnsanların belirli bölgelere dağılımlarıyla, göç, rekabet ve işbölümü gibi toplumsal olgularla suç arasında ilişki aranmıştır. Burt ve Ferri ise suçu, çok sayıda etmene bağlamıştır. Ferri'ye

göre suç, fiziksel, coğrafi, antropolojik, psikolojik ve toplumsal etmenlerin bir sonucudur (Dönmezer, 1981:105-106).

Suçluluğu sosyolojik bakımdan açıklamaya yönelik çabalardan biri, Show ile McKay'den gelmiştir. Show ile McKay, Chicago'nun kent haritasında, suçluluğun yüksek ve düşük olduğu bölgeleri işaretlemiştir; 1900-1923 yılları arasında suçluluğun yüksek oranda olduğu bölgelerde (o yörenin nüfusu tümüyle değiştiği halde), 1917-1923 yılları arasında da yüksek oranda suçluluk bulmuşlardır.

Merton, 1938'de suçluluğa bir başka sosyolojik açıklama getirmiştir. Merton, açıklamasını "toplumsal karmaşa (Anomie)" kavramına dayandırmıştır. Bu kavram, 1800'lerin sonlarında Durkheim tarafından geliştirilmiş; ancak suçluluğu açıklamak üzere sistemli biçimde kullanılmamıştır (Albanese, 1985:27).

Durkheim, karmaşık sanayi toplumlarındaki özkıyımları inceleyerek, sosyolojiye önemli bir katkıda bulunmuştur. Merton'a göre, toplumsal baskı nedeniyle, normlar ile değerler arasında çatışmalar olmaktadır. Toplumsal kültürün yarattığı çok sayıdaki değere (Servete, üne, iktidar ve güç sahibi olmaya, öğrenime vb.) ulaşmaya çalışırken bazı normlar çiğnenmektedir. Çünkü bu yarışta bazıları yasal normlara uymamaktadır (Dönmezer, 1981:460-462).

Başarının temel amaç olduğu; ancak pek az insanın başarı şansı kazandığı toplumlarda daha çok suç işlenmektedir (Shelley, 1981:6).

Merton, çağdaş toplumun kültürel amaçlardan, normlardan ve kurumlaşmış değerlerden oluştuğunu belirtmektedir. Kültürel amaçlar, bir toplumda yaşayan bireylerin özümstedikleri toplum amaçlarıdır: Bir aileye sahip olmak, kültürel bir amaçtır. Normlar, bu kültürel amaçları sürdürmek üzere halkın koyduğu kurallardır: İyi bir eğitim, sürekli bir iş normlarından bazılarıdır. Kurumlaşmış değerler ise, kültürel amaçlara ulaşma fırsatlarının dağılımıdır: Yüksek öğrenim yapabilme, iş bulabilme vb.. Merton'a göre suç,

bu üç öğeden herhangi birine değil, aralarındaki ilişkiye bağlıdır. Toplumsal karmaşa, bu dengeyi bozmakta; kültürel amaçları ya da kurumsallaşmış değerleri zayıflatmaktadır. Kuralsızlık sapmayı ya da suçu yaratmaktadır (Albanese, 1985:27-28).

Merton'ın karmaşa kuramından, Sutherland'ın(1939) etkilenme kuramının doğduğu kabul edilmektedir (Dönmezer, 1981:462).

Daha önce psikolojik açıklamalar arasında sayılan etkilenme kuramı, sosyolojik açıklamaları da etkilemekte; sosyolojik kuramların çoğu, etkilenmeye dayandırılmaktadır. İlk kez Sutherland, 1939'da "Kriminolojinin İlkeleri" adlı yapıtıyla, suçun yaşam deneyimi sonunda öğrenildiğini, içinde büyüdüğü çevrenin yapısına göre bir gencin, soyguncu ya da saygın bir yurttaş olabileceğini ileri sürmüştür. Sosyologlar bu görüşü, çağdaş yaklaşımın başlangıcı olarak övmektedirler (Shelley, 1981:84).

Amerikan kriminolojisinin babası sayılan Sutherland'a göre gençleri suça iten nedenler, kapitalist dünyadaki toplumsal ve ekonomik farklılıklara dayalı kültür çatışması, karmaşık toplum örgütlenmesi, yaygın bireycilik anlayışı ve buna benzer değişkenlerdir (Shelley, 1981:7).

Etkilenme kuramına göre suç, başkalarıyla ilişki kurarak birincil gruplar içinde öğrenilmektedir. Bu nedenle, kitle iletişim araçlarının önemli bir etkisi olmamaktadır. Suçun öğrenilmesi, bazen karmaşık, bazen de basit bir süreçtir: Güdülerin, dürtülerin, mantıklı açıklamaların etkisi olmaktadır. Suçun öğrenilmesinde kültürün, kurallara ve yasalara aykırı bir yaşam biçiminin etkisi olmaktadır. Kişi, yasalara aykırı eylemlerinin çokluğu oranında suçlu olmaktadır. Etkilenme (aykırıların bir araya gelmesi); niteliği, süresi ve yoğunluğu bakımından farklıdır. Etkilenmenin işleyişi, bir öğrenme sürecine benzemekte ve yalnızca öykünme ile açıklanamamaktadır. Suç genel gereksinmelere ve değerlere dayandırılrsa bile, açıklayıcı değildir. Suçun kaynağı, bireyci ve yarışmacı toplumsal düzenlerdir (Dönmezer, 1981:444-447).

Etkilenme kuramı, suçun kaynağına inmediği için eleştirilmektedir: Çünkü kızgınlık ya da kaza sonucu işlenen, tutumla ilişkisiz suçları açıklamamaktadır. Suçlu bir çevrede, suç işlemeden yaşayan çocuklar ve yetişkinler de bulunmaktadır. İnsanların benzer durumlara, farklı tepkiler gösterdikleri unutulmamalıdır. Kırsal alanlarda işlenen suçlar, cinsel farklılıklar, yaş, suç işleme oranlarının farklılığı üzerinde durulmamaktadır (Haskell ve Yablonsky, 1983:486).

Clinard, kentleşme ile suçluluk arasındaki ilişkileri incelemiştir. Clinard'ın kentleşme kuramına göre, kentleşme hızlandıkça, mala karşı işlenen suçlar artmaktadır. Kentlerde yaşayan göçmenler, yabancı duyguları içinde çevreleriyle ilişki kuramamakta ve daha çok suç işlemektedirler. Suçluların suç işledikleri yerler, genellikle, kendi yaşadıkları bölgelerin dışındadır. Kırsal yörelerde bireysel kentlerde ise daha çok örgütlü suç işlenmektedir (Dönmezer, 1981:350-351).

Psikolojik ve sosyolojik açıklamaları birleştiren Jeffery, toplumsal eleme kuramını geliştirmiştir. Suç işleme oranlarının yüksek olduğu bölgelerde, soyutlanmaya, toplumsal karmaşaya rastlanmaktadır. Bu bölgelerde yaşayan suçlular, gerçek kimliklerini saklamakta ve kişiliklerini göstermemektedirler. Suçlu birincil ilişkilerden yoksun, acı çeken biridir; yalnızdır, soyutlanmıştır, güvensiz ve saldırgandır, sevilmediğini ve istenmediğini düşünür, yetersizlik duygusuna sahiptir. Suçlu, toplumsal soyutlanmanın ürünüdür. Jeffery, toplumsal elemeyi; bireysel eleme, grup elemesi ve yasal eleme olarak üç grupta incelemektedir. Bireysel elemeye uğrayanlar, genellikle sosyopat olarak nitelendirilmektedir; kişisel ilişkilerden soyutlanmakta, dışlanmaktadır. Grup elemesindeyse, bireyin üyesi olduğu grup toplumdaki elemektedir. Böyle bir grupta özdeşlik kuran kişi, toplum dışı biri olarak görülmektedir. Toplumun çeşitli kesimleriyle bütünleşmemek, toplumdaki elemeye neden olmaktadır. Yasal elemeyse, bireysel ait oldukları grupların özelliklerine göre, farklı yasal tepkilerle karşılaşmaktadırlar. Siyahlarla beyazların, alt sınıftakilerle

üsttekilerin, yoksullarla varlıklıların karakollarda, mahkemelerde, okullarda ve başka yerlerde, aynı tepkilerle karşılaşmadıkları herkesin bildiği bir gerçektir. Karmaşık bir toplumda, yöneticileri seçen yurttaştır ama devletin işleyişi, uzman politikacılar ile çeşitli baskı gruplarının elindedir (Haskell ve Yablonsky, 1983:486-487).

Antropolog Miller, 1958'de yoksul bölgelerdeki çeteleri incelemiş; burada yaşayan insanların toplumsal ve ekonomik başarı şanslarının çok az olduğunu görmüştür. Miller, suçluluğu alt sınıf kültürüyle tutarlı bulmuş; bunda akran grubunun önemli olduğunu önemli olduğunu ileri sürmüştür. Miller'in kuramının en önemli katkısı, suçluluğun geleneksel toplumla çatışmadan doğduğunu göstermesidir. Ancak deneysel bazı çalışmalara göre, alt sınıftaki pek çok suçlu, alt sınıfın suçla ilgisi olmayan bazı değerlerini paylaşmaktadır (Albanese, 1985:31).

Shelley'e göre(1981:9) Amerikan kriminoloji kuramlarının en önemlisi, Miller'in de içinde bulunduğu bilimadamlarınca geliştirilen "suç alt kültürleri"dir. Shelley, bu kuramın 1950'lerde geliştirildiğini (Shelley, 1981:9), Albanese ise, bu tarihin 1960'lara rastladığını ileri sürmektedir (Albanese, 1985:31).

Cohen, Cloward, Ohlin ve Miller gibi bir çok bilimadamı, işçi sınıfındaki suçluluk alt kültürlerini, suçluların psikolojik sorunlarını, çevrelerindeki suçlularla ilişkilerini incelemişlerdir. Onlara göre, kendilerini geliştirmek için pek az yasal şansa sahip olan alt sınıf çocukları kısa süreli amaçlara yönelmektedirler.

Reckless (1967:470-475), suçun çeşitli etmenlerden kaynaklandığını açıklamış ve kapsama kuramını geliştirmiştir. Bu kurama göre, bireyin üzerinde toplumun çeşitli baskıları bulunmaktadır. Toplumsal kurallardan sapan her birey suç işleyebilmektedir. Yasaklama ve kontrol, bireyin suçlu olmasını engellememektedir. Birey, iç kapsamı, benlik kavramı, amaçları, hoşgörüsü ve kurallara saygısıyla özdenetim sağlamaktadır. Bireyin dış

kapsamı ise, içinde yaşadığı toplumsal çevredir. Bunlar kuralların uygulanması, anlamlı rollerin kullanılması ve pekiştirme öğeleridir. Ekonomik yetersizlikler, azınlık statüsü, fırsat eksikliği ve aile çatışmaları gibi çeşitli baskılara karşı birey, bazı dayanaklar bulmaktadır: kötü arkadaşlıklar, çeşitli sapmalar, çocuk ve yetişkin suçluluğu vb. Bireyin, aile yaşamı gibi destek grupları da vardır; bunlar ya etkilidirler ya da etkisiz kalmaktadırlar. Bireyin iç dünyası, ya iyi ya da zayıftır. Bireyin destek grupları, -dış kapsamı- zayıfsa, suçluluğa itilmeyi ya da çekilmeye karşı, iç dünyasının –iç kapsamının- daha da güçlü olması gerekmektedir.

Reckless'e göre suçluluğun yüksek oranda yaşandığı bir bölgenin genci, iç kapsamı iyiye suç işleyebilmektedir. Kapsama kuramı suçlu bireyin kişiliğini oluşturan toplumsal ve kültürel güçlerin incelenmesine ve bunun yanı sıra bireyin iç dünyasına bakmaya izin verdiği için, sosyolojik ve psikolojik açıklamaların üstünlüklerine sahip görünmektedir (Haskell ve Yablonsky, 1983:487-488).

Matza, 1964'de damgalama kuramına benzer bir kuram olan nötrleştirme kuramını oluşturmuştur; "Çocuk Suçluluğu ve Sürükleniş"i yazmıştır. Matza'ya göre birey suçluluğu, alt sınıf bireylerinin oluşturdukları bir alt kültür değildir. Suçlu bireylerin tutumları da başka bireylerinkine benzemektedir. Tüm suçlu bireyler yaptıkları yanlış bilmekte ve bundan suçluluk duymaktadırlar. Ayrıca gençler, günün yirmi dört saatinde topluma ters düşmemektedirler. İstatistiklerin de gösterdiği gibi, pek çok birey suç işlemekte ancak bunların tümü yetişkin suçlu olmamaktadır. Bu durum, suçluluk alt kültürüyle açıklanamamaktadır. Suçlu birey, işlediği suçu mazur gösterecek nötrleştirme tekniklerini öğrenmektedir. Bu teknikler; sorumluluğun, haksızlığın ve suçtan zarar görenin reddedilmesi, suçlayanların suçlanması ve onur kazanma istemidir. Bu tekniklerin geliştirilmesinde, bireyin yaşı, cinsiyeti, toplumsal ve etnik kökeni önem taşımaktadır. Özellikle bireyin yakın çevresindeki toplumsal etkileşim üzerinde durmak gerekmektedir. Ayrıca belirli nötrleştirme teknikleri, yalnızca belirli suçlara uygun düşmektedir (Sykes ve Matza, 1967:1-7).

Matza'nın suçluluğa ilişkin açıklamaları, bazı gençlerin neden daha çok suç işlediklerini açıklamada yetersiz kalsa bile, tüm suçlu çocukların yetişkin suçlu olmayacaklarını göstermesi bakımından önemlidir (Albanese, 1985:33).

Merton'ın toplumsal karmaşa kuramını geliştirdiği yıllarda Sellin, kültür çatışması kuramını duyurmuştur. Sellin'e göre kültürel kuralların farklılığı nedeniyle suç işlenmektedir (Shelley, 1981:7).

Tannenbaum ile Whyte, çeteleri, toplumda başarısızlığa ve düş kırıklığına uğramış gözü pek gençlerin kurduklarını ileri sürmektedir. Bu tür çeteler, genellikle yoksul ve kalabalık evlerden kaçan gençlere barınak ve kendini gerçekleştirme fırsatı hazırlamakta; toplumun en kötü yerleşim bölgelerinde gelişip gözdeleşmektedir. Whyte'in Norton Sokağı betimlemesine göre bu çeteler, yasa tanımazlıklarına karşın, dayanışma ve dostluğa yönelik yapıcı bir toplumsal işlev üstlenmektedir.

New York'un Batı Yakasındaki çeteleri inceleyen Block ile Niederhoffer, sokak çocuklarının usta yetişkin suçlularla işbirliği yapmak üzere harcadıkları çabaları anlatmaktadırlar. Thrasher, Chicago'daki çeteleri, suçluların yetiştirildikleri yerler olarak görmektedir (Shelley, 1981:84-85).

Haskell ve Yablonsky ise çocuk suçluluğunu, okulda ve toplumda yetersizlik duygusuna kapılan çocuklara özgü bir davranış olarak betimlemektedirler. Bu yetersizlik duygusunun acısını çekenler, bazen orta sınıftan ama genellikle alt sınıflardan gelen çocuklar olmaktadır (Haskell ve Yablonsky, 1983:488-491).

Amerikan kriminolojisinin suçu önlemeye yönelik çabalarında, 1960'lardan bu yana, Marxçılığın izlerini görenler vardır (Dönmezer, 1981:99).

“Çatışma, eleştirici ya da yeni kriminoloji kuramı” olarak da adlandırılan Marxçı kuram, politik etkileri, çocuk ve yetişkin suçluluğunun nedeni saymaktadır. Bu kuram, devletin yasaları ve kuralları neden düzenleyip işlettiği üzerinde durmaktadır. Marxçı kuramcılar cinsel saldırı, ırkçılık ve vurgunculuk gibi gerçek suçları tanımlamakta, adaletsizlikle karşılaşan yurttaşların sorunlarına eğilmekte, ceza yasalarının kontrol aracı olarak kullanıldığını göstermektedirler. Bu kuramın temelinde, Marx’ın ekonomik ve politik felsefesi bulunmaktadır.

Marx (1818-1883), uygarlığı, üretim biçiminin yarattığını ileri sürmektedir. Üretim, iki ögeden oluşmaktadır: Birincisi, üretim güçleridir. Bunlar: Teknoloji, enerji kaynakları ve araçlardır. İkincisi, üretim ilişkileridir. Bunlar: İnsanın yarattığı eşyalar ile hizmetler arasındaki ilişkilerdir. Endüstri kültüründeki en önemli ilişki, üretim araçlarını ellerinde bulunduran kapitalist orta sınıf (burjuvazi) ile işçi sınıfı (proleterya) arasında gelişmektedir. Egemen orta sınıfın politik ve ekonomik felsefesi, yaşamın tüm öğelerini etkilemektedir. Bilinçli ya da bilinçsiz olarak, sanatçılar, yazarlar ve öğretmenler, kapitalist sınıfın kendilerinden beklentilerini yerine getirmektedirler. Böylece ekonomik sistem insan yaşamını kontrol etmekte ve insanlar, üretmek için yaşamaktadırlar. Kapitalist sistem, farklı sınıflardaki gençleri aynı biçimde etkilememektedir. En alt sınıflardaki gençler, kendilerini yoksul bölgelerdeki çetelerde bulmaktadırlar: yaşamak için başka bir seçenek yoktur. Alt sınıflardaki gençler, büyük kentlerde yaşamakta ve kapitalist ekonomi sisteminin yarattığı suçları işlemektedirler. İnsanların birbirilerine yabancılaşmaları, ilgisizlik ve duyarsızlık, sürekli bir yarışmanın içinde yaşamak ise orta sınıf çocuk suçluluğunu yaratmaktadır. Kapitalizm insanlık dışı bir düzen yarattığı için, orta sınıf gençleri bile uyuşturucu kullanmakta, hırsızlık yapmaktadır. Marx’a göre sınıf çatışması sonunda, kapitalist düzen kendi kendisini yıkacaktır. Bu kuram, yalnızca kapitalist toplumlardaki çocuk suçluluğunu açıklasa bile, topluma eleştirici bir gözle bakacak metodolojik araçların bulunmaması nedeniyle, kuramın geçerliliğini ölçmek zor olmaktadır (Siegel ve Senna, 1981:163-168).

Shelley, 1981'de çocuk ve yetişkin suçluluğunu çağdaşlaşma ya da görelî yoksunluk ile açıklamıştır. Önceki yıllarda Weber, Durkheim ve Simmel'in kentleşmeyle birlikte toplumsal bağların azaldığını ve suçluluğun arttığını gösteren çalışmaları; Marx ile Engels'in ekonomik yapı, kentleşme ve suç arasında kurdukları ilişki, Marx'ın "Örnek Hükümet Belçika" adlı yapıtıyla Engels'in "İngiltere'deki İşçi Sınıfının Durumu" adlı çalışması, endüstrileşme ve kentleşme sürecinin artmasıyla birlikte suç işleme oranlarında yükselme bulunduğunu göstermiş ve çağdaşlaşma kuramına zemin hazırlamıştır (Shelley, 1981:22-23).

Bu kurama göre, suç işlenmesinin nedeni, yoksulluğun kendisi değil, ezikliğidir. Yoksulluğun ezikliği, yoksul bir toplumdaki nesnel yoksunluktan çok, varlıklı bir toplumdaki görelî yoksunlukta artmaktadır. Bu durum, endüstri toplumlarının maddeci toplumlar olmalarından kaynaklanmaktadır. Mal ve hizmetlerdeki paylaşımın eşitsizliğine bağlı olarak, yoksulluğun ezikliği de artmaktadır. Rahat ve aşırı varlıklı yaşam biçimlerini sergileyen iletişim araçları, görelî yoksunluğun acısını daha da çoğaltmaktadır. Böylece özellikle gençlerin, mala yönelik suç işleme eğilimleri artmaktadır (Shelley, 1981:84-85).

Endüstri toplumlarındaki insan ilişkilerini açıklamak için de kullanılan görelî yoksunluk kuramı, tüm suçları aydınlatmaktan çok, suça güdülenmeyi ve hazır bulunuşluğu göstermektedir. Shelley'e göre bu kuram, yüzyılın en önemli yedi Amerikan kuramından biridir: Ötekiler, daha önce açıklanan toplumsal karmaşa, şans, etkilenme, kültür çatışması, toplumsal bozukluk ile suç alt kültürleri kuramlarıdır. Ancak önceki altı kuram, çağdaş toplumdaki suç sorununu tek başlarına açıklayamamaktadır: Bununla birlikte, sorunun farklı boyutlarını tanımladıkları için, her birinin taşıdıkları değer yadsınmamaktadır. Öteki Amerikan kuramlarının tümü, çağdaşlaşma kuramının çatısı altına girebilmektedir. Çağdaşlaşma, suçluluğun anlaşılmasına elverişli kuramsal bir çatı hazırlamaktadır (Shelley, 1981:6-13).

Suçluluk, ne klasik okulun özgür bilinç kavramıyla ve ne de pozitivist okulun Lombrosocu görüşleriyle açıklanabilmektedir. Hızlanan endüstrileşme ve kentleşme süreci, çocuk ve yetişkin suçluluğunun artmasına yol açtığından, kriminoloji alanındaki çalışmalar artırılmakta; suçluluğu önlemek için, gençlerin neden suçlu oldukları üzerinde durulmaktadır. Bununla birlikte, suçluluk yalnızca endüstri toplumlarının çözmesi gereken bir sorun değildir. Gelişmekte olan ülkeler de, gelişme hızlarına koşut olarak suçluluk sorununu yaşamaktadırlar. Günümüz düşünürleri, suçluluğa öncelikle sosyolojik açıklamalar getirmekte, ancak psikolojik açıklamaları tümüyle yadsıyamamaktadırlar. Yine de, henüz hiçbir kuram, aynı koşullarda yaşayan gençlerden, neden A kişinin değil de B kişinin suç işlediğini gösterememektedir. Sosyolojik ve psikolojik açıklamaların birlikte kullanılması, daha uygun görülmektedir. Suçluluğu açıklamada eklettik bir yaklaşımın kullanılması, daha 1950'li yıllarda önerilmiştir (Glueck ve Glueck, 1950:5).

Suçluluk toplumsal boyutta ele alınırken sosyolojik ve psikolojik açıklamalar; bireysel boyutta incelenirken ise, psikolojik ve sosyolojik açıklamalar yeterli olmaktadır.

Suçla ilgili sosyal teorilerin en zayıf yönü teorileri destekleyecek gerçek kanıtların olmayışıdır. Suç dağılımında sosyal sınıflar ve çevre gibi birkaç olgu tüm teorilerin büyük bir bölümünü oluşturur. Farklı görüşler, suçluların genel olarak yaptıklarına ve dış görünüşlerine dayanılarak az çok gerçekçi yorumlar getirmektedirler. Suçluların tutumları ve aile geçmişleri hakkında yapılan kriminolojik araştırma bulguları benzerlik göstermektedir. Fakat özellikle belli bir teoriyi sınamak için tasarlanmış araştırmalar neredeyse yok denecek kadar azdır.

Yetişkin suçluluğunun artması, belki de çağdaşlaşmanın (endüstrileşmenin ve kentleşmenin) kendisinden değil, düzensizliklerinden ve fırsat eşitsizliklerinden kaynaklanmaktadır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırma modeli, evren, verilerin toplanması, çözümlenmesi ve yorumlanmasına ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, Adalet Bakanlığına bağlı olan toplam 36 adet açık cezaevinden seçilen 12 adet açık cezaevinde bulunan hükümlülerin, iş yurtlarına, iş ve meslek eğitim programlarına yönelik algıları incelenmiştir. Araştırmada betimsel araştırma teknikleri kullanılarak çalışılmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Türkiye genelinde bulunan toplam 36 açık cezaevi oluşturmaktadır. Ankara iline yakın olan; Afyon, Ankara, Ayaş, Bolu, Eskişehir, Kalecik, Kayseri Zincidere, Kastamonu, Kırşehir, Konya, Niğde Tarımsal, Sivas açık cezaevleri ise araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Seçilen açık cezaevinde bulunan hükümlülerin tamamına anket uygulanması amaçlanmasına karşın, cezaevi dışında çalıştırılan, izinde olan, hasta olan hükümlülere anket uygulanamamıştır.

3.3. Verilerin Toplanması

Bu araştırmada, Adalet Bakanlığına bağlı olan toplam 36 adet açık cezaevinden seçilen 12 adet açık cezaevinde bulunan hükümlülerin, iş

yurtlarına, iş ve meslek eğitim programlarına yönelik görüşlerini almak için araştırmacı tarafından hazırlanan ölçek kullanılmıştır.

Araştırmada kullanılan ölçek üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm de hapisaneye yönelik bilgi toplama formu, İkinci bölümde hükümlülere yönelik bilgi toplama formu, üçüncü bölümde ise hükümlülerin açık cezaevlerindeki iş yurtlarında düzenlenen iş ve meslek eğitimi etkinliklerine yönelik görüşlerinin saptanması için 21 sorudan oluşan bir anket bulunmaktadır.

Hazırlanan ölçek ilk olarak A.Ü. E.B.F.'nin Halk Eğitimi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık alanlarında çalışmakta olan toplam 13 uzmana dağıtılarak görüş alındı. Ölçek, gelen geri bildirimler sonunda yeniden gözden geçirilerek öneriler doğrultusunda tekrardan oluşturuldu.

İlk uygulama, pilot çalışma için seçilen Kalecik Açık Cezaevi'nde yapıldı. Ölçek cezaevinde bulunan tüm hükümlülere(38 kişi) uygulandı. Uygulama esnasında hükümlülerin ankete yönelik düşünceleri, soruların anlaşılabilirlik düzeyleri gözlemlenerek, gerekli notlar alındı. Tespit edilen sorunlar düzeltilerek, eksiklikler giderilerek ölçeğe son şekli verildi.

Araç daha sonra toplam 11 açık cezaevinde bulunan 717 hükümlüye uygulandı. Uygulamalar araştırmacının gözetiminde yapıldı. Her uygulama öncesinde araştırmacı tarafından araştırmacının amacı açıklandı, çalışmaya katılımın isteğe bağlı olduğu, anket üzerine hiç kimsenin ad-soyad yazmayacağı, bakanlıkla sadece elde edilecek sonuçların paylaşılacağı açıklanarak çalışmaya katıldıkları için hükümlülere teşekkür edildi. Araştırmaya katılmak istemeyen hükümlüler salon dışına alındı.

Cezaevlerinde bulunan iş-yurtlarında ve atölyelerde işlerin yoğun olması nedeniyle uygulamalar yemek aralarında yapıldı. Yeteri kadar geniş salonları bulunmayan cezaevlerinde uygulamalar dersliklerde, kütüphanede gruplar halinde yapıldı.

Kayseri Zincidere Açık Cezaevi'nde bulunan hükümlülerin bir bölümü Kayseri Adliyesi'nde çalıştığı için daha fazla kişiye ulaşmak amacıyla cezaevindeki uygulama sonrasında Kayseri Adliyesi'ne de gidilerek orada bulunan hükümlülere araç uygulandı. Seçilen 11 açık cezaevinden sadece Sivas Açık Cezaevi'nde kadın hükümlü vardı. Ceza evininin kadın hükümlüler bölümünde yapılan uygulama cezaevi öğretmeni, kadın infaz memurları gözetiminde yapıldı. Niğde Tarımsal Açık Cezaevi hükümlü sayısı bakanlıktan daha önceden alınan listeden daha fazla olduğundan araştırmacı tarafından götürülen anketler tüm hükümlülere dağıtılamadı. Bu nedenle cezaevine henüz yeni gelmiş hükümlüler araştırma dışında tutularak anketler cezaevinde daha eski olan hükümlülere dağıtıldı.

Cezaevlerinde anket uygulamaları dışında da hükümlü, infaz koruma memurları ve cezaevi yöneticileriyle karşılıklı görüşmeler yapıldı. Bu görüşmelerden derlenen anlatımlar araştırmanın Sonuç ve Öneriler bölümünde sunulmuştur.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler bilgisayar ortamında değerlendirildi. Verilerin analizinde, uzman görüşleri alınarak hazırlanan anket için uygun ve gerekli olduğu önerilen betimsel ve verilerin analizinde SPSS Analiz programı kullanıldı. Verilerin yorumlanmasında Frekans, yüzde, ortalama gibi istatistiksel yöntemler kullanılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, araştırma kapsamına giren açık cezaevlerine ilişkin bilgi verilmekte; açık cezaevlerinde bulunan hükümlülerin demografik özellikleri yaş, öğrenim durumu, meslek, alınan meslek eğitimi, katılan iş ve meslek eğitimi programı, yaşanan yer, medeni durum ve kütüphaneden yararlanma sıklığına bakılmış, hükümlülerin açık cezaevlerindeki iş yurtlarında düzenlenen iş ve meslek eğitimi etkinliklerine yönelik görüşleri belirlenmiştir.

Bu araştırmanın genel amacı; hükümlülerin açık cezaevlerindeki iş yurtlarında düzenlenen iş ve meslek eğitimi etkinliklerine yönelik görüşlerinin saptanmasıdır. Bu çerçevede araştırmanın alt amaçlarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

- (1) İş ve meslek eğitimi programlarının genel durumu.
- (2) İş ve meslek eğitimi programlarında kullanılan öğretim yöntemlerinin tekrar suç işleme oranını azaltma düzeyi.
- (3) Hükümlülerin programlara, işyurtlarında yapılan mesleki yetiştirime, yöntemlere ve işyurtlarındaki öğretmen/eğitimcilerle ilişkin algıları.
- (4) Hükümlülerin, cezaevinden çıktıktan sonra, cezaevinde aldıkları eğitim yoluyla iş bulma şansları hakkındaki düşünceleri.
- (5) İş yurtlarının fiziksel koşulları.
- (6) İş yurtlarında hükümlülerin yetiştiriminin yeterliliği.
- (7) İş yurtlarına seçilen hükümlülerin özellikleri.
- (8) Cezaevindeyken iş ve meslek eğitimine katılmış ya da iş yurtlarında yetiştirilmiş, hükümlülerin tahliye olduktan sonraki durumları.

(9) Cezaevlerinde düzenlenen iş ve meslek eğitimi programlarına devlet tarafından yeterli maddi desteğin sağlanması.

Buna göre; araştırmanın alt amaçlarından, İş ve meslek eğitimi programlarının genel durumu ile ilgili olarak aranan yanıt anketin demografik özellikleri ile ilgili maddelerinin bulunduğu bölümde hükümlülere sorulan “cezaevinde katıldığınız iş ve meslek eğitimi programını lütfen belirtiniz” maddesi ile aranmıştır.

İş ve meslek eğitimi programlarında kullanılan öğretim yöntemlerinin tekrar suç işleme oranını azaltma düzeyi ile ilgili olarak aranan yanıt anketin üçüncü bölümünde yer alan dördüncü madde ile aranmıştır.

Hükümlülerin programlara, işyurtlarında yapılan mesleki yetiştirime, yöntemlere ve işyurtlarındaki öğretmen/eğitimcilere ilişkin algıları ile ilgili olarak aranan yanıt anketin üçüncü bölümünde yer alan beş, altı, onbir onaltı ve yirmibirinci maddeler ile aranmıştır.

Hükümlülerin, cezaevinden çıktıktan sonra, cezaevinde aldıkları eğitim yoluyla iş bulma şansları hakkındaki düşünceleri ile ilgili olarak aranan yanıt anketin üçüncü bölümünde yer alan onüç ve yirincinci maddeler ile aranmıştır.

İş yurtlarının fiziksel koşulları ile ilgili olarak aranan yanıt anketin üçüncü bölümünde yer alan onsekiz ve ondokuzuncu maddeler ile aranmıştır. Ayrıca uygulamalar sırasında hükümlüler ile yapılan görüşmelerde, bilgi tazeleme notlarından yararlanarak, araştırmacıya iletilen sorun, istek ve öneriler daha sonra detaylı olarak açıklanacaktır. Bununla birlikte anketin birinci bölümü olan ve Cezaevi Yöneticilerine doldurtulan “Cezaevi Bilgi Formu”ndan elde edilen veriler de aşağıda belirtilmiştir.

İş yurtlarında hükümlülerin yetiştiriminin yeterliliği ile ilgili olarak aranan yanıt anketin üçüncü bölümünde yer alan bir, iki, üç, dokuz ve onyedinci maddeler ile aranmıştır.

İş yurtlarına seçilen hükümlülerin özellikleri ile ilgili olarak aranan yanıt anketin üçüncü bölümünde yer alan sekiz ve onuncu maddeler ile aranmıştır.

Cezaevindeyken iş ve meslek eğitimine katılmış ya da iş yurtlarında yetiştirilmiş, hükümlülerin tahliye olduktan sonraki durumları ile ilgili olarak aranan yanıt anketin üçüncü bölümünde yer alan onbeşinci madde ile aranmıştır.

Cezaevlerinde düzenlenen iş ve meslek eğitimi programlarına devlet tarafından yeterli maddi desteğin sağlanması ile ilgili olarak aranan yanıt anketin üçüncü bölümünde yer alan yedi ve ondördüncü maddeler ile aranmıştır.

Görüşme formunun ilk kısmını oluşturan Cezaevi Bilgi Formundan edinilen bulgulara göre araştırma yapılan 11 açık cezaevinde Genel idari Hizmetler kadrosunda toplam 608 personel çalışmaktadır. Eğitim ve öğretim Hizmetlerinde toplam 11 öğretmen bulunmaktadır. Sağlık Hizmetlerinde toplam 17 personel çalışmaktadır. Yardımcı Hizmetler kadrosunda ise toplam 56 personel vardır. Teknik Hizmetler kadrosunda 91 ve psikolog-sosyal çalışmacı olarak çalışanların sayısı ise 2'dir.

Araştırma yapılan 11 açık cezaevinin toplam kapasitesi 2585 ve araştırma yapıldığı an açık cezaevinde bulunan hükümlü sayısı 1115'tir. Bunlardan sadece Sivas Açık cezaevinde kadın hükümlü (28) bulunmaktadır.

Araştırma yapılan tüm açık cezaevlerinde en az bir derslik bulunmaktadır. Öğretmen odası 6 adettir. Kütüphane 10 açık cezaevinde varken Kastamonu açık cezaevinde bulunmamaktadır. Kütüphanelerde toplam 27,204 adet kitap bulunmaktadır. Kitap türleri çeşitlilik göstermektedir. Toplam 8 adet konferans salonu veya konferans anında kullanılan bölüm bulunmakta. Spor yapmak için sadece 3 adet salon ve

saha bulunmaktadır. 5 adet sinema salonu, 2 adet kapalı devre yayın ve tüm açık cezaevlerinde iş yurtları ve atölyeler bulunmaktadır.

Araştırma yapılan 11 açık cezaevinde okuma yazma kursları, meslek edindirme kursları, sosyal etkinlik kursları düzenlenmektedir. Bu kurslara araştırmanın yapıldığı sürede toplam 700 hükümlü devam etmekteydi.

Her cezaevine ortalama günde en az 4 gazete alınmaktadır. Hükümlüler ürünlerini sergileyebilmekte ve satışlardan belli oranlarda pay almaktadırlar. Ayrıca hükümlüler açık ilköğretim, açık lise, açık öğretime devam edebilmektedirler. Devam ettikleri eğitimlerle ilgili sınavlara girebilmektedirler. Hükümlüler başarılı oldukları kurslar sonunda sertifika, bonservis alabilmektedirler. Sportif ve kültürel faaliyetler düzenleyebilmektedirler. Açık cezaevlerinde eğitim faaliyetleri arasında dini eğitim de bulunmaktadır. İş yurtlarında çalışan hükümlülerin herhangi bir sosyal güvence adı altından sigortaları bulunmamakta ancak yaralanma, kaza, hastalık durumunda tedavileri yaptırılmaktadır.

Açık cezaevlerinde hükümlü, personel ile yer yer ikili görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler sırasında ve sonrasında bilgi tazeleme notları tutulmuştur.

Açık cezaevlerinde personel (müdür, öğretmen, sosyal çalışmacı, infaz koruma vb.) ile yapılan görüşmelerde ;

- 1- Çalışma koşullarının yeniden düzenlenmesi,
- 2- Ücretlerinin iyileştirilmesi,
- 3- Yetersiz personel nedeniyle hükümlülerle sürekli karşı karşıya gelmeleri,
- 4- Yazışmaların hızlandırılması,
- 5- Cezaevleri müdürlerinden oluşacak bir kurulun kurulması şeklinde öneri ve istekleri gözlenmiştir.

Bilgi tazeleme notlarından yararlanarak hükümlüler tarafından araştırmacıya iletilen sorun, istek ve öneriler aşağıya çıkartılmıştır:

- 1- Cezaevlerindeki varolan sağlık koşullarının, temizlik, banyo vb. ihtiyaçların giderilebilmesi için sık sık karşılaşılan su sorunlarının özölmesi.
- 2- Yemekhane, yatakhane vb. yerlerin sık sık ilalanarak böcek ve haşaratların türemesinin engellenmesi.
- 3- Yatakhanelerin kalabalık ve yetersiz olduğundan dolayı hükümlü sayısının azaltılması, varolan koşulların iyileştirilmesi.
- 4- İş yurtlarında ve atölyelerde hükümlülerin çalışmaları karşılığında verilen ücretlerin arttırılması ve her hükümlünün iş kanununa uygun olarak güvence altına alınması.
- 5- İş yurtlarında yapılan işlerin piyasa koşullarında değerlendirilerek, yeni alanlarda eğitim verilmesi.
- 6- İş yurtlarında çalıştırılırken fikirlerinin sorulmasını.
- 7- Atölye değişikliklerinde hükümlü ayrımı yapılmaması.
- 8- Hükümlülerin ailelerinin bulunduğu yerlerdeki cezaevlerine nakillerinin kolaylaştırılması.
- 9- İlgili izin yönetmeliğinin yeniden gözden geçirilerek, kolaylık sağlanması.
- 10- Sorunlarını anlatacakları uzman kişilerin yeteri kadar sağlanması,
- 11- Eğitim, sosyal ve kültürel faaliyetlere daha çok zaman ayırabilmek için çalışma saatlerinin yeniden düzenlenmesi.
- 12- Açık cezaevlerinin sürekli sivil kuruluşlarca denetlenmesi.

Tablo 1. Hükümlerin Yaş Aralığı

	Frekans	Yüzde
Cevap vermedi	11	1,5
<=25	152	21,2
26-35	236	32,9
36-45	163	22,7
46-55	121	16,9
>=55	34	4,7

Burada hükümlülerin yaşları tespit edilmeye çalışılmıştır. 11 kişi (% 1,5) bu maddeye cevap vermemiştir. 152 kişi (% 21,2) 25 yaşın altında, 236 kişi (% 32,9) 26-35 yaş arası, 163 kişi (% 22,7) 36-45 yaş arası, 121 kişi (% 16,9) 46-55 yaş arası, 34 kişi (% 4,7) ise 55 yaşın üzerinde olduğunu belirtmiştir.

Açık cezaevindeki hükümlülerin % 32,9'u (236) 26-35 yaş arasındadır. Bu dönemin insan gelişimi açısından kritik bir dönem olmasından dolayı suç işleme olasılığının yüksek olduğu söylenebilir. Bu nedenle bu yaş aralığında bulunan tüm bireylerin bu dönemi sağlıklı bir şekilde geçirebilmesi için ilgili kurum, kuruluş ve tüzel kişilerin gerekli önlemleri almaları, bu kişilere danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin verilmesi yerinde olacaktır.

Tablo 2. Hükümlülerin Öğrenim Durumu

	Frekans	Yüzde
Cevap vermedi	9	1,3
Okur-yazar değil	16	2,2
Okur-yazar	18	2,5
İlkokul	310	43,2
Ortaokul	144	20,1
Lise ve dengi	170	23,7
Üniversite	50	7,0
Toplam	717	100,0

Öğrenim durumu ile ilgili olan bu maddeye 9 kişi (% 1,3) hiç yanıt vermemiş, 16 kişi (% 2,2) okur-yazar değil, 18 kişi (% 2,5) okur-yazar, 310 kişi (% 43,2) ilkokul, 144 kişi (% 20,1) ortaokul, 170 kişi (% 23,7) lise ve dengi okul, 50 kişi (% 7) üniversite cevabını vermiştir.

Açık cezaevindeki hükümlülerin % 43,2'si (310) ilkokul ve % 20,1 (144) lise mezunudur. Kritik yaş dönemlerinde sağlıklı bir eğitim almayan bireylerin çeşitli suçlara yönelme olasılıklarının diğer bireylere göre daha yüksek olabileceğini söylemek mümkündür. Ailelere rehberlik hizmetleri verilerek koruyucu ve önleyici çalışma yapılmalıdır. Böyle çalışmaların çocukların suç işlemelerini azaltıcı etki yapacağı söylenebilir. Bu bilgilerin ışığında suçlu çocukların suça yönelmelerinde okul yaşamındaki çocuk-öğretmen, çocuk-aile ve çocuk-sosyal çevre ilişkilerinin sağlıklı ve düzensiz olmasının etkisi vardır. Bu nedenlerle okul-aile işbirliği konusunda yeni projeler geliştirilerek çocukların okuldan kaçmaları, okul başarısızlığı, suç işleme gibi olumsuzlukların önüne geçilmelidir. Okul yönetimleri akademisyenlerle işbirliği yaparak, risk gruplarını belirlemeli, aile ile ilişki kurarak çocuğun eğitim ve gelişimini olumlu yönde etkilemelidir.

Tablo 3. Hükümlülerin Cezaevine Girmeden Önce Yaşadığı Yer

	Frekans	Yüzde
Cevap vermedi	10	1,4
Şehir	537	74,9
Kasaba	64	8,9
Belde	18	2,5
Köy	87	12,1
Mezra	1	,1
Toplam	717	100,0

Burada hükümlülerin açık cezaevine girmeden önceki yaşadıkları yer öğrenilmeye çalışılmıştır. 10 kişi (% 1,4) hiç cevap vermemiştir. 537 kişi (% 74,9) şehirde, 64 kişi (% 8,9) kasabada, 18 kişi (% 2,5) beldede, 87 kişi (% 12,1) köyde, 1 kişi (% 0,1) mezrada yaşadığını belirtmiştir.

Bireyin içinde yaşadığı, şehir yaşamında bulunan olumsuz koşullar (işsizlik, barınma ve sosyal yaşama uyum sağlayamama vb.) suç işleme olasılığını artırmaktadır.

Tablo 4. Hükümlülerin Kalan Yılı

	Frekans	Yüzde
Cevap vermedi	14	2,0
0-6 ay	597	83,3
6-12 ay	75	10,5
12-18 ay	25	3,5
18 ay +	6	,8
Toplam	717	100,0

Burada açık ceza evindeki hükümlülerin cezalarının kalan sürelerine bakılmıştır. 14 kişi (% 2,0) hiç cevap vermemiş, 597 kişi (% 83,3) 0-6 ay, 75 kişi (% 10,5) 6-12 ay, 25 kişi (% 3,5) 12-18 ay, 6 kişi (% 0,8) 18 ay+ süresi kaldığını belirtmiştir.

Bu nedenle hükümlülerin cezaevinden çıktıktan sonra topluma en kısa sürede uyumlarının sağlanabilmesi için tahliye öncesi ve sonrası çalışmaların acil olarak yapılması gerektiği yerinde olacaktır.

Tablo 5. Hükümlülerin Medeni Hali

	Frekans	Yüzde
Cevap vermedi	9	1,3
Bekar	207	28,9
Evli	450	62,8
Dul	51	7,1
Toplam	717	100,0

Medeni halle ilgili olan bu maddeye 9 kişi (% 1,3) cevap vermemiş, 207 kişi (% 28,9) bekar, 450 kişi (% 62,8) evli, 51 kişi (% 7,1) dul cevabını vermiştir.

Bu veriden yola çıkarak hükümlülerin çoğunluğunun evli olmasından dolayı ailelerinin de çeşitli zorluklarla karşı karşıya gelme olasılıkları yüksektir. Bu nedenle hükümlü ailelerinin ekonomik olarak desteklenmesi gerekmektedir.

Tablo 6. Hükümlülerin Kütüphaneyi Kullanma Durumu

Kütüphaneyi kullananlar	381	0,53
Kütüphaneyi kullanmayanlar	327	0,46
Cevap vermeyenler	9	0,01
Toplam	717	1

Burada hükümlülerin kütüphaneyi kullanıp kullanmadıklarına bakılmaktadır. Bu maddeye 9 kişi (%1) cevap vermemiş, 381 kişi (%53) kütüphaneyi kullandığı, 327 kişi (%46) kütüphaneyi kullanmadığı cevabını vermiştir.

Bu veri kütüphaneyi kullanmayanların sayısının kullananların sayısına yakın olduğunu gösterir. Adalet Bakanlığı'nca mevcut kütüphanelerin koşullarının iyileştirilmesi, kitap sayısının ve çeşitliliğinin artırılması, hükümlülerin kitap okumaya teşvik edilmesi gerekmektedir.

Tablo 7. Meslek / Meslek Eğitimi / Program

0	Yok	37	Öğrenci
1	Aşçı	38	Pastacı
2	Bahçıvan/Ziraat/Seracılık	39	Reklamcı
3	Balıkçı/Tavukçu/Hayvancılık	40	Sağlıkçı
4	Bankacı	41	Sanatçı/Tiyatro/Müzik/Resim/Saz
5	Besici	42	Sihhi Tesisat
6	Bilgisayar	43	Şoför
7	Boyacı	44	Teknik Eleman
8	Camcı/PVC	45	Temizlikçi
9	Çaycı/Kahveci	46	Terzi
10	Çiftçi	47	Trafik Müşaviri
11	Daktilo	48	Turizm
12	Emekli	49	Vestiyer
13	Ev Hanımı	50	Yemekhane
14	Fırıncı	51	Esnaf
15	Galerici	52	Serbest
16	Garson	53	Pazarlama/Satıcı/Ticaret
17	Halıcı	54	Öğretmen
18	Hırsız/Tokatçı	55	İşletmeci
19	İdare Postası	56	Otobüs Muavini
20	İnşaat/Mermer	57	Hamal/Taşımacı/Evrak
21	İşçi	58	İdareci/Yönetici
22	Kasap	59	Kantinci
23	Kasiyer	60	Güvenlik Görevlisi/Polis
24	Kaynakçı/Demir Doğrama	61	Çini/El sanatları/Seramik
25	Koğuşçu	62	Mühendis
26	Kuaför/Berber	63	Matbaa
27	Madenci	64	Çamaşırhane
28	Makine	65	Doktor/Dişiçi/Eczacı
29	Marangoz	66	Tersane/Gemi Maketi
30	Memur	67	Halkla İlişkiler
31	Mobilya/Dekorasyon	68	Ayakkabıcı
32	Modelist/Teknik Ressam	69	Metal temizliği
33	Muhasebeci	70	Girişimcilik
34	Mutfak	71	Futbolcu
35	Optisyen		
36	Oto Boya/Kaporta/Tamirci		

Tablo 7’de görüldüğü gibi açık cezaevindeki hükümlülerin cezaevine girmeden önceki meslekleri ve açık cezaevine girdikten sonra katıldıkları meslek eğitimi programları çeşitlilik göstermektedir. Bu çeşitlilik göz önünde bulundurularak açık cezaevlerinde devam etmekte ve düzenlenecek olan mesleki eğitim programları piyasa koşulları değerlendirilerek hazırlanmalıdır. Hazırlanacak olan bu programlar hükümlünün mesleki yetiştirimini sağlamakla birlikte ceza evinden çıktıktan sonra kolayca iş bulabileceği programlar haline getirilmelidir.

Hükümlülerin Türkiye’de bulunan açık cezaevlerindeki –araştırma kapsamına giren açık cezaevlerindeki- iş yurtlarında düzenlenen iş ve meslek eğitimi etkinliklerine ilişkin görüşleri aşağıdaki bölümde maddeler halinde belirtilmiştir.

Tablo 8. Cezaevinde, Hükümlülerin Yeteneklerine Göre Meslek Becerisi Verilme Durumuna Katılmaları

	Frekans	Yüzde
Cevap vermedi	20	2,8
Hiç katılmıyorum	320	44,6
Kısmen katılıyorum	179	24,9
Çok katılıyorum	43	6,1
Tamamen katılıyorum	155	21,6
Toplam	717	100,0

“Cezaevinde, hükümlülerin yeteneklerine göre meslek becerisi verilmektedir.” maddesine % 2,8 (20 kişi) cevap vermemiş, % 44,6 (320 kişi) hiç katılmıyorum, % 24,9 (179 kişi) kısmen katılıyorum, % 6,1 (43 kişi) çok katılıyorum, % 21,6 (155 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Bu tablo cezaevindeki hükümlülerin kendi yeteneklerine göre meslek becerisi verilmediğini düşündüklerini göstermektedir. Verilen ve verilecek olan meslek becerisi eğitimlerinin, hükümlülerin kişisel yetenekleri göz önünde bulundurularak hazırlanması gerekmektedir.

Tablo 9. Cezaevinde Hükümlülere Kendilerini Geliştirme İmkani**Verilme Durumuna Katılmaları**

	Frekans	Yüzde
Cevap vermedi	24	3,4
Hiç katılmıyorum	282	39,3
Kısmen katılıyorum	210	29,3
Çok katılıyorum	55	7,7
Tamamen katılıyorum	146	20,3
Toplam	717	100,0

“Cezaevinde hükümlülere kendilerini geliştirme imkanı sunulmaktadır.” maddesine % 3,4 (24 kişi) cevap vermemiş, % 39,3 (282 kişi) hiç katılmıyorum, % 29,3 (210 kişi) kısmen katılıyorum, % 7,7 (55 kişi) çok katılıyorum, % 20,3 (146 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Bu tablo cezaevindeki hükümlülerin kendilerini geliştirme imkanı sunulduğunu düşünmediklerini göstermektedir. Hükümlülere kendilerini geliştirme imkanı bulabilecekleri yeni faaliyetlere katılması imkanı sunulmalıdır.

Tablo 10. Cezaevinde Hükümlülere Bilgilerini Yenileme İmkani**Sunulma Durumuna Katılmaları**

	Frekans	Yüzde
Cevap vermedi	23	3,2
Hiç katılmıyorum	328	45,7
Kısmen katılıyorum	170	23,7
Çok katılıyorum	66	9,2
Tamamen katılıyorum	130	18,2
Toplam	717	100,0

“Cezaevinde hükümlülere bilgilerini yenileme imkanı sunulmaktadır.” maddesine % 3,2 (23 kişi) cevap vermemiş, % 45,7 (328 kişi) hiç katılmıyorum, % 23,7 (170 kişi) kısmen katılıyorum, % 9,2 (66 kişi) çok katılıyorum, % 18,2 (130 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Bu tablo cezaevindeki hükümlülerin bilgilerini yenileme imkanı sunulduğunu düşünmediklerini göstermektedir. Hükümlülere bilgilerini

yenileme imkanı bulabilecekleri yeni faaliyetlere katılma imkanı sunulmalıdır.

Tablo 11. Hükümlülerin Cezaevinde Verilen Mesleki Eğitimin, Cezaevinden Çıkınca Tekrar Suç İşleme Eğilimini Azaltacağı Durumuna Katılmaları

	Frekans	Yüzde
Cevap vermedi	20	2,8
Hiç katılmıyorum	305	42,5
Kısmen katılıyorum	155	21,6
Çok katılıyorum	83	11,6
Tamamen katılıyorum	154	21,5
Toplam	717	100,0

“Cezaevinde verilen mesleki eğitim, cezaevinden çıkınca tekrar suç işleme eğilimini azaltacak düzeydedir.” maddesine % 2,8 (20 kişi) cevap vermemiş, % 42,5 (305 kişi) hiç katılmıyorum, % 21,6 (155 kişi) kısmen katılıyorum, % 11,6 (83 kişi) çok katılıyorum, % 21,5 (154 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Bu tablo cezaevindeki hükümlülerin cezaevinde verilen mesleki eğitimin, cezaevinden çıkınca tekrar suç işleme eğilimini azaltacak düzeyde olmadığını düşündüklerini göstermektedir. Açık cezaevlerinde verilen mesleki eğitimlerin piyasa koşulları gözden geçirilerek düzenlenmesi gerekmektedir. Bu yolla hükümlünün kolay iş bulması sağlanabilir. Hükümlünün cezaevinden çıktıktan sonra tekrar suç işlemeye yönelmesi önlenmiş olabilir.

Tablo 12. Hükümlülerin İş ve Mesleki Eğitim Etkinliklerine Katıldığında Mutlu Olma Durumları

	Frekans	Yüzde
Cevap vermedi	20	2,8
Hiç katılmıyorum	161	22,4
Kısmen katılıyorum	166	23,1
Çok katılıyorum	109	15,2
Tamamen katılıyorum	261	36,5
Toplam	717	100,0

“İş ve mesleki eğitim etkinliklerine katıldığımda mutlu oluyorum.” maddesine % 2,8 (20 kişi) cevap vermemiş, % 22,4 (161 kişi) hiç katılmıyorum, % 23,1 (166 kişi) kısmen katılıyorum, % 15,2 (109 kişi) çok katılıyorum, % 36,5 (261 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Cezaevindeki hükümlülerin %36.5'i iş ve meslek eğitimlerine katıldığında mutlu olmaktadır. Kalan hükümlülerin de bu eğitimlerden mutlu olabilmeleri için hükümlülerin tercihleri göz önünde tutularak yeni düzenlemeler yapılmalıdır.

Tablo 13. Cezaevinde İş ve Mesleki Eğitimler Düzenleneceği Zaman Hükümlülerin Fikirlerinin Alınma Durumlarına Katılmaları

	Frekans	Yüzde
Cevap vermedi	19	2,6
Hiç katılmıyorum	353	49,2
Kısmen katılıyorum	130	18,2
Çok katılıyorum	51	7,2
Tamamen katılıyorum	164	22,8
Toplam	717	100,0

“Cezaevinde iş ve mesleki eğitimler düzenleneceği zaman hükümlülerin fikri alınmaktadır.” maddesine % 2,6 (19 kişi) cevap vermemiş, % 49,2 (353 kişi) hiç katılmıyorum, % 18,2 (130 kişi) kısmen katılıyorum, % 7,2 (51 kişi) çok katılıyorum, % 22,8 (164 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Hükümlülerin %49.2'si cezaevinde iş ve mesleki eğitimler düzenleneceği zaman hükümlülerin fikri alınmalı maddesine katılmamalarına rağmen düzenlenen bu tür faaliyetlerin öncesinde hükümlülerin fikri alındığında bu faaliyetlerin başarı oranının daha da artacağı düşünülmektedir.

Tablo 14. İş ve Meslek Eğitimlerinde Devlet Tarafından Yeterince Maddi Destek Sağlanma Durumuna Katılmaları

	Frekans	Yüzde
Cevap vermedi	19	2,6
Hiç katılmıyorum	354	49,4
Kısmen katılıyorum	178	24,9
Çok katılıyorum	52	7,2
Tamamen katılıyorum	114	15,9
Toplam	717	100,0

“İş ve meslek eğitimlerinde devlet tarafından yeterince maddi destek verilmektedir.” maddesine % 2,6 (19 kişi) cevap vermemiş, % 49,4 (354 kişi) hiç katılmıyorum, % 24,9 (178 kişi) kısmen katılıyorum, % 7,2 (52 kişi) çok katılıyorum, % 15,9 (114 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

İlgili kurum ve kuruluşlarca cezaevlerindeki iş ve meslek eğitimlerine daha çok maddi destek verildiğinde, bu tür çalışmalarının sonucu daha verimli olacaktır.

Tablo 15 . Hükümlülerin Cezaevinde Yeteneklerine Uygun İşlerde Çalıştırılma Durumlarına Katılmaları

	Frekans	Yüzde
Cevap vermedi	24	3,3
Hiç katılmıyorum	303	42,3
Kısmen katılıyorum	187	26,1
Çok katılıyorum	48	6,7
Tamamen katılıyorum	155	21,6
Toplam	717	100,0

“Hükümlüler cezaevinde yeteneklerine uygun işlerde çalıştırılmaktadırlar.” maddesine % 3,3 (24 kişi) cevap vermemiş, % 42,3 (303 kişi) hiç katılmıyorum, % 26,1 (187 kişi) kısmen katılıyorum, % 6,7 (48 kişi) çok katılıyorum, % 21,6 (155 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Hükümlülerin cezaevlerinde çalıştırılacakları işler belirlenirken, hükümlülerinde fikri alınarak, kendilerine uygun ve istekli oldukları işlerde çalışmalarını bu tür faaliyetlerin başarı oranını arttırıp daha yararlı olacaktır.

Tablo 16. Hükümlülere Yeteneklerini Geliştirme İmkânı Verilme Durumuna Katılmaları

	Frekans	Yüzde
Cevap vermedi	21	2,9
Hiç katılmıyorum	308	42,9
Kısmen katılıyorum	200	27,9
Çok katılıyorum	51	7,2
Tamamen katılıyorum	137	19,1
Toplam	717	100,0

“Hükümlülere yeteneklerini geliştirme imkânı verilmektedir.” maddesine % 2,9 (21 kişi) cevap vermemiş, % 42,9 (308 kişi) hiç katılmıyorum, % 27,9 (200 kişi) kısmen katılıyorum, % 7,2 (51 kişi) çok katılıyorum, % 19,1 (137 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Bir önceki maddeden de görüldüğü gibi, hükümlüler yeteneklerine uygun işlerde çalışmadıklarını düşündükleri için, yeteneklerini geliştirme imkânı verildiğini düşünmemektedirler. Bu faaliyetler hükümlülerinde fikirleri alınarak yürütülmelidir.

Tablo 17. Hükümlülerin Güçlerinin Yettiği İşlerde Çalıştırılma Durumlarına Katılmaları

	Frekans	Yüzde
Cevap vermedi	28	3,9
Hiç katılmıyorum	241	33,6
Kısmen katılıyorum	203	28,3
Çok katılıyorum	51	7,1
Tamamen katılıyorum	194	27,1
Toplam	717	100,0

“Hükümlüler güçlerinin yettiği işlerde çalıştırılmaktadır.” maddesine % 3,9 (28 kişi) cevap vermemiş, % 33,6 (241 kişi) hiç katılmıyorum, % 28,3 (203 kişi) kısmen katılıyorum, % 7,1 (51 kişi) çok katılıyorum, % 27,1 (194 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Cezaevlerindeki iş ve meslek programlarında, hükümlülerin iş yapabilirlik güçleri ve yetenekleri göz önüne alınarak tercih yapılmalıdır.

Tablo 18. Hükümlülerin Verilen Mesleki Eğitimlerin İyi Seçilmesine İlişkin Katılma Durumları

	Frekans	Yüzde
Cevap vermedi	33	4,6
Hiç katılmıyorum	310	43,2
Kısmen katılıyorum	187	26,1
Çok katılıyorum	60	8,4
Tamamen katılıyorum	127	17,7
Toplam	717	100,0

“Hükümlülere verilen mesleki eğitimler iyi seçilmiştir .” maddesine % 4,6 (33 kişi) cevap vermemiş, % 43,2 (310 kişi) hiç katılmıyorum, % 26,1 (187 kişi) kısmen katılıyorum, % 8,4 (60 kişi) çok katılıyorum, % 17,7 (127 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Cezaevlerindeki mesleki eğitimler seçilirken hükümlülerin fikirleri alınmalıdır ve tahliye sonrasında iş bulabilecekleri alanlar da olmalıdır.

Tablo 19. Hükümlülerin İşledikleri Suça Bakılarak Farklı İşlerde Çalıştırılma Durumlarına Katılmaları

	Frekans	Yüzde
Cevap vermedi	33	4,6
Hiç katılmıyorum	354	49,4
Kısmen katılıyorum	118	16,4
Çok katılıyorum	59	8,3
Tamamen katılıyorum	153	21,3
Toplam	717	100,0

“Hükümlüler işledikleri suça bakılarak farklı işlerde çalıştırılmaktadırlar.” maddesine % 4,6 (33 kişi) cevap vermemiş, % 49,4 (354 kişi) hiç katılmıyorum, % 16,4 (118 kişi) kısmen katılıyorum, % 8,3 (59 kişi) çok katılıyorum, % 21,3 (153 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Tablo 20. Cezaevinde Düzenlenen İş ve Meslek Eğitim Programlarında Cezaevinden Çıktıktan Sonra Yeniden Topluma Uyumla İlgili Bilgi Verilme Durumlarına Katılmaları

	Frekans	Yüzde
Cevap vermedi	25	3,5
Hiç katılmıyorum	320	44,6
Kısmen katılıyorum	165	23,1
Çok katılıyorum	57	7,9
Tamamen katılıyorum	150	20,9
Toplam	717	100,0

“Cezaevinde düzenlenen iş ve meslek eğitim programlarında cezaevinden çıktıktan sonra yeniden topluma uyumla ilgili bilgi verilmektedir.” maddesine % 3,5 (25 kişi) cevap vermemiş, % 44,6 (320 kişi) hiç katılmıyorum, % 23,1 (165 kişi) kısmen katılıyorum, % 7,9 (57 kişi) çok katılıyorum, % 20,9 (150 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Cezaevinde düzenlenen iş ve meslek eğitim programlarında, tahliye sonrasında yeniden topluma uyumla ilgili bilgi verilmeli, yapılan çalışmalar ve eğitim programları buna göre düzenlenmelidir.

Tablo 21. İş Yurtlarında Çalışan Hükümlülere Yaptıkları İş Karşılığında Yeterli Ücret Ödenme Durumlarına Katılmaları

	Frekans	Yüzde
Cevap vermedi	23	3,3
Hiç katılmıyorum	412	57,4
Kısmen katılıyorum	143	19,9
Çok katılıyorum	36	5,1
Tamamen katılıyorum	103	14,3
Toplam	717	100,0

“İş yurtlarında çalışan hükümlülere yaptıkları iş karşılığında yeterli ücret ödenmektedir.” maddesine % 3,3 (23 kişi) cevap vermemiş, % 57,4 (412 kişi) hiç katılmıyorum, % 19,9 (143 kişi) kısmen katılıyorum, % 5,1 (36 kişi) çok katılıyorum, % 14,3 (103 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Yaptıkları işe karşılık hükümlülere ödenen ücretin iyileştirilmesi gerekmektedir. Anket formunda böyle bir soru bulunmamasına rağmen hükümlülerle yapılan birebir görüşmelerde, hükümlülerin çoğunun buradan kazandıkları paraları dışarıda bulunan ailelerine gönderdikleri gözlemlenmiştir. Dolayısıyla ücretlerin arttırılması hükümlülerin katıldığı mesleki eğitim faaliyetlerinin verimliliğini arttırır.

Tablo 22. Cezaevinde Düzenlenen Mesleki Eğitimlerde Hükümlüleri Yeniden Topluma Kazandırma Çalışmaları Yapılma Durumlarına Katılmaları

	Frekans	Yüzde
Cevap vermedi	22	3,2
Hiç katılmıyorum	278	38,8
Kısmen katılıyorum	207	28,8
Çok katılıyorum	57	7,9
Tamamen katılıyorum	153	21,3
Toplam	717	100,0

“Cezaevinde düzenlenen mesleki eğitimlerde hükümlüleri yeniden topluma kazandırma çalışmaları yapılmaktadır.” maddesine % 3,2 (22 kişi) cevap vermemiş, % 38,8 (278 kişi) hiç katılmıyorum, % 28,8 (207 kişi)

kısmen katılıyorum, % 7,9 (57 kişi) çok katılıyorum, % 21,3 (153 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Cezaevinde düzenlenen mesleki eğitim programları yanısıra, tahliye sonrasında yeniden topluma kazandırılma çalışmaları yapılmalıdır. Tahliye sonrasında hükümlülerin karşılaşılabilecekleri sorunlar önceden belirlenerek bu konuda bilgilendirilmeli, cezaevlerindeki psikolog ve sosyal hizmet uzmanları tarafından tahliye öncesi uyum etkinlikleri düzenlenmelidir.

Tablo 23. Hükümlülere Verilen İş ve Meslek Eğitimin Uzman Kişilerce Verilme Durumuna Katılmaları

	Frekans	Yüzde
Cevap vermedi	23	3,2
Hiç katılmıyorum	245	34,2
Kısmen katılıyorum	193	26,9
Çok katılıyorum	80	11,2
Tamamen katılıyorum	176	24,5
Toplam	717	100,0

“Hükümlülere verilen iş ve meslek eğitimi uzman kişilerce verilmektedir.” maddesine % 3,2 (23 kişi) cevap vermemiş, % 34,2 (245 kişi) hiç katılmıyorum, % 26,9 (193 kişi) kısmen katılıyorum, %11,2(80 kişi) çok katılıyorum, % 24,5 (176 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Cezaevleri yöneticileri ile yapılan görüşmeler sonucunda, düzenlenen iş ve meslek eğitim programlarının, çoğunlukla kendini yetiştirmiş hükümlüler veya cezaevi personeli tarafından yürütüldüğünü göstermiştir. Eğitimlerin konusunda uzman kişilerce verilmesi, hükümlülerin bu eğitimlere katılmasını ve verimliliğini arttıracaktır.

Tablo 24. Hükümlülerin Cezaevinde Verilen İş ve Meslek Eğitimini Yeterli Bulma Durumlarına Katılmaları

	Frekans	Yüzde
Cevap vermedi	28	3,9
Hiç katılmıyorum	331	46,1
Kısmen katılıyorum	183	25,6
Çok katılıyorum	52	7,2
Tamamen katılıyorum	123	17,2
Toplam	717	100,0

“Cezaevinde verilen iş ve meslek eğitimini yeterli buluyorum.” maddesine % 3,9 (28 kişi) cevap vermemiş, % 46,1 (331 kişi) hiç katılmıyorum, % 25,6 (183 kişi) kısmen katılıyorum, %7,2 (52 kişi) çok katılıyorum, % 17,2 (123 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Cezaevlerinde verilen iş ve meslek eğitimlerinin uzman kişilerce verilmesi daha kalifiye elemanlar yetiştirilmesini sağlayacak ve hükümlülerin bu eğitimleri yeterli bulmasını sağlayacaktır.

Tablo 25. Hükümlülerin İş Yurtlarındaki Çalışma Ortamını Sağlıklı Bulma Durumlarına Katılmaları

	Frekans	Yüzde
Cevap vermedi	28	3,9
Hiç katılmıyorum	294	40,9
Kısmen katılıyorum	202	28,2
Çok katılıyorum	52	7,3
Tamamen katılıyorum	141	19,7
Toplam	717	100,0

“İş yurtlarındaki çalışma ortamı sağlıklıdır.” maddesine % 3,9 (28 kişi) cevap vermemiş, % 40,9 (294 kişi) hiç katılmıyorum, % 28,2 (202 kişi) kısmen katılıyorum, %7,3 (52 kişi) çok katılıyorum, % 19,7 (141 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Hükümlülerin çalıştıkları ortamların var olan fiziksel koşulları düzenlenerek, daha sağlıklı hale getirilmelidir.

Tablo26. Hükümlülerin Mesleki Eğitim Faaliyetlerinde Kullanılan Araç-Gereç Sayısını Yeterli Bulma Durumları

	Frekans	Yüzde
Cevap vermedi	24	3,3
Hiç katılmıyorum	242	33,7
Kısmen katılıyorum	208	29,1
Çok katılıyorum	75	10,5
Tamamen katılıyorum	168	23,4
Toplam	717	100,0

“Mesleki eğitim faaliyetlerinde kullanılan araç-gereç sayısı yeterlidir.” maddesine % 3,3 (24 kişi) cevap vermemiş, % 33,7 (242 kişi) hiç katılmıyorum, % 29,1 (208 kişi) kısmen katılıyorum, % 10,5 (75 kişi) çok katılıyorum, % 23,4 (168 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Meslek eğitim faaliyetlerinde kullanılan araç-gereç sayısı artırılarak ve yeni teknolojiye uygun araç-gereçler sağlanarak, yapılan işlerin verimi ve hükümlülerin yaptıkları işten memnuniyeti sağlanabilir.

Tablo 27. Cezaevinde Verilen Mesleki Eğitimin Cezaevinden Çıktıktan Sonra İş Bulma İmkânı Sağlayacak Düzeyde Olma Durumuna Katılmaları

	Frekans	Yüzde
Cevap vermedi	21	2,9
Hiç katılmıyorum	355	49,4
Kısmen katılıyorum	177	24,7
Çok katılıyorum	44	6,2
Tamamen katılıyorum	120	16,8
Toplam	717	100,0

“Cezaevinde verilen mesleki eğitim cezaevinden çıktıktan sonra iş bulma imkânı sağlayacak düzeydedir.” maddesine % 2,9(21kişi) cevap vermemiş, % 49,4 (355 kişi) hiç katılmıyorum, % 24,7 (177 kişi) kısmen katılıyorum, %6,3 (44 kişi) çok katılıyorum, % 16,8 (120 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Verilen eğitimlerin piyasa koşulları göz önüne alınarak düzenlenmesi, hükümlülerin tahliye sonrasında iş bulmasını, topluma uyum sağlamalarını kolaylaştırabilir ve tekrar suç işleme eğilimlerini azaltabilir.

Tablo 28. Hükümlülerin Cezaevindeki İş ve Meslek Eğitimi Programlarının Tüm Zamanlarını Aldığından Kendilerine Ayıracak Vakit Bulamama Durumlarına Katılmaları

	Frekans	Yüzde
Cevap vermedi	25	3,5
Hiç katılmıyorum	147	20,5
Kısmen katılıyorum	67	9,4
Çok katılıyorum	212	29,5
Tamamen katılıyorum	266	37,1
Toplam	717	100,0

“Cezaevindeki iş ve meslek eğitimi programları tüm zamanımı aldığından kendime ayıracak vakit bulamıyorum.” maddesine % 3,5 (25 kişi) cevap vermemiş, % 20,5 (147 kişi) hiç katılmıyorum, % 9,4 (67 kişi) kısmen katılıyorum, % 29,4 (212 kişi) çok katılıyorum, % 37,1 (266 kişi) tamamen katılıyorum cevabını vermiştir.

Cezaevinde düzenlenen iş ve mesleki eğitim programlarının çalışma süreleri kısaltılarak, hükümlülerin kendilerini geliştirecek faaliyetlere katılmalarını sağlamalıdır. Hükümlülerin kendilerine vakit ayırması sağlanarak, tahliye sonrası yaşantılarına yönelik faaliyetlere katılmaları sağlanabilir.

Cezaevindeyken iş ve meslek eğitimine katılmış ya da iş yurtlarında yetiştirilmiş, hükümlülerin tahliye olduktan sonraki durumlarına bakıldığında da karşımıza çıkan tablo hükümlülerin aldıkları eğitime paralel işler bulamadıklarını ortaya koymaktadır. Tahliye sonrasında hükümlülere yardımcı olan Adalet Bakanlığı Ceza ve tevkif evleri Genel Müdürlüğü bünyesinde hizmet veren Tahliye Sonrası Koruma Şubesi'nin yaptığı çalışmalar, kuruluş amacı aşağıda tartışılmaktadır.

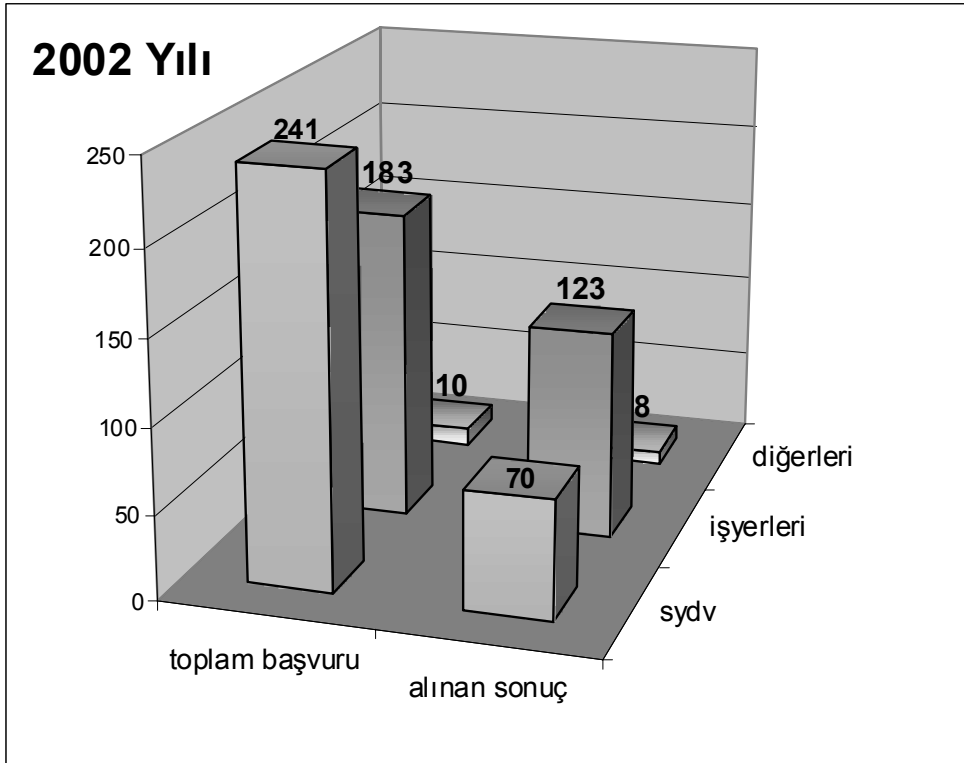
Cezaevlerinde hükümlülere yönelik uygulanan ıslah çalışmalarının tahliyelerinden sonra da farklı bir boyutta sürdürülerek hükümlülerin yeniden topluma kazandırılmalarını, topluma faydalı, üretken, geçimlerini kimseye muhtaç olmadan çalışarak kendi emekleriyle temin eden bireyler olmalarını

ve bu yolla bir yandan da toplumun korunmasını sağlamak amacıyla 4 Kasım 1996 tarihinde Tahliye Sonrası Koruma Şubesi kurulmuştur.

Tahliye Sonrası Koruma Şube Müdürlüğü; kurulduğu günden itibaren bu alanda yürürlükte olan kanun ve tüzükler konusunda Adalet Bakanlığı'nın görüşlerini ilgili Bakanlıklara veya kurum, kuruluşlara bildirmek, Bakanlıkça yapılan cezaevi personelinin hizmet içi eğitimlerinde tahliye sonrasıyla ilgili derslerin verilmesi ve kursiyerlerin bu alanda meslekî gelişmeleri, tahliye sonrası ile ilgili araştırma yapacak üniversite, yüksekokul veya kamu kurum ve kuruluşlarıyla iş birliği yaparak, araştırmalara ışık tutulması için bilgi ve verilerin temin edilmesi, bu alanda elde edilen bilgi ve verileri değerlendirerek istatistiksel bilgilerin hazırlanması gibi görevleri yerine getirdiği açıklanmıştır.

Söz konusu çalışmalar, tahliye olan eski hükümlülerin Tahliye Sonrası Koruma Şubesine şahsen veya dilekçe ile başvuruları üzerine ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği yoluyla gerçekleştirilmektedir.

İşe yerleştirilme işlemi, eski hükümlülerin ikamet yerlerinin bağlı bulunduğu Türkiye İş Kurumuna kayıtlarının yaptırılarak, işlemlerinin aynı bölgedeki Cumhuriyet Başsavcılıklarınca takibi ve Genel Müdürlüğe bilgi vermesi yolu ile yapılmaktadır. Yine acil gıda, giyim ve para ihtiyaçlarının karşılanması için Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları ile Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü yazışmalar yaparak Cumhuriyet başsavcılıklarının takibi ile sosyal ve ekonomik yardım alındığı açıklanmıştır. Psikolojik yardımın ise, hükümlü tarafından bizzat başvurulduğunda yapıldığı belirtilmiştir.

Şekil 1. İş ve yardım talebi başvuruları

2002 yılında Tahliye Sonrası Koruma (Eski Hükümlü) Şubesine yapılan 452 başvurudan 241 tanesi için Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına yazı yazılmış 70'i için ayni ve nakdi yardım alınması sağlanmış, iş isteyen 183 kişiden 123 tanesinin (Türkiye İş Kurumundan aldıkları işe gönderme Formu ile) işe yerleştirildiği açıklanmıştır. Hükümlülerin hangi işlere yerleştirildiği bilgisine ulaşamamıştır. 1 eski hükümlü ise Kadın Konukevine yerleştirilmiştir. Özürlü çocukları olan eski hükümlülerin çocuklarının özel eğitim alması sağlanmıştır. Konunun sivil toplum kuruluşlarınca da gerekli duyarlılıkla değerlendirilmesi için gerekli bilgi aktarımı sağlanmaya çalışılmıştır.

28 Haziran 2002 tarihinde ilgili tüm kurum ve kuruluşların katılımıyla "Eski Hükümlülerin İstihdamı" konusunda panel düzenlenmiştir. Bu panel sonrasında ortaya çıkan sonuçlar şu maddelerde toplanmıştır:

- a) Ulusal Meslek Standartları Kurumu Kanun Tasarısının bir an önce yasallaşması, bu şekilde kurumlarda bulunan kişilere verilen eğitimin kalitesinin ve geçerliliğinin belgelendirilmesi, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün de cezaevlerindeki kişilere yönelik meslek eğitimini bu kanunla oluşturulması düşünülen “Meslek Standartları Sınav ve Belgelendirme Sistemine” göre düzenlemesi,
- b) Hükümlülere tahliye tarihlerinden 15 gün önce verilmeye başlanan iş arama izninin 30 güne çıkarılması ve belediye sınırları ile sınırlandırılmaması,
- c) Eski Hükümlülerin İstihdamına Dair Tüzük’ün ilgili kanunlarla çelişen ve aksayan yönlerinin değerlendirilerek yeniden ele alınması için çalışma başlatılması,
- d) İş isteyen eski hükümlülerle ilgili insan kaynakları merkezi ve bilgi bankası oluşturulması,
- e) İşverenleri zorlamak yerine alması bir tedbir olarak eski hükümlü istihdam etmek istemeyen işyerleri için aylık belli bir miktar parayı fona yatırma zorunluluğu getirilmesi, bu fondaki paranın da münhasıran eski hükümlülerin eğitim ve istihdamına harcanması, eski hükümlü istihdamından muaf olan işyerlerinin de bu fona kaynak aktarması,
- f) Meslek eğitiminin kişinin döneceği toplumsal çevreye göre şekillendirilmesi,
- g) Personel eğitiminde hükümlülerin meslek ve sanat edinmeleri veya meslek ve sanatlarını korumalarına ilişkin konulara da yer verilmesi,
- h) Eski hükümlülere karşı olan önyargının giderilmesi, onların da cezalarını çektikten sonra normal bir insan olarak toplumda

yaşamaya haklarının olduğunun, cezalarını çeken insanların toplumdan dışlanarak ömür boyu ikinci kez cezalandırılmamaları gerektiğinin topluma anlatılması,

- i) (ı) Sivil toplum kuruluşlarının konuyla ilgili duyarlılıklarının arttırılması,
- j) Hükümlülerin cezaevlerine girdikleri andan itibaren tahliye sonrasına hazırlık amacıyla meslek seçimi ve mesleğe yerleştirme açısından bilgilendirilmeleri,
- k) Eski hükümlülere ilişkin politikaların oluşturulacağı, değerlendirileceği, tavsiye niteliğinde kararlar alacağı ilgili bütün kurum ve kuruluşlarla sivil toplum örgütlerinden oluşan bir üst kurul oluşturulması,
- l) 9-10 ay gibi uzun sürelerle geçici işçi çalıştıran Devlet Su İşleri, Karayolları Genel Müdürlüğü gibi Devlet kuruluşların eski hükümlü çalıştırma yükümlülüğünden muaf tutan “daimi işçi” kavramının eski hükümlülerin istihdamını zorunlu tutacak şekilde yeniden tanımlanması,
- m) İşverenin eski hükümlü talebinde bulunurken nitelik belirleme açısından sınırlandırılması, eski hükümlü istihdamına ilişkin işlemler için belli süreler öngörülmesi,
- n) Eski hükümlü istihdamının teşvikine ilişkin önlemler alınması (sigorta primi, vergi indirimi, krediler),
- o) İşkollarına göre farklı kontenjan oranlarının belirlenmesi,
- p) Özürlüler ve eski hükümlülerin istihdamına ilişkin düzenlemeler arasındaki farklılıklarının giderilmesi,

r) Cezaevinden tahliye olup da kalacak yeri olmayan kişilerin istihdam edilmelerine kadar geçen sürede geçici olarak iaae ve ibatelerinin sağlanması (özellikle bayanlar açısından zorunlu),

s) Kesilen para cezaları ile tahsil edilen para cezaları arasında büyük farklar olması nedeniyle para cezalarının tahsilinin sağlanması için Maliye Bakanlığı nezrinde gerekli girişimlerde bulunulması,

ş) İaae alınmada sabıka kaydı istenmemesi, kişi cezaevinden çıkmıaae artık cezasını çektiği kabul edilip, ayrımcılık yapılmaması,

t) İaaereen kuruluşlarının ihtiyaçları olan işgücünü karşılamak amacıyla açtıkları meslek eğitim kurslarını cezaevlerine de yaygınlaştırılması,

İaae yerleştiren eski hükümlülerin işyerlerindeki uyum çalışmalarını Tahliye Sonrası Koruma Şubesi tarafından takip edilmektedir. Hükümlülere tahliye olurken dağıtılan, toplum hayatına uyum sağlayıcı bilgilerin yanı sıra, kendilerine tanınan haklar ve hukuki statüleri konusunda bilgi veren Eski hükümlü El kitabı güncelleştirilmesi çalışmalarının da yapılmakta olduğu belirtilmiştir.

Cezaevlerinde yapılan eğitim ve iyileştirme faaliyetlerinin, hem bakanlık kurumlarında bulunan kişilerin fiziksel ve ruhsal sağlığını korumayı, hem de onları tahliye sonrası yaşama hazırlamayı amaçladığı vurgulanmıştır. Cezaevlerinde hükümlü tutuklulara uygulanan eğitim ve iyileştirme çalışmalarının tahliyelerinden sonrada farklı bir boyutta sürdürülerek yeniden topluma kazandırılmaları amacıyla işe yerleştirilmelerini sağlamak için Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğüne ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılmaktadır. Bu çerçevede 24 Temmuz 2002 tarihinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumuyla Ceza ve İnfaz Kurumlarındaki tutuklu ve hükümlülerin mesleki eğitim alarak piyasa koşullarına göre ve tahliye sonrasında iş bulunabilecekleri nitelikte meslek ve sanat edinmeleri için

protokol Bakanlar düzeyinde imzalanmıştır. Bu protokolle hükümlü ve tutukluların hem meslekî eğitimi hem de tahliyelerinden sonra istihdamlarını sağlanması konusunda Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü ile yapılacak işbirliğinin esasları belirlenmektedir.

Protokol uyarınca genelge çıkarılmış ve tüm cumhuriyet başsavcılıklarına gönderilmiştir. Türkiye İş Kurumu ile bu konuda yapılan çalışma ile pilot cezaevi olarak seçilen; Kartal Özel Tıp, Isparta Kapalı–Açık, Bergama Özel Tıp, Diyarbakır E tipi, Aydın E tipi, Burdur Kapalı Aksaray Kapalı Cezaevlerinde çalışmalar planlanmış ve en kısa zaman içerisinde uygulamaya geçileceği bildirilmiştir. 2003 yılı için bu çalışmaların takipleri yapılmaktadır. Bu protokol öncesinde Türkiye İş Kurumu ile yapılan iş birliği çerçevesinde Çanakkale, Edirne, Kırklareli'nde 2 adet temizlik işçisi Hatay'da 1 adet Elektronik-bilgisayar, kazan ateşçisi, konfeksiyon işçisi, mobilya cilacısı, kaynakçı kursları açılmış ve katılan hükümlülere sertifikaları verilmiştir. Haziran 2002 tarihi itibarıyla kurslarla ilgili tablo aşağıda sunulmuştur.

Tablo 29. Açılan Kurslar ve Katılımlar

İL ADI	KURS ADEDİ	KURSun ADI	KURSA	KURSU
			BAŞLAYAN	TAMAMLAYAN
ÇANAKKALE	2	Temizlik İşçisi	25	25
EDİRNE	2	“	30	26
KIRKLARELİ	2	“	26	23
HATAY	1	Elektronik- Bilgisayar	15	15
HATAY	1	Kazan Ateşçisi	15	13
HATAY	1	Konfeksiyon İşçisi	15	Devam ediyor
HATAY	1	Mobilya Cilacısı	15	Devam ediyor

Cezaevlerinde açılan kurslarda toplam 156 kişi eğitim görmüştür. Bu kursların masrafları Türkiye İş Kurumunca iş yerlerinden kesilen idarî para cezalarının biriktiği fondan karşılanmakta olup haziran ayı itibariyle harcanan miktar 54.746.964.594 TL'sidir.

İllerde bulunan sanayi ve ticaret odaları ile irtibata geçilerek 50'den fazla işçi çalıştıran işyerlerine ait bilgiler temin edilerek bir bilgi bankası oluşturulmuş olup, işe ihtiyacı olan eski hükümlünün konumlarına uygun işyerleri ile yapılan görüşmeler sonrasında yönlendirilmelerine çalışıldığı, illere göre eski hükümlülerin bağlı buldukları Türkiye İş Kurumu İl müdürlüklerinden veya Büro şefliklerinden bireysel olarak takiplerine başlanıldığı açıklanmıştır.

2003 yılı ilk 6 ayı itibariyle Tahliye Sonrası Koruma (Eski Hükümlü) Şubesi'ne başvuran 149 kişi için gerekli işlemler başlatılmış, 35 kişi için SYDV dan yardım temin edilmesi Tahliye Sonrası Koruma Şubesi tarafından sağlanıldığı belirtilmiştir. 58 kişinin ise Türkiye İş Kurumundan aldıkları işe gönderme formu ile işe yerleştirilmeleri ilgili birimce sağlanmıştır. Bu kişilerin iş yerlerindeki uyumları da ilgili birim tarafından takip edilmektedir. Yine ilgili birim tarafından, Sanayi ve Ticaret Odalarıyla iletişime geçilmiş eski hükümlü istihdamında sorun yaşanan işyerleri sahipleriyle birebir görüşmeler yapılarak bu konudaki tereddütleri giderilmeye çalışılmaktadır .

Tahliye Sonrası Koruma (Eski Hükümlü) Şubesi verilerine ve yapılan görüşmelere dayanılarak ortaya çıkan sonuç, hükümlülerin cezaevlerinde aldıkları mesleki eğitimle işe girdikleri alanlar farklılıklar göstermektedir. Bundan dolayı cezaevlerinde verilen mesleki eğitim etkinliklerinin yeniden gözden geçirilmesi, piyasa koşullarının iyi değerlendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca tahliye sonrasında hükümlünün yaşamayı planladığı yerin sanayi koşullarının değerlendirilerek, düzenlenecek etkinliklerin bu yönde olmasına özen gösterilmesi yerinde olacaktır.

BÖLÜM V

SONUÇLAR ve ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma bulgularının yinelenmesi yerine, bulgulara ilişkin genel değerlendirmeler ve dayalı öneriler geliştirilmiştir.

5.1. Sonuçlar

Bu çalışmada Hükümlülerin açık cezaevlerindeki iş yurtlarında düzenlenen iş ve meslek eğitimi etkinliklerine yönelik görüşleri saptanmıştır. Hükümlülerin ölçekten aldıkları genel puanlarla yaş, öğrenim durumu, yer, medeni durum ve kütüphaneden yararlanma sıklığı maddelerindeki aldıkları puanların anlamlılık derecelerine ve standart sapmalarına bakılmıştır.

Cinsiyet ile ölçekten alınan genel puan arasındaki anlamlılığa bakılmamıştır. Çünkü çalışmaya katılan hükümlülerin çoğunluğu erkek olduğu için bir karşılaştırma yapılmamıştır.

Araştırmada kullanılan ölçeğin değerlendirilmesi aşamasında SPSS analiz programı kullanılmıştır.

Kütüphaneyi kullanıp kullanmama durumu ile hükümlülerin ölçekten aldıkları genel puanlar arasındaki ilişki anlamlı bulunmuştur. Buna göre kütüphaneden yararlanan hükümlülerin açık cezaevlerinde yürütülen iş ve meslek eğitimi etkinliklerine daha bilinçli yaklaştıkları ve katıldıkları söylenebilir.

Yaş, yer, medeni durum ve öğrenim durumu ile hükümlülerin ölçekten aldıkları genel puanlar arasındaki ilişki anlamlı bulunmamıştır.

Hükümlülerin yaklaşık 1/3'ü 26-35 yaş arasındadır. Bu dönemin insan gelişimi açısından kritik bir dönem olmasından dolayı suç işleme olasılığının yüksek olduğu söylenebilmektedir. Bu nedenle bu yaş aralığında bulunan tüm bireylerin bu dönemi sağlıklı bir şekilde geçirebilmesi için ilgili kurum, kuruluş ve tüzel kişilerin gerekli önlemleri almaları, bu kişilere danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin verilmesi yerinde olacaktır.

Hükümlülerin % 43,2'si (310) ilkokul ve % 20,1 (144) lise mezunudur. Kritik yaş dönemlerinde sağlıklı bir eğitim almayan bireylerin çeşitli suçlara yönelme olasılıklarının diğer bireylere göre daha yüksek olabileceğini söylemek mümkündür. Ailelere rehberlik hizmetleri verilerek koruyucu ve önleyici çalışma yapılmalıdır. Böyle çalışmaların çocukların suç işlemelerini azaltıcı etki yapacağı söylenebilir. Bu bilgilerin ışığında suçlu çocukların suça yönelmelerinde okul yaşamındaki çocuk-öğretmen, çocuk-aile ve çocuk-sosyal çevre ilişkilerinin sağlıksız ve düzensiz olmasının etkisi vardır. Bu nedenlerle okul-aile işbirliği konusunda yeni projeler geliştirilerek çocukların okuldan kaçmaları, okul başarısızlığı, suç işleme gibi olumsuzlukların önüne geçilmelidir. Okul yönetimleri akademisyenlerle işbirliği yaparak, risk gruplarını belirlemeli, aile ile ilişki kurarak çocuğun eğitim ve gelişimini olumlu yönde etkilemelidir.

Açık cezaevindeki hükümlülerin 114 tanesi cezaevine girmeden önce serbest meslek grubunda çalıştığını ifade etmiştir.

Açık cezaevindeki hükümlülerin yaklaşık 1/5'i herhangi bir meslek eğitimine katılmadığını belirtmiştir. Bunun olası nedenleri açık cezaevlerinde mesleki eğitim etkinliklerinin yeterince hükümlüler arasında tanınmamış olması ve düzenlenen etkinliklerin tahliye sonrasında hükümlüye bir iş bulması konusunda yardımcı olmadığına inanmadıklarını sayabiliriz.

Açık cezaevindeki hükümlülerin büyük çoğunluğu cezaevine girmeden önce şehirde yaşadığını belirtmiştir. Bireyin içinde yaşadığı, şehir

yaşamında bulunan olumsuz koşullar (işsizlik, barınma ve sosyal yaşama uyum sağlayamama vb.) suç işleme olasılığını artırmaktadır.

Araştırmaya katılan hükümlülerin 4/5'inin 0-6 ay arasında hükümlülük süresi kalmıştır. Bu nedenle hükümlülerin cezaevinden çıktıktan sonra topluma en kısa sürede uyumlarının sağlanabilmesi için tahliye öncesi ve sonrası çalışmaların acil olarak yapılması gerektiği düşünülmektedir.

Hükümlülerin yarısından fazlası evlidir. Bu veriden yola çıkarak hükümlülerin çoğunluğunun evli olmasından dolayı ailelerinin de çeşitli zorluklarla karşı karşıya gelme olasılıkları yüksektir. Bu nedenle hükümlü ailelerinin ekonomik olarak desteklenmesi gerekmektedir.

Hükümlülerin 1/5'i herhangi bir iş ve meslek eğitimi programına katılmadığını belirtmiştir. Hükümlülerin meslek eğitim programlarına katılımlarını artırabilmek için piyasa koşulları göz önünde bulundurularak hazırlanan mesleki eğitim programları yeniden düzenlenmelidir.

2003 yılı ilk 6 ayı itibariyle Tahliye Sonrası Koruma (Eski Hükümlü) Şubesi'ne başvuran 149 kişi için gerekli işlemler başlatılmış, 35 kişi için SYDV dan yardım temin edilmesi Tahliye Sonrası Koruma Şubesi tarafından sağlanıldığı belirtilmiştir. 58 kişinin ise Türkiye İş Kurumundan aldıkları işe gönderme formu ile işe yerleştirilmeleri ilgili birimce sağlanmıştır. Bu kişilerin iş yerlerindeki uyumları da ilgili birim tarafından takip edilmektedir. Yine ilgili birim tarafından, Sanayi ve Ticaret Odalarıyla iletişime geçilmiş eski hükümlü istihdamında sorun yaşanan işyerleri sahipleriyle birebir görüşmeler yapılarak bu konudaki tereddütleri giderilmeye çalışılmaktadır .

5.2. Öneriler

Bu bölümde araştırma bulgularına dayalı olarak sonraki araştırmalara ve açık cezaevlerinde sürdürülen meslek eğitimi etkinliklerinin düzenlenmesine yönelik öneriler aşağıda sıralanmıştır:

1. Hükümlülere, cezaevinde verilen eğitimle sosyal, ekonomik ve kültürel çevresiyle bir bütün olarak görülmesi ve yetiştirilmesi amaçlanmalıdır. Cezaevinde verilen eğitimle dışarıda verilen eğitim aynı olmalıdır. Ayrıca toplumsal eğitim etkinlikleri, hükümlülerin yeniden topluma dönüşünü kolaylaştırma anlayışıyla hazırlanmalıdır.

2. Hükümlülerin çalışma saatleri düşürülmelidir. Kalan zamanın kendilerini geliştirmelerine ve eğitimlerine ayrılması sağlanmalıdır. Bu sürede hükümlüler tahliye sonrası uyum için hazırlanmalıdır.

3. Açık cezaevlerindeki iş yurtları iş yasasına uygun bir kurum haline getirilmeli, hükümlülerin hem çalışabilecekleri hem de para kazanabilecekleri bir fabrikaya dönüştürülmelidir. Hükümlülerin iş yurtlarında çalıştıkları süre sigortalık süresine dahil edilerek güvence altına alınmalıdır.

4. Cezaevlerinde çalışacak görevlilerin çalışma esasları, tayin isteme, görevlendirme vb. usulleri yeniden düzenlenerek, ilgili görevlinin cezaevinde hizmet verme süresi belli esaslara bağlanmalıdır. Bu kurumlarda çalışacak personelin sayısı artırılarak ücretlerde iyileştirmeler yapılmalıdır.

5. Cezaevleri müdürlerinin görev aldığı bir kurulun oluşturulması varolan sürece katkıda bulunma açısından yerinde olacaktır.

6. İlgili birimler, hükümlülerin bakımının ve topluma dönüş hazırlanmalarının önemli bir sosyal hizmet olduğu konusunda kamuoyunun ilgisini yükseltmek için sürekli çaba harcamalıdır. Bu amaçla, hükümlüler ile çevre halkı arasında yakın ilişki kurulmasını kolaylaştırmak için gerekli tedbirleri almalıdır.

7. Nedeni ne olursa olsun cezaevine giren her hükümlüye ve maddi durumu iyi olmayan hükümlü ailelerine çeşitli yardımlar yapılmalıdır.

8. Cezaevlerinin varolan fiziksel koşulları (yemekhane, yatakhane, banyo vb.) iyileştirilmeli ve geliştirilmelidir.

9. Cezaevinde eğitim veren eğitimcilerin, eğitim programına uygun yetişkin eğitimi ve yetiştirim yöntemlerini kullanabilmeleri için gelişim programları oluşturulup desteklenmelidir.

10. Mesleki eğitim bireysel gelişmeye olduğu kadar iş piyasasındaki yönelimlere karşı duyarlı olmayı da amaçlamalıdır. Hükümlülerin cezaevi dışındaki eğitim ve mesleki yetiştirim etkinliklerine de katılmalarına izin verilmelidir.

11. Olumsuz koşullardan dolayı iyi eğitim alamamış, eğitimi yarım kalmış hükümlülere eğitimde fırsat eşitliği çerçevesinde eşit eğitim koşulları sunulmalıdır.

12. Cezaevleri doğası gereği birçok yönden insan kişiliği açısından yıkıcı olabilmektedir. Hükümlülere yeterince çok yönlü ve kaliteli eğitim verilmesi gerekmektedir.

13. Hükümlülerin iyi bir eğitim alabilmeleri için gerekli kaynak sağlanmalı ve yeterli sayıda uzman (eğitim, sağlık, temizlik, psikolog, sosyal hizmet uzmanı vb.) bulundurulmalıdır.

14. Hükümlüler için öngörülen eğitim programları cezaevinde kalacakları süreye uygun uzunlukta olmalıdır.

15. Tüm hükümlülerin eğitim ve geliştirme programlarına katılımları sağlanmalı ve teşvik edilmelidirler.

KAYNAKÇA

- Adalet Bakanlığı Meslek Eğitimi, Müfredat programı (1984). Ankara: Yarı açık cezaevi
- DİE (1996). **Adalet istatistikleri**. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası
- Adams, R. (1993) **Çocuk Hakları**. s.126-129 İstanbul: Ayrıntı Yayınevi.EDT. Franklin, B.
- Adler, A. (1983). **Kişilik Bozuklukları ve Toplumsal Bütünleşme**. Çeviren: B. Çorakçı. İstanbul: Say Yayınları, s.27.
- Alacakaptan, U. (1973). **Suçun Unsurları**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, Ankara
- Albanese, J. (1985). **Dealing With Delinquency: An Investigation of Juvenile Justice**. New York: University Press of America.
- Anayasa ve cezaevi mevzuatı**, (1991). s.306 Ankara: Adalet Bakanlığı Yayınları
- Attar, H. (1992). **Suçlu Çocukları Yeniden Eğiten Kurumların Yönetimi**. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi S. B. Enstitüsü.
- Bıyıklı, H. (1977) **Suçlu Çocuklar Özel Statüsü**. Adalet Dergisi.
- Demir, A. ve Demir, G. (1998), **Hükümlülerin Psikiyatrik Belirtiler Yönünden Değerlendirilmesi**. Türk Psikoloji Dergisi. Cilt:13 Sayı:41. Ankara s.35-43.
- Dönmezer, S. (1981). **Kriminoloji**. Altıncı Baskı. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi.
- Duman, A. (2000) **Yetişkinler Eğitimi** Ankara: Ütopya Yayınevi
- EPEA. (12.01.2002) **Education of Prison** Ehttp://users.tibus.com/epea/
- Ergüden, I. (1996) "Örnek Bir Şiddet Mekanı: Hapishane". **Cogito**, Sayı:6-7. s. 109-117. Yapı Kredi Yayınları
- Ersoy, T. (1997). **Sinop'un Hanı**. s.24 İstanbul: Sorun Yayınları
- Evrin, S. (1970). **Psikoloji Açısından Suçluluk Sorunu ve Psikososyolojik İzahı Denemesi**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

- Forster, B. (1997). "Do they need more or deserve less?", **Adults Learning**, Cilt: (8), s.254.
- Foucault, M. (2000). **Hapishanenin Doğuşu**. Ankara: İmge yayınevi
- Frolander-Ulf, M; Yates, M. (2001). "Teaching in Prison", **Monthly Review: An Independent Socialist Magazine**, 53:114.
- Geçtan, E. (1981). **Psikanaliz ve Sonrası**. İstanbul: Hür Yayın.
- Gehring, T. (2001). "The History of Correctional Education"
Web:<http://www.ceanational.org/history.htm> (01-08-2001 tarihinde alınmıştır.)
- Glueck, S. and Glueck, E. (1950). **Unraveling Juvenile Delinquency**. New York: Commonwealth.
- Gonnerman, J. (1998). Prisons vs. Schools. **Village Voice**, Cilt (43), s.24,
- Haskell, M.R. & Yablonsky, L. (1983). **Criminology: Crime And Criminality**. Third edition. Boston: Houghton Mifflin Com.
- Hürriyet (22.08.2001) Kırbaç imajımızı bozuyor. Web:
<http://www.hurriyetim.com.tr/haber/0,,sid~3@tarih~2001-08-22-m@nvid~22427,00.asp> (18.06.2002)
- Jarvis, P.(1990) **An International Dictionary of Adult and Continuing Education**, Roudledge: London Newyork
- Kaner, S. (1993). Suçluluğu Açıklayan Yaklaşımlar. **A.Ü.Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**. 25:2: Ankara.
- Karagöl, B; Ayan, N.F. (01.12.2001) Türkçe Sözlük.
Web:<http://hattusas.cs.bilkent.edu.tr/Sozluk/>(18.06.2002)
- Kepçeoğlu, M. (1990). **Psikolojik Danışma ve Rehberlik**. Beşinci baskı. Ankara.
- Keskin, F. (1996). "Foucault 'da şiddet ve iktidar" **Cogito**, Cilt (6-7), s.117-123 Yapı Kredi Yayınları
- Koşan, Ü. (2000). **Sessiz Ölüm**. s.13-14 İstanbul: Belge Yayınları.
- Milliyet (20.08.2003). L tipi emek sömürsü mü?
<http://www.milliyet.com.tr/2003/08/20/siyaset/siy10.html>
(20.08.2003)

North Carolina, Department of Correction Division of Prisons Education Services (1999) **Annual Report** (22.08.2001).

Web:<http://www.doc.state.nc.us/DOP/education/edu1999/postsecond.htm> (18.06.2002)

Öncül, R. (2000). **Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Quay, C.H. (1987). **Handbook of Juvenile Delinquency**. A Wiley, Interscience Publication, John Wiley and Sons.

Raven, B. H.ve Rubin, J.Z. (1988).“Düşmanlık ve Saldırganlık.”, **Sosyal Psikolojiye Giriş**. Derleyen Nuri Bilgin. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Reckless, W.C. (1967). **The Crime Problem**. New York: Appleton, Century-Crofts.

Shelley, L. (1981). **Crime and Modernization: The Impact of Industrialization and Urbanization on Crime**. Illinois: Science and International Affairs Series.

Siegel, L.J. and Senna, J.J. (1981). **Juvenile Delinquency**. New York: West Pub.

Sykes, G.M. & Matza, D. (1967). “**Techniques of Neutralization: A Theory of Delinquency**,” **The Alienated Adolescent**. Ed. David Gettlieb. New York: Associated Educational Services, s.1-7.

Titmus,C. & et al (1985) **Yetişkin Eğitimi terimleri**. UNESCO ibedata, Çev: A. Ferhan Oğuzkan , Unesco Türkiye milli Komisyonu, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.

Toroslu, N. (1990). **Ceza Hukuku**. Savaş Yayınları.Ankara.

Türkeri, S. (1995). Çocuk İslahevleri Ve Çocuk Cezaevindeki Çocukların Suç İşleme Nedenleri Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi.

Ünlühisarcıklı, Ö. (1993). **A Survey Of Educational Activities In Turkish Prisons**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.Boğaziçi Üniversitesi.

Williams, D. N. (1989) Correctional Education and the Community College, **ERIC Clearinghouse for Junior Colleges Los Angeles CA**.

- Wolford, B.I. (1989). Correctional Facilities. **Handbook Of Adult And Continuing Education**, S.356-368, Jossey Bass Publishers: San Francisco. Edt: Merriam, S. B. &Cunningham, P.M.
- Yanbastı, G. (1990). **Kişilik Kuramları**. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
- Yavuzer, H. (1979). **Suçlu Çocukların Zeka, Kişilik ve Yakın Çevre Özellikleri**. "Toplumsal Gelişim Sürecinde Çocuk Suçları". Tartışmalı Oturum. İstanbul: 14-15 Nisan. Akbank Yayınları. Tanburacı Matbaası.
- Yavuzer, H. (1988). **Çocuk ve Suç: Çocuğu Suça İten Sebepler ve Suçlu Çocukların Yeniden Eğitimi**. Dördüncü baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi.

EKLER**EK A**

T.C
ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü
B.03.0.CTE.0.00.00.12

FAK TEYİDİ

28.05.02*036076

SAYI : Eğt.Br.12/
KONU: Araştırma izni

ANKARA
.../.../2002

FAKS
3627397

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE**

İLGİ : 19.04.2002 gün ve 6678 sayılı yazınız;

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Halk Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi İbrahim ELİBAL'ın, Afyon, Ankara, Ayaş, Bolu, Eskişehir, Kalecik, Kastamonu, Kırşehir, Konya, Niğde, Sivas ve Kayseri Zincidere Açık Cezaevlerinde "Türkiye'de bulunan Açık Cezaevlerindeki İş Yurtlarında Düzenlenen İş ve Meslek Eğitimi Etkinliklerine İlişkin Hükümlülerin Görüşleri" konulu yüksek lisans tezi çalışmasını bir refakatçi eşliğinde yapabilmesi hususundaki izin talebi incelenmiştir.

Adı geçen kişinin yukarıda belirtilen cezaevlerinde bir refakatçi eşliğinde 01 Haziran-01 Aralık 2002 tarihleri arasında tez çalışması yapmasına izin verilmesi hususunda onay yazısı alınmış ve ilgili kuruma gönderilmiştir.

Bilgi ve gereği rica olunur.

M. Yılmaz SAĞLAM
Hâkim
Bakan a.
Genel Müdür Yrd.

EK: Onay fotokopisi

EĞİTİM BİLİMLERİ ENST.	
MÜD. YRD.	
İSİM	SAYI
0942	
☒ Bilgi alındı ☒ Bil. ve ger. ☐ Duyurulma ☐ Görüş. ☐ Dosya ☐ Notisyar	
19.06.2002	

ANKARA Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Müdürlüğü
Sayı : 036076
Tarih : 04.06.2002

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü
B.03.CTE.0.00.00.00

Sayı : Eğt.Br.12/
Konu: İbrahim ELİBAL Araştırma.

ANKARA
.../.../2002

YÜKSEK BAKANLIĞA

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'nün 19.04.2002 gün ve B.30.2.ANK.0.F8.00.00-6678 sayılı yazı ve eklerinde;

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Halk Eğitimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans öğrencisi İbrahim ELİBAL'ın "Türkiye'de bulunan Açık Cezaevlerindeki İş Yurtlarında Düzenlenen İş ve Meslek Eğitimi Etkinliklerine İlişkin Hükümlülerin Görüşleri" konulu yüksek lisans tezi çalışmasını, Afyon, Ankara, Ayaş, Bolu, Eskişehir, Kalecik, Kastamonu, Kırşehir, Konya, Niğde, Sivas ve Kayseri Zincidere Açık Cezaevleri'nde bir refakatçi eşliğinde yapabilmesi için izin talep ettiği ifade olunmaktadır.

Söz konusu çalışmanın yapılması Genel Müdürlüğümüzce de uygun görüldüğünden; hazırlanacak tezin iki örneğinin Genel Müdürlüğümüze gönderilmesi koşuluyla, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Halk Eğitim Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi İbrahim ELİBAL'ın görme engelli olduğundan bir refakatçi eşliğinde 01 Haziran – 01 Aralık 2002 tarihleri arasında söz konusu cezaevlerinde tez çalışması yapmasına izin verilmesi, gerekli işlem ve tebligatın bu yolda yapılmasına müsaade buyrulması,

Yüksek Tasviplerinize arz olunur.

Ali Suat ERTOSUN
Hâkim
Genel Müdür

O L U R
24.5.2002

Nihat TURAN
Hâkim
Bakan a.
Müsteşar Yardımcısı

Ek-B**CEZAEVİ BİLGİ FORMU**

1. Cezaevi Adı : .....
- Cezaevi Tipi : .....
- Kuruluş Tarihi : .....
- Kapasitesi : .....

2. İlk, Eğitim Faaliyetinin Başlama Tarihi : .....

3. Cezaevindeki Personel Sayısı
  - * Genel idari Hizmetler : .....
  - * Eğitim ve öğretim Hiz. : .....
  - * Sağlık Hizmetleri : .....
  - * Yardımcı Hizmetler : .....
  - * Teknik Hizmetler : .....

4. Cezaevindeki Hükümlü Sayısı
  - Kadın : .....
  - Erkek : .....

5. Cezaevinde Bulunan Hükümlülerin Eğitim Durumu
  - *Okumaz-Yazmaz : .....
  - *Okur-Yazar : .....
  - * İlkokul : .....
  - * Ortaokul : .....
  - * Lise ve Dengi : .....
  - * Üniversite ve Diğer : .....

6. Cezaevinde Eğitim Faaliyetlerine Katılan Hükümlü Sayısı
  - Okuma-Yazma Kursu
    - Kadın : .....
    - Erkek : .....
  - İlköğretim Tamamlama
    - Kadın : .....
    - Erkek : .....
  - Ortaöğretim Tamamlama
    - Kadın : .....
    - Erkek : .....
  - Mesleki Eğitim
    - Kadın : .....
    - Erkek : .....
  - Diğer (belirtiniz)
    - Kadın : .....
    - Erkek : .....

7. Cezaevinizde aşağıda adı geçen bölümler mevcut mu?

Dershane	.....	Spor Salonu	.....
Öğretmenler Odası	.....	Sinema Salonu	.....
Kütüphane	.....	Atölye	.....
Konferans Salonu	.....	Kapalı DevreYayın Sis.	.....

8. Eğer kurulu kütüphaneniz/kitaplığınız varsa aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

Kütüphanenin kuruluş tarihi	.....
Kütüphane için ayrı bir bölüm var mı?	.....
Kütüphanedeki kitap sayısı	.....
Kütüphanedeki kitap türleri	.....

9. Cezaevinde hükümlülerin sıkıntılarını paylaşabileceği bir psikolog bulunmakta mıdır?

- Evet
- Hayır

10. Cezaevinde ne tür kurslar açılmaktadır?.....

.....

11. Cezaevine her gün gazete alınır mı?

- Evet
- Hayır

12. Alınan gazete sayısı nedir?

- Günde 1
- Günde 2
- Günde 3
- Günde 4 ve üstü

13. Hükümlüler ürettikleri ürünleri sergileyebilmekte midirler?

- Evet
- Hayır

14. Cezaevinde okuma-yazma bilmeyen hükümlülere okuma-yazma öğrenme

imkanı sunulmakta mıdır?

- Evet
- Hayır

15. Cezaevindeki hükümlülere eğitimini tamamlama imkanı verilmekte midir?

- Evet
- Hayır

16. Cezaevindeki hükümlülere ÖSS ve açıköğretim sınavlarına girme hakkı

tanınmakta mıdır?

- a. Evet
- b. Hayır

17. Cezaevinde hükümlüler için sosyal faaliyetler düzenlenmekte midir?

- a. Evet
- b. Hayır

18. Cezaevinde hükümlülere sportif faaliyetler düzenleme imkanı verilmekte midir?

- a. Evet
- b. Hayır

19. Cezaevinde dini eğitim verilmekte midir?

- a. Evet
- b. Hayır

20. Cezaevinde açılan kursları başarıyla bitirenlere sertifika verilmekte midir?

- a. Evet
- b. Hayır

21. Cezaevindeki iş yurtlarında çalışan hükümlülerin çalışmalarına ilişkin yasal güvence var mıdır?

- a. Evet
- b. Hayır

Merhaba

Bu araştırmanın amacı; Türkiye’de bulunan Açık Cezaevlerindeki İş Yurtlarında düzenlenen İş ve Mesleki Eğitimi etkinliklerine ilişkin, hükümlülerin görüşlerini almaktır. Bu çalışma sonucunda elde edilecek bilgiler, açık cezaevlerinde sürdürülen iş ve meslek eğitimi programlarına katkıda bulunacaktır.

Vereceğiniz bilgiler araştırmanın amacı dışında hiçbir şekilde kullanılmayacaktır. Bu nedenle isminizi yazmanıza gerek yoktur.

Bu araştırma iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde demografik bilgileriniz, ikinci bölümde ise iş ve meslek eğitimi programlarına ilişkin görüşleriniz öğrenilmek istenmektedir.

Araştırmanın sağlıklı yürütülmesi ve amacına ulaşması, sizin değerli katkılarınızla mümkün olacaktır. Bu nedenle “AÇIKLAMA ve SORULARI DİKKATLE OKUMANIZ” ve “CEVAPSIZ SORU BIRAKMAMANIZ” gerekmektedir.

İlgi ve katkılarınızdan dolayı teşekkür eder, saygılar sunarım.

İbrahim Elibal
Ank.Üni. Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Halk Eğitimi Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Öğrencisi

B
DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

Aşağıdaki sorulara cevap verirken uygun olan yere (X) işareti koyunuz, veya boşlukları doldurunuz.

1. Cinsiyetiniz

( ) Kadın

( ) Erkek

2. Yaşınız

( ) 25 ve altı

( ) 26-35 arası

( ) 36-45 arası

( ) 46-55 arası

( ) 56 ve üstü

3. Öğretim durumunuz

( ) Okuma-yazma bilmiyor

( ) Okur-yazar

( ) İlkokul

( ) Ortaokul

( ) Lise ve dengi okul

( ) Üniversite

( ) Diğer (lütfen belirtiniz)

.....
4. Cezaevine girmeden önceki mesleğiniz nedir?

.....
.....

5. Cezaevinde aldığınız meslek eğitimi nedir?

.....
.....

6. Hükümlü olmadan önce yaşadığınız yer neresidir?

- Şehir
 Kasaba
 Belde
 Köy
 Mezra

7. Kaç yıldır hükümlüsünüz?

.....
.....

8. Geriye kalan süreniz nedir?

.....
.....

9. Medeni durumunuz

- Bekar
 Evli
 Dul

10. Cezaevinde katıldığınız iş ve meslek eğitimi programını lütfen belirtiniz.

.....
.....
.....
.....

11. Kütüphaneden yararlanıyor musunuz?

- Evet
 Hayır

12. Kütüphaneden ne sıklıkla yararlanabiliyorsunuz?

- Hiç yararlanmıyorum
 Her gün yararlanıyorum
 Haftada bir gün yararlanıyorum
 Haftada 2-3 gün yararlanıyorum
 15 günde bir yararlanıyorum
 Ayda bir ve üstü yararlanıyorum

ÖZEL AÇIKLAMA

Türkiye’de bulunan Açık Cezaevlerindeki İş Yurtlarında Düzenlenen İş ve Meslek Eğitimi Etkinliklerine ilişkin görüşlerinizi belirlemek amacıyla hazırlanan bu ankette sizden istenilen, “A: Hiç Katılmıyorum”, “B: Kısmen Katılıyorum”, “C: Çok Katılıyorum”, D: Tamamen Katılıyorum” yanıtlarından sizce uygun olana (X) işareti koymanızdır.

KATILMA DERECEİ

	Hiç Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Çok Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
	A	B	C	D
1. Cezaevinde, hükümlülerin yeteneklerine göre meslek becerisi verilmektedir.	( )	( )	( )	( )
2. Cezaevinde hükümlülere kendilerini geliştirme imkanı sunulmaktadır.	( )	( )	( )	( )
3. Cezaevinde hükümlülere bilgilerini yenileme imkanı sunulmaktadır.	( )	( )	( )	( )
4. Cezaevinde verilen mesleki eğitim, cezaevinden çıkınca tekrar suç işleme eğilimini azaltacak düzeydedir.	( )	( )	( )	( )
5. İş ve mesleki eğitim etkinliklerine katıldığımda mutlu oluyorum.	( )	( )	( )	( )
6. Cezaevinde iş ve mesleki eğitimler düzenleneceği zaman hükümlülerin fikri alınmaktadır.	( )	( )	( )	( )
7. İş ve meslek eğitimlerine devlet tarafından yeterince maddi destek verilmektedir.	( )	( )	( )	( )
8. Hükümlüler cezaevinde yeteneklerine uygun işlerde çalıştırılmaktadırlar.	( )	( )	( )	( )
9. Hükümlülere yeteneklerini geliştirme imkanı verilmektedir	( )	( )	( )	( )
10. Hükümlüler güçlerinin yettiği işlerde çalıştırılmaktadır	( )	( )	( )	( )

KATILMA DERECEİ

	Hiç Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Çok Katılmıyorum	Tamamen Katılmıyorum
	A	B	C	D
11. Hükümlülere verilen mesleki eğitimler iyi seçilmiştir.	( )	( )	( )	( )
12. Hükümlüler işledikleri suça bakılarak farklı işlerde çalıştırılmaktadır.	( )	( )	( )	( )
13. Cezaevinde düzenlenen iş ve meslek eğitimi programlarında cezaevinden çıktıktan sonra yeniden topluma uyumla ilgili bilgi verilmektedir.	( )	( )	( )	( )
14. İş yurtlarında çalışan hükümlülere yaptıkları iş karşılığında yeterli ücret ödenmektedir.	( )	( )	( )	( )
15. Cezaevinde düzenlenen mesleki eğitimlerde hükümlüleri yeniden topluma kazandırma çalışmaları yapılmaktadır.	( )	( )	( )	( )
16. Hükümlülere verilen iş ve meslek eğitimi uzman kişilerce verilmektedir.	( )	( )	( )	( )
17. Cezaevinde verilen iş ve meslek eğitimini yeterli buluyorum..	( )	( )	( )	( )
18. İş yurtlarındaki çalışma ortamı sağlıklıdır.	( )	( )	( )	( )
19. Mesleki eğitim faaliyetlerinde kullanılan araç-gereç sayısı yeterlidir.	( )	( )	( )	( )
20. Cezaevinde verilen mesleki eğitim cezaevinden çıktıktan sonra iş bulma imkanı sağlayacak düzeydedir.	( )	( )	( )	( )
21. Cezaevindeki iş ve meslek eğitimi programları tüm zamanımı aldığından kendime ayıracak vakit bulamıyorum.	( )	( )	( )	( )

EK-C

HÜKÜMLÜLERİN KATILDIĞI İŞ VE MESLEK EĞİTİMİ PROGRAMI			
	Frekans	Yüzde	
Geçerli	Cevap vermedi	162	22,6
	Aşçı	11	1,5
	Bahçıvan/ Ziraat/ Seracılık	34	4,7
	Balıkçı/ Tavukçu/ Hayvancılık	16	2,2
	Bilgisayar	2	,3
	Boyacı	13	1,8
	Çaycı/ Kahveci	34	4,7
	Çiftçi	2	,3
	Fırıncı	51	7,1
	Garson	11	1,5
	Halıcı	23	3,2
	İdare Postası	2	,3
	İnşaat/ Mermer	26	3,6
	İşçi	11	1,5
	Kasap	4	,6
	Kaynakçı/ Demir doğrama	50	7,0
	Koğuşçu	6	,8
	Kuaför/ Berber	3	,4
	Makine	1	,1
Marangoz	52	7,3	

Mobilya dekorasyon	32	4,5
Mutfak	10	1,4
Boya/ Kaporta/ Tamir	4	,6
Sağlıkçı	2	,3
Sanatçı/ Tiyatro/ Müzik/ Resim/ Saz	11	1,5
Sıhhi Tesisat	8	1,1
Şoför	5	,7
Teknik Eleman	5	,7
Temizlikçi	17	2,4
Terzi	27	3,8
Vestiyer	1	,1
Yemekhane	9	1,3
Hamal/ Taşımacı/ Evrak	6	,8
Kantinci	1	,1
Çini/ El sanatları/ Seramik	3	,4
Matbaa	32	4,5
Çamaşırhane	1	,1
Tersane/ Gemi maketi	2	,3
Ayakkabıcı	25	3,5
Metal Temizliği	1	,1
Girişimcilik	1	,1
Toplam	717	100,0

Burada hükümlülerin açık cezaevinde katıldıkları mesleki eğitim programlarına bakılmıştır. 162 kişi (% 22,6) herhangi bir mesleki eğitim

programına katılmamış, 11 kişi (% 1,5) aşçı, 34 kişi (% 4,7) bahçıvan/ ziraat/ seracılık, 16 kişi (% 2,2) balıkçı/ tavukçu/ hayvancılık, 2 kişi (% 0,3) bilgisayar, 13 kişi (% 1,8) boyacı, 34 kişi (% 4,7) çaycı/ kahveci, 2 kişi (% 0,3) çiftçi, 51 kişi (% 7,1) fırıncı, 11 kişi (% 1,5) garson, 23 kişi (% 3,2) halıcı, 2 kişi (% 0,3) idare postası, 26 kişi (% 3,6) inşaat/ mermer, 11 kişi (% 1,5) işçi, 4 kişi (% 0,6) kasap, 50 kişi (% 7) kaynakçı/ demir doğrama, 6 kişi (% 0,8) koğuşçu, 3 kişi (% 0,4) kuaför/ berber, 1 kişi (% 0,1) makine, 52 kişi (% 7,3) marangoz, 32 kişi (% 4,5) mobilya/ dekorasyon, 10 kişi (% 1,4) mutfak, 4 kişi (% 0,6) oto boya/ kaporta/ tamir, 2 kişi (% 0,3) sağlıkçı, 11 kişi (% 1,5) sanatçı/ tiyatro/ müzik/ resim/ saz, 8 kişi (% 1,1) sıhhi tesisat, 5 kişi (% 0,7) şoför, 5 kişi (% 0,7) teknik eleman, 17 kişi (% 2,4) temizlikçi, 27 kişi (% 3,8) terzi, 1 kişi (% 0,1) vestiyer, 9 kişi (% 1,3) yemekhane, 6 kişi (% 0,8) hamal/ taşımacı/ evrak, 1 kişi (% 0,1) kantinci, 3 kişi (% 0,4) çini/ el sanatları/ seramik, 32 kişi (% 4,5) matbaa, 1 kişi (% 0,1) çamaşırhane, 2 kişi (% 0,3) tersane/ gemi maketi, 25 kişi (% 3,5) ayakkabıcı, 1 kişi (% 0,1) metal temizliği, 1 kişi (% 0,1) girişimcilik olarak katıldıkları programı belirtmiştir.

Hükümlülerin % 22,6'sı (162) herhangi bir iş ve meslek eğitimi programına katılmadığını belirtmiştir.

EK-D**HÜKÜMLÜLERİN CEZAEVLERİNE GİRMEDEKİ ÖNCE
YAPTIKLARI MESLEKLER**

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Genel Yüzde
Geçerli	0	36	5,0	5,0	5,0
	1	8	1,1	1,1	6,1
	2	2	,3	,3	6,4
	3	11	1,5	1,5	7,9
	4	5	,7	,7	8,6
	5	1	,1	,1	8,8
	6	3	,4	,4	9,2
	7	13	1,8	1,8	11,0
	8	1	,1	,1	11,2
	9	14	2,0	2,0	13,1
	10	48	6,7	6,7	19,8
	12	12	1,7	1,7	21,5
	13	10	1,4	1,4	22,9
	14	9	1,3	1,3	24,1
	15	5	,7	,7	24,8
	16	9	1,3	1,3	26,1
	17	2	,3	,3	26,4
	18	2	,3	,3	26,6
	20	31	4,3	4,3	31,0
	21	17	2,4	2,4	33,3

HÜKÜMLÜLERİN CEZAEVLERİNE GİRMEYEN				
ÖNCE YAPTIKLARI MESLEKLER				
	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Genel Yüzde
22	3	,4	,4	33,8
23	2	,3	,3	34,0
24	17	2,4	2,4	36,4
26	4	,6	,6	37,0
27	1	,1	,1	37,1
28	2	,3	,3	37,4
29	10	1,4	1,4	38,8
30	49	6,8	6,8	45,6
31	23	3,2	3,2	48,8
32	2	,3	,3	49,1
33	9	1,3	1,3	50,3
35	2	,3	,3	50,6
36	24	3,3	3,3	54,0
37	11	1,5	1,5	55,5
38	1	,1	,1	55,6
39	1	,1	,1	55,8
40	3	,4	,4	56,2
41	3	,4	,4	56,6
42	8	1,1	1,1	57,7

43	58	8,1	8,1	65,8
44	16	2,2	2,2	68,1
<i>HÜKÜMLÜLERİN CEZAEVLERİNE GİRMEYEN ÖNCE YAPTIKLARI MESLEKLER</i>				
	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Genel Yüzde
46	7	1,0	1,0	69,0
47	1	,1	,1	69,2
48	11	1,5	1,5	70,7
51	36	5,0	5,0	75,7
52	114	15,9	15,9	91,6
53	19	2,6	2,6	94,3
54	4	,6	,6	94,8
55	13	1,8	1,8	96,7
56	1	,1	,1	96,8
58	4	,6	,6	97,4
60	3	,4	,4	97,8
62	5	,7	,7	98,5
63	4	,6	,6	99,0
65	2	,3	,3	99,3
68	4	,6	,6	99,9
71	1	,1	,1	100,0
Total	717	100,0	100,0	

Burada hükümlüler açık cezaevine girmeden önceki mesleklerini belirtmişlerdir. 36 kişi (% 5) mesleği olmadığını, 8 kişi (% 1,1) aşçı, 2 kişi (%0,3) ziraat/seracılık, 11 kişi (% 1,5) balıkçı/tavukçu/hayvancı, 5 kişi (% 0,7) bankacı, 1 kişi (% 0,1) besici, 3 kişi (% 0,4) bilgisayar, 13 kişi (% 1,8) boyacı, 1 kişi (% 0,1) camcı/PVC, 14 kişi (% 2) çaycı/kahveci, 48 kişi (% 6,7) çiftçi, 12 kişi (% 1,7) emekli, 10 kişi (% 1,4) ev hanımı, 9 kişi (% 1,3) fırıncı, 5 kişi (% 0,7) galerici, 9 (% 1,3) kişi garson, 2 (% 0,3) kişi halıcı, 2 kişi (% 0,3) hırsız/tokatçı, 31 kişi (% 4,3) inşaat/mermer, 17 kişi (% 2,4) işçi, 3 kişi (%) kasap, 2 kişi (% 0,3) kasiyer, 17 kişi (% 2,4) kaynakçı/demir doğrama, 4 kişi (% 0,6) kuaför/berber, 1 kişi (% 0,1) madenci, 2 kişi (% 0,3) makine, 10 kişi (% 1,4) marangoz, 49 kişi (% 6,8) memur, 23 kişi (% 3,2) mobilya/dekorasyon, 2 kişi (% 0,3) modelist/teknik ressam, 9 kişi (% 1,3) muhasebeci, 2 kişi (% 0,3) optisyen, 24 kişi (% 3,3) oto boya/kaporta/tamirci, 11 kişi (% 1,5) öğrenci, 1 kişi (% 0,1) pastacı, 1 kişi (% 0,1) reklamcı, 3 kişi (% 0,4) sağlıkçı, 3 kişi (% 0,4) sanatçı/tiyatro/müzik/resim/saz, 8 kişi (% 1,1) sıhhi tesisat, 58 kişi (% 8,1) şoför, 16 kişi (% 2,2) teknik eleman, 7 kişi (% 1) terzi, 1 kişi (% 0,1) trafik müşaviri, 11 kişi (% 1,5) turizm, 36 kişi (% 5) esnaf, 114 kişi (% 15,9) serbest, 19 kişi (% 2,6) pazarlama/satıcı/ticaret, 4 kişi (% 0,6) öğretmen, 13 kişi (% 1,8) işletmeci, 1 kişi (% 0,1) otobüs muavini, 4 kişi (% 0,6) idareci/yönetici, 3 kişi (% 0,4) güvenlik görevlisi/polis, 5 kişi (% 0,7) mühendis, 4 kişi (% 0,6) matbaa, 2 kişi (% 0,3) doktor/dışçı/eczacı, 4 kişi (% 0,6) ayakkabıcı, 1 kişi (% 0,1) futbolcu olarak belirtmiştir.

EK-E

CEZAEVİNDE ALINAN MESLEK EGITİMİ

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Genel Yüzde
Geçerli	0	133	18,5	18,5	18,5
	1	16	2,2	2,2	20,8
	2	25	3,5	3,5	24,3
	3	11	1,5	1,5	25,8
	5	2	,3	,3	26,1
	6	1	,1	,1	26,2
	7	17	2,4	2,4	28,6
	9	37	5,2	5,2	33,8
	10	3	,4	,4	34,2
	11	1	,1	,1	34,3
	14	51	7,1	7,1	41,4
	16	15	2,1	2,1	43,5
	17	23	3,2	3,2	46,7
	19	2	,3	,3	47,0
	20	27	3,8	3,8	50,8
	21	9	1,3	1,3	52,0
	22	2	,3	,3	52,3
	24	59	8,2	8,2	60,5
	25	5	,7	,7	61,2
	26	5	,7	,7	61,9
29	71	9,9	9,9	71,8	

CEZAEVİNDE ALINAN MESLEK EGITİMİ				
	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Genel Yüzde
31	30	4,2	4,2	76,0
34	7	1,0	1,0	77,0
36	5	,7	,7	77,7
40	3	,4	,4	78,1
41	5	,7	,7	78,8
42	7	1,0	1,0	79,8
43	3	,4	,4	80,2
44	5	,7	,7	80,9
45	18	2,5	2,5	83,4
46	32	4,5	4,5	87,9
50	9	1,3	1,3	89,1
52	3	,4	,4	89,5
57	8	1,1	1,1	90,7
59	1	,1	,1	90,8
61	1	,1	,1	90,9
63	36	5,0	5,0	96,0
64	1	,1	,1	96,1
66	1	,1	,1	96,2
67	1	,1	,1	96,4
68	26	3,6	3,6	100,0
Toplam	717	100,0	100,0	

Burada hükümlülerin açık cezaevlerinde katıldıkları iş ve meslek eğitimlerine yönelik çalışmalara bakılmıştır. 133 kişi (% 18,5) herhangi bir programa katılmadığını belirtmiş, 16 kişi (% 2,2) aşçı, 25 kişi (% 3,5) ziraat/seracılık, 11 kişi (% 1,5) balıkçılık/tavukçuluk/hayvancılık, 2 kişi (% 0,3) besicilik, 1 kişi (% 0,1) bilgisayar, 17 kişi (% 2,4) boyacılık, 37 kişi (% 5,2) çaycı/kahveci, 3 kişi (% 0,4) çiftçi, 1 kişi (% 0,1) daktilo, 51 kişi (% 7,1) fırıncı, 15 kişi (% 2,1) garson, 23 kişi (% 3,2) halıcı, 2 kişi (% 0,3) idare postası, 27 kişi (% 3,8) inşaat/mermer, 9 kişi (% 1,3) işçi, 2 kişi (% 0,3) kasap, 59 kişi (% 8,2) kaynakçı/demir doğrama, 5 kişi (% 0,7) koğuşçu, 5 kişi (% 0,7) kuaför/berber, 71 kişi (% 9,9) marangoz, 30 kişi (% 4,2) mobilya/dekorasyon, 7 kişi (% 1) mutfak, 5 kişi (% 0,7) oto boya/kaporta/tamir, 3 kişi (% 0,4) sağlıkçı, 5 kişi (% 0,7) bahçıvan, 7 kişi (% 1) sıhhi tesisat, 3 kişi (% 0,4) şoför, 5 kişi (% 0,7) teknik eleman, 18 kişi (% 2,5) temizlikçi, 32 kişi (% 4,5) terzi, 9 kişi (% 1,3) yemekhane, 3 kişi (% 0,4) serbest, 8 kişi (% 1,1) hamal/taşımacı/evrak, 1 kişi (% 0,1) kantinci, 1 kişi (% 0,1) çini/el sanatları/seramik, 36 kişi (% 5) matbaa, 1 kişi (% 0,1) çamaşırhane, 1 kişi (% 0,1) tersane/gemi maketi, 1 kişi (% 0,1) halkla ilişkiler, 26 kişi (% 3,6) ayakfıkcı olarak belirtmiştir.

EK- F**İŞ YURTLARI VE ATÖLYE FOTOĞRAFLARI**

Eskişehir Açık Cezaevi,
Ekmek Fırını.

Eskişehir Açık Cezaevi,
Ekmek Fırını.

Eskişehir Açık Cezaevi,
Marangoz Atölyesi.

Eskişehir Açık Cezaevi,
Marangoz Atölyesi.

Kastamonu Açık Cezaevi, Cilt Atölyesi.

Kastamonu Açık Cezaevi, Seralar.

Kastamonu Açık Cezaevi,
Tarım Alanları.

Kırşehir Açık Cezaevi,
Mermer İşleme Atölyesi.

Kayseri Zincidere Açık Cezaevi,
Dikiş Atölyesi.

Kayseri Zincidere Açık Cezaevi,
Dikiş Atölyesi.

Kayseri Zincidere Açık Cezaevi,
Dikiş Atölyesi.

Sivas Açık Cezaevi,
Halı Dokuma Atölyesi.

Sivas Açık Cezaevi,
Halı Dokuma Atölyesi.

Sivas Açık Cezaevi,
Ekmek Fırını.

Niğde Tarımsal Açık Cezaevi,
Demir İşleme Atölyesi.

Niğde Tarımsal Açık Cezaevi,
Elektrik Atölyesi.

Niğde Tarımsal Açık Cezaevi,
Niğde Tarım Uygulama Alanları.

Niğde Tarımsal Açık Cezaevi,
Niğde Tarım Uygulama Alanları.

Niğde Tarımsal Açık Cezaevi,
Fotoğraf Stüdyosu.

Niğde Tarımsal Açık Cezaevi.

Niğde Tarımsal Açık Cezaevi.

Niğde Tarımsal Açık Cezaevi.

Niğde Tarımsal Açık Cezaevi,
Nevresim Dikim Atölyesi.

Niğde Tarımsal Açık Cezaevi,
Nevresim Dikim Atölyesi.